A'

KÉT BÁTHORY.

Szomorú Játék.

H12K BG97267 954848

8

Kürgling fest. Lehnhardt metsz.

Báthory Boldizsár.

A' KÉT BÁTHORY.

HISTÓRIAI SZOMORÚ JÁTÉK

Öt Felvonásban.

FÜJ ANDRÁSTÓL.

PESTEN.

Füskúti Landerer Lajosnál.

1827.

954848

ERDÉLY

LELKES FIJAINAK

ÉS

LEÁNYAINAK

MÉLY TISZTELETTEL

AJÁNLJA

A' SZERZŐ.

Személyek.

Báthory Sigmond, Erdély Fejedelme.
Báthory Bóldizsár, Fogaras Bárója, Erdély Fő Vezére, és Tanácsosa.
Bocskay István, Sigmond Nagy Báttya, Váradi Kapitány és Tanácsos.
Kovasóczy Farkas, Cancellárius.
Kendy Sándor, Ipája Bóldizsárnak, Tanácsos.
Ifjú János, Mostoha Attya Bóldizsárnak, Tanácsos.
Geszty Ferencz, Dévai Kapitány, Tanácsos.
Süveg Albert, Szász-Gróf, Tanácsos.
Forró János, Fejérvári Fő-Ispány, Tanácsos.
Gerendy János, Tordai Fő-Ispány, Tanácsos.
Literáty György, Director.
Lónyai Albert.
Sombory Sándor, Sigmond Követe Regensburgba.
Ravazdy, Szamosújvári Alnagy.
Király Albert, } Poroszló-Tisztek.
Csuka Péter, }
Bóldvay, a' Cancellárius Kincsese.
Barabásy Lénárd, Sigmond Komornyikja.
Farkas, Asztrológ.
Kendy Mária, Báthory Bóldizsár Nöje.
Dóczy Júlia, Gálfy János Özvegye.
Lidi, Mária Szobaleánya.
Hitesek, Örök, Vendég-nép.

Történet helye: Kolosvár és vidéke; ideje: 1594.

ELSÖ FELVONÁS.

Első Jelenés.

(Fejedelmi Palota. Mária maga.)

Nem! Fejedelemnének nem születtem! A' pompa csillogással ámít nyugtatás helyett! Szánom azt, a' ki szerettetvén tiszteltetni vágyik. Szíve közel bóldogságát áldozza az fel egy meszsze tündöklő lidércznek, melly mindég fennyen igérget, de mindég odább fut vágyunk elől. Nem szokhatom e' falakhoz, mellyeket sem öröklénk sem rakatánk. Vendég leszek én köztök örökké! Ó érzem, a' bibor, ha csak ugyan viselnünk kell, még meszszebb ejténd, mint estem, szívem nyugalmától!

Második Jelenés.

Mária és Lidi a' Szobaleánya.

Lidi *(szorongva.)* Kegyelmes Herczegné!

Mária. Ne úgy Lidi! tudod mit nem hallok örömest. Mi jót hozol?

Lidi. Egy kérésem vólna Nagyságodhoz.

Mária. Szóllj lyányom, gyermek-korom társa vagy. Nyomott e' nálam valaha a' rang súllya? Miért hát arczodon e' zavar? *(eszmélve)* Vagy úgy! most eszmélem, hogy tán valamit gondolt Gadóczyd, 's napot kér a' menyegzőre. *(kegyesen meg fogja kezét.)* Nem örömest vesztelek leány, de bóldogságod feledteti velem haszn mat. Végezzetek egymás közt. Ki-adásodat engedd gondomnak, hogy megmutathassam mint szerettelek, hív lélek!

Lidi *(látszatos zavarral kezet csókol, elfordúl 's könybe lábbadnak szemei, félre.)* Istenem! 's e' jó lelket kell megzúznom! *(nyilván)* Ne illy kegyesen Aszszonyom! Vesét forgat bennem malasztod minden szava. Öldöklő angyal vóltam én házadnál, ha bár vétketlen is. Kérésem ez: hogy *(vontatva)* ereszsz-el szélgálatodból.

Mária *(ütközve.)* Mi ez? tőled hallom ezt Lidi? Ki bántott meg házamnál?

Lidi. Senki Aszszonyom! ki is fogná azt merni házadnál, hol irgalmad árja azon érzettel nyomta szívemet, hogy soha eléggé hálás erántad nem lehetek.

Mária. Talán hát más nagyobb bérre hív?

Lidi. Nagyságos Aszszonyom! ez az első kemény szavad, mellyet nem érdemlettem.

Mária. Engedj meg Leány! Tudod és mondád: hogy a' rang korlátit közém és közéd nem vonám soha, ha a' világ nem parancsolá azt, 's magunkra térve ifjúságom barátnéja valál. Emlékezz az Algyógyi ferdőkre és Marosújvári lakásunkra, azon lyánkori bóldog korunkra, mellyben reményeket zárt-el minden estve, reményeket költött minden reggel; de az örök reménylések táplálák nem fárasztták lelkeinket, mert felettek glóriaként lebegett a' leg tündérebbike reményeinknek, a' teljesedés reménye. Emlékezz ezekre viszsza ó Lyány! 's ne végy ajkadra üres szavakat; a' vétkes szív bűntakarónak használja azokat. Hálával tevéd magadat adóssá; légy nyílt szívű, ezzel fizess!

Lidi. Engedd el Aszszonyom vallásomat. Képzeld: melly áldozat nékem téged elhagyni, 's milly nagy ok lehet az, melly erre késztet. A' titok' fátyla gyakran fedi a' szív nyugalmát is, 's minek erőszakkal akarni felfedni az alatta leskődő veszélyt?

Mária *(ügyelni kezdve.)* Lidi! 's a' titok csak tégedet illet?

Lidi *(vontatva.)* Csak engem.

Mária. Leány! a' bűnnek még nem értél-meg, 's orczád szemed a' járatlant elárúlja

korán. Vagy szóllsz, vagy most pihent rajtad utóljára szemem.

Lidi. Szóllok ha akarod Aszszonyom, de ha szavam férget támaszt kebledben, ne okozz, 's a' veszély elől engedj távoznom. Tövisbe hágás itt minden léptem. — Aszszonyom! a' Nagyságos Ur, csábítgatásival untalan lest hány utánnam. Tisztelet alá rejtém eddig irtózásimat, szerelem-hitegetéseit kikerűlém, de naponként sürgetőbb. Aszszonyom! engedj tavoznom, hogy — vetélkedőnéd ne legyek.

Mária. Mi ez? mit akarsz ezzel?

Lidi. Urunk untalan sarkamban van, 's szerelmével, melly tulajdonod, ostromol. Erkőlcs és tisztelet elégséges védelmeim valának eddig; de a' hatalmas ellen mi védje tovább az ügyefogyott leányt?

Mária. Urunk mondád? a' Férjem Bóldizsár?

Lidi. Úgy van Aszszonyom!

Mária (*elfásúl, de hirtelen feleszmél.*) Lidi! te jó, hív, igaz, de esmérlek egy kevéssé hiú lyánka vagy. (*mosolygva megfogja a' kezét*) Bóldizsár bizonyosan egykor álladat csipdeste meg, hogy pelyhet vevél le kaczagányáról; szép jó leánynak nevezett, hogy kedves vadász-ebének falatot vetettél, úgyé?

's te kész valál hinni, hogy a' szép Úr, kit örömest sohajtoztatnának Udvari Aszszonyaink is, fülig beléd szeretett?

Lidi. Vagyok, 's szívesen lennék itt is kedvedért hiú bohó, ha lehetnék, 's maradásom nem nevelné a' veszélyt *(egy bőr nyalábkát ki von.)* Itt vagynak Aszszonyom a' Nagysás Úr ajándéki, 's köztök azon rubint gyűrűcske is, mellyet jegygyűrűid közt adál. El vevém őket, hogy boszszút ne edzek, de ím kézhez adom, hogy erkőlcsöm ne csorbúljon. Találsz egy pár levelkét is, mellyekben Gadóczymnak hívatalok igértetnek, ha durczám enyhűlni fogna. Ezt az időt választám gyónásomra, mellyben Ő Nagysága a' háztól távol van. Esmerem kegyes lelkedet Aszszonyom, nem szükség esedeznem, hogy tarts titkot, 's ne tedd ki boszszúnak az ügyefogyottat; csak azt kérem hát: engedj mennem, hogy nyugtassak és nyugodjak.

Mária *(fojtott hangon)* Hagyj most jó leány! menj — de várj — míg rendelést teéndek erántad. *(Lidi el.)*

Harmadik Jelenés.

Mária maga.

Mi feszít szegény szív mintha pattanni készűlnél? Más sajátja valál, midőn Bóldizsár-

nak nyújtott az óltár, 's a' férjfi coloszszi keblet, fél aszszony-szív tölthesse bé? Egész szív csak egész szívnek lehet jutalma. *(Sombory benyitja az ajtót.)* Istenem! 's épen most!

Negyedik Jelenés.

Mária és Sombory Sándor.

Sándor. Aszszonyom! most érkezem Regensburgi követségemből; Sigmond Kőváron a' Szamosújvári Várnagysággal tisztelt meg, 's ezt jövén áltvenni, első tisztelet-tételem is a' tiéd.

Mária. Isten hozott Vitéz! Szép tetteid híre előtted terjedez, 's mint reggeli súgár behatott az aszszonyok erkélyébe is. Örvendek új szerencsédnek, de még inkább hogy épen kerűltél haza, mert a' mint a' híre borzasztott, épen nem kiméllléd magadat az Esztergomi ostromban.

Sándor. Ha a' virág leszakadt, minek a' kóró - szárat zsugorgatni a' kézben? Becse nincs az életnek előttem. De tudod mi űz oda, hol a' csaták megtódúlnak, hol a' halál sorsol. Keblem, mint kialudt üszög, kihólt az élet' örömének.

Mária *(illetődve.)* Olly nagy időre 's közre nyugodtabbnak reményltelek Vitéz!

Sándor. Az idő és távol törlik és edzik a' bánatot, a' mint az felette lebeg a' szívnek, vagy mélyére leűlt. Én elevenen hozom férgemet viszsza, a' mint elvittem vólt azt. Haza-jöttemmel enyhítené mázsás kínomat az, ha téged bóldognak találtalak vólna. Fél súlyt emelne le ez szívemről, de — te Aszszonyom nem vagy bóldog; egy szájjal suttogja Sigmond' Udvara, 's titkon szánnak Erdély nemesb lelkei.

Mária (*ütközve.*) Hogy hogy, ki látta könnyemet, ki hallá panaszomat?

Sándor. Inkább dúl a' fojtott láng, 's az elzárt bánat azon szívből él, melly titkos barátként rejtegeti. Nem szóllsz — de a' búsongás vonási, mellyek most csak űlnek, később vésni fognak arczodon, kiáltnak szód helyett. Mária! midőn Bóldizsár, mint Sas a' turbékló galambpárra, szép szerelmünkre csapott, 's kitérni vólt kénytelen a' csak jó akaratban gazdag, de vagyonban szegény ifjú a' hatalmasnak, ki mint Vajda Báttya izmos vállakkal támogatta a' Hazát, vitéz karokkal védte azt, a' midőn még én csatát se láttam, érdemeket aratott, mellyekhez én még csak készűltem — megzúzódtam, de sorsomban feküdt még egy haldokló remény-súgár, mellyet szív nyugtatóúl gondosan élesztgeték, az,

hogy érdemesbnek jutottál. Igy a' szív jussa elnémúlt az érdem előtt, 's szerencsédben el fogott vólna fúlni bánatom. Véltem: hogy a' szép, gazdag, hatalmas férjfiú, — czélja, tárgya Dámáink óhajtásinak, ki vívándja érdemeivel azt a' szívet, melly sajátom vala. Azomban még el se indúltam Regensburgba, már tudtam, hogy a' vad lelkű hadi martalék gyanánt vette birtokod, 's jeges szívén és kezén sorvad Édenem, mellyből dölyf űzött ki nem szerelem. Még több a' miket most hallok, mert élesen lát 's hall a' vetélkedő irígykedése. Borzadtam hallani, hogy a' süllyedt lelkű még csak hűséget is ún tartani erántad angyal eránt.

Mária *(fájdalommal.)* Istenem! hát már köz nyelven forog?

Sándor. Mária! mindenünket kénytelenníttetni engedni másnak, 's tudni, hogy ez néki nem is kincs, kettős kínú vesztés. Hidegen nézzem mint dúlatik elrablott mennyem? kar-eresztve szemléljem mint sínlesz 's érlelődsz a' sírnak, míg áma vad az emberiségen szabadon tapos? Ezt nem teszem Mária! *(kardjára ütve.)* Ezt a' kardot Hős Balassa Bálint köté Esztergom alatt óldalomra *(tűzzel)* a' sarampók között, Viadal-Bírák előtt fogom megmérni a' Bóldizsáréval!

Mária *(ijjedve.)* Sándor! hová ragad tüzed? 's jó nevem semmi előtted? Mi mentné a' nőt a' világ előtt?

Sándor. Egy hívtelen férjhez nem köt a' szakadt láncz.

Mária. Vétkes vólt már, a' ki vétek-alkalomra lesett. Sándor! *(akadozva)* e' szívnek — nem vóltál — 's talán — nem egészen vagy most is idegen; de férjemnek leg kissebb megbántása is hegyeket gördít szíveink közzé.

Sándor *(epével.)* Éljen Aszszonyom, ha szíved olly igen csügg azon, kinek dölyfét Erdély únni kezdi, ki Vajdánkat ki túrá székéből, hogy maga üljön belé, 's majd egykor téged iktat-ki, hogy egy ágyast ültessen helyedbe. Megengedj! nem tudtam, hogy szíved olly igen tulajdona.

Mária. A' fúlánk nem érdekel. Minek oda a' szív, hol a' kötelesség határoz. *(érzéssel)* Szenvedni — tűrni — 's ha nem fogja bírhatni szívem, elhalni fogok tudni, de lelkemre, nevemre, szennyet nem eresztek soha. Igy születtem, így neveltettem. Részvételed Sándor becsűlöm, köszönöm *(kezet nyújtva)* de erről soha ne többé!

Sándor *(hevesen nyomja kezére ajkát.)* Angyal! ki ne szentelődnék meg általad? *(szünet)* Még egygyet Aszszonyom! Nehéz

borúlatok függnek mindenfelé Hazánk láthatárán; a' Törököt nyakunkra zúdítá Sigmond, a' Tatár a' széleken dúl, 's csata fogja érni a' csatát. Ezt Bóldizsár úgy szereti, mint én óhajtom, 's tudom nem maradánd-el. Halál a' csaták' Ura, 's egygyikünk elébb rogyhat hideg karjai közzé. Adj egy remény-súgárkát ajkadról, csak gyengét, mint a' melly a' tömlöcz' felejtett hasadékján lopja be magát annak éjje közzé — hogy a' felmaradotté leéndesz!

Mária. Sándor! ne idézd a' Sátánt elő, ne kísértsd magadat 's ezt a' szívet, melly tán vétkes is, hogy előtted eléggé zárkozni nem tuda. Elébbeni heved, szilaj agyarkodásod — 's én illy borúlatos fogadást tegyek, melly a' veszély villámát rejti?

Sándor. Szerelmem lángját esmered Mária, lelkemet nem. Gyalázna gyanúd, ha elébbi felhevűlésem nem vádolna. — Mária! még ki se hűle Kolosvárt paripám, a' mint Cseszeliczky Bóldizsár nálam toppana, 's engem mint egy vívásúját férjed Báthory Bóldizsár mellett, Sigmond ellen, szokott hevével, pártütésbe szegődtetni töre. Nékem ígéré Bóldizsár nevében a' Gyalui Várnagyság mellé a' Nagy Sinki Szék' gazdag dézma-jövedelmét, 's több fényes reményeket villogtata szemembe. Esmered az ifjúnak gondatlan tüzét, melly

nem tűrheti a' titkolódzást. Kevés perczek alatt tudám minden ága-bogát borzasztó öszveesküvésöknek. Hallhatád, hogy Sigmond Vajdát viszsza hívták a' Rendek, 's ő Kővárról még ma itt terem. Bocskay, Kornis, Keresztúry és Geszty számos néppel kísérik viszsza; így semmi kétség többé, hogy viszsza fog űlni Fejedelmi székébe, mellyet Bóldizsár kezde bitangolni. Egy szócska tőlem súgva a' Vajda fülébe — 's vesztve van Férjed Bóldizsár! 's ím Aszszonyom a' bóldogtalan Sándor lelke idvességére esküszik néked, hogy a' gyászos titok szíve fenekére lészen temetve, 's hallgatni fog tudni mint a' néma sír.

Mária *(illetődve.)* Jó ifjú engedj meg! Hiúskodás vólna itt a' gyerekes tartalék. Most bátran adhatom kezem annak fogadására a' mit kértél. Mint Bóldizsár Özvegye — egykor lehetek tiéd.

Sándor *(hevesen megcsókolja kezét.)* Elég Mária! új hajnal derűl lelkem éjjére; szavad újra pólgárává szentel a' világnak, 's bajnokává a' Hazának. Élj bóldogúl angyal!

Mária. Te is Vitéz, 's csak ez egyre kérlek: kímélj, 's ne lássuk többé egymást, míg sorsunk erre nem óld bennünket.

Sándor. Fogadom. *(meghajtással el, 's Mária a' maga szobájába be.)*

Ötödik Jelenés.

Barabásy Lénárd *(osongva jön)* maga.

Nincs nyugtom sehol, mint kit a' bűn kerget. Nagyok, nagyok! kikre a' sors annyit pazarlott, miért nem borzadtok eldúlni szűk kevesét, utólsó kincsét a' szegénynek? *(az óldal-ájtóhoz megy, ki nyitni akarja, de megfordúl)* Otthon omladékban mindenem; egy hatalmas enyelgve, mint gyermek bábját szoktuk, zúzta-szét, 's nincs szívem megfogni a' kilincset, egygyet nyomni rajta, 's belépvén ezt mondani a' lakos hatalmasnak: nézd e' fúr, ez öl — 's érted öl! Átkozott legyen az az óra, melly csúszó Udvari emberré tett! *(újra próbálja az ajtót nyitni, de csukva találja. Harangszót hall.)* Már késő! Harangoznak! már bent van a' Kápolnában! — De mit is keresek én Máriánál? Minek az ártatlannak, az Angyalnak égő szurkot csepegtetni szép szívére? Magának — magának a' gyilkosnak dörögd a' vég ítélet dörgésével lelkébe ezt: undok vagy! 's döfj tőrt a' szívébe. Remegsz ettől Udvari ember! mert hajladozni tanúltál 's ki kelt az ember belőlled! — Még egyszer jönnöm kell! Ilkám bocsánatot esdekel tőle. Még egyszer eljövök, de nem többször! Be-

nyitom az ajtót, ha éltemé be csukkan is utánnam! *(menni akar, szembe ötlik Gálfynéval.)*

Hatodik Jelenés.

Gálfyné és Lénárd.

Gálfyné. Lénárd! te vagy? vagy árnyékod lebeg előttem?

Lénárd *(zajló örömmel.)* Aszszonyom! kegyes jó Aszszonyom! *(kezére borúl)* hol veszed itt magad?

Gálf. A' sors hajt jó Lénárd! de az egekért mi lelt? Vérhagyott orczádon a' halál mohát látom. Ember! téged vagy bűn korbácsol, vagy környűlményeid iszonyúk.

Lén. *(merő szemszegzéssel vállat vonít.)* Iszonyúk! Bűn nem, Aszszonyom! mert azt házatoknál nem tanúltam, 's itt belém nem hagyám kapni; de szenvedek Aszszonyom, mint más ember nem!

Gálf. Hát Ilkád?

Lén. Ágya fenekén halált óhajt, 's átkozza hogy született.

Gálf. Szóllj az Istenért mi dúl rajtatok?

Lén. Szóllok, tán enyhít a' közlés, 's te régi jó Aszszonyom részt veszel hajdani hív szólgád sorsában; mert vétek 's vakmerő

szemrehányás itt nyögni az Udvaroknál, ha Nagygyaik üték a' sebet. — A' mint szerencsétlen férjednek, az én jó Uramnak a' czudar Szabó fejét üttette Huszton, siettem vólna mint űzetett madár, ki e' hálátlan Országból; de a' mint Ilkámért mennék viszsza, a' szelíd Somlyói Báthory István, erőltetve inkább mint szántomból emberei közzé fogada, 's majd későbben a' Fejedelem kíyánására ennek engede Komornyiknak által. Ó veszett vólna éltemből ki az az óra, mellyben Kolosvárba, 's az Udvar küszöbén beléptem. Asszonyom! mérges itt a' levegő, viperák fajzanak itt, 's mételyesek itt a' szív minden érzeményi! — Arany gyapjat nyert Sigmond Fejedelem, 's fényes vendégség tartatott díszére az Udvarnál. Rendelgetni felszóllitám Ilkámat is az Udvarba; mert az efféle gondokban, tudod, el áll a' férjfi ész az aszszonyé mellett. Átkozott gondolatom! Báthory Bóldizsárné Ő Nagyságával sürög, forog a' feleségem, járnak kelnek a' Nagyok az Udvarnál, 's egy közzűlök meg pillantja a' karcsú, a' liliom 's rózsa-szőtt menyecskét, mint ők csúfolódnak belé szeret, mint én esmerem a' fajt, méltó prédának nézi, 's kezdődik a' gyászos játék. Ha a' pokol aszszonyt hálóz, hiúság ott a' háló, 's hogy maszlagja is legyen, aszszony-

barát veti azt meg. Másnap egy Aszszony jelen meg házamnál, munkát és mézes szájat hoz Ilkának, harmad negyed nap' ajándékot, igéreteket 's mit tudom én? Eleinte jég hidegséggel fogadtatik, de naponként olvadoz a' jég, nyílong a' kebel a' hízelgésnek, suttognak zárkoznak az aszszonyok, egygyes pompa-súgárok lökődnek-be háztartásomba, naponként delibben öltözik Ilkám, de orrocskája mindég fellyebb fellyebb feszül; kedve, mint Uri Aszszonyoknak, hol homálylik, hol derül, 's a' férj süllyedni kezd tekintetében. Én nem gyanakszom, mert bízom Ilkámban, 's mint bóldog, fészkén szendergő madár nem sejtem a' felettem lebegő Sast. De ha tudom is a' veszélyt, hogy kétkedjem? Sajátom vólt Ilkám szíve 's Istené erkölcse! *(fojtott hangon)* Most tudom már — most Aszszonyom! hogy az erkölcs csak addig áll, míg eléglően nem kísértetik. *(mindég fojtottabb hangon.)* Én nem vagyok immár fiatal — nékem félnapokon vala dolgom az Udvarnál, — otthon szőtt font az ördög 's — egykori jó hív feleségem — hitet szegett! *(arczára borítja kezeit 's zokog.)*

Gálf. Szörnyűség! 's ki vólt az a' Sátán?

Lén. Báthory Bóldizsár!

Gálf. *(hévvel.)* Mit? Báthory Bóldizsár? azt mondod?

954848

II. RÁKÓCZI FERENC MEGYEI ÉS VÁROSI KÖNYVTÁR 8. MISKOLC

Lén. Ha! most eszmélek, hogy jó helyen szólltam. Igen is Bóldizsár Aszszonyom! az a' Belzebub, a' ki férjedet Gálfy Ő Nagyságát, kinek csak a' gonoszság lehete roszszakarója, elöleté. Ugyan az, a' ki Sigmondot számüzetvén, jármot készít Erdély nyakának, nem óhajtatva, nem választatva be nyomá magát a' fejedelmi Székbe, Hazán, Nője szép szívén 's emberiségen dúl, 's Erdélyszerte útáltatik; de mérész truczczal emel főt a' gonoszságnak, mert — rangja, hatalma, paizsa bűnének.

Gálf. Laza nép! 's Udvarotoknál nincs a' ki számolásra vegye ezt a' csudát?

Lén. (*lesüllyedt szemmel*) Nincs aszszonyom! — Mint virágba borúlt fa a' fagy után, úgy sorvadtak le egyszerre Ilkám orczáin a' rózsák. Ó be iszonyú a' bűn-bánás' dúlása, ha csak bottlott nem süllyedt a' szív! Meredt kétséget hagyott ez a' süllyedt szemekben, mellyek engem kínosan kerültek, sínlést öntött a' hervadozó tagokra, 's a' bent dúló férget az emlékezés hóhérosan táplálgatta a' tett' új meg új színeivel. Végre nem lehete nem gyanakodnom, kivált a' mint szekrényében nagy értékű drága mívekre akadék; faggatództam, 's nyomába akadtam a' borzasztó titoknok. Feleségem, kinek nézd (*egy*

papiroskát vesz ki kebeléből) a' magának készített mérget erővel tekerém-ki kezéből, ágynak esett 's nem viszi soká. Csak te képzelheted Aszszonyom, ki kedves férjt vesztettél, mit érezhettem én. Egem egyszerre letapostatott. Agyam égett, a' vér forrt ereimben. Mérget és gyilkot rejték keblemben, mint árnyék kerűlgetém feldúlómat. Öszveakadék vele nem egyszer, valék vele nem egyszer magánosan, 's én gyáva nyomorúlt — nem veheték szívet áltdöfni mocskos szívét a' czudarnak. Tiszteléshez szoktam nálatok Aszszonyom, mert csak tisztelésre méltót lelék házatoknál; ezért elzsibbad ereimben a' vér ha szemét reám veti, 's kis lelkem kiejti a' boszszú nagy szándékát (*egy szekrénykét mutat.*) Lásd Aszszonyom! itt vagynak a' gyászos bűn-jelek, Bóldizsár átok-lepte ajándéki! Most harmadszor hozom ide, hogy Máriának általadjam; mert éget mint csepegő szurok birtokjok, 's nincs lelkem, bátorságom ezt tenni. Én nyivogni születtem mint féreg, melly tapostatván kínosan görnyedez, de nem mar. Nincs segély se égen se földön, 's vígasztalás nékem veszendőnek!

Gálf. Ki mondja azt? Késedelmes néha az ég' boszszúja, de bizonyos. A' melly undok nálad dúlt Lénárd, az dúlta fel az én

szép egemet is. Ocsúdj jó szólga! én csak Aszszony vagyok, gyenge Nem, de a' melly halálig szeret vagy gyűlől. Most menj remegő Udvari! de senki se sejtse, hogy velem vóltál. *(Lénárd el.)*

Hetedik Jelenés.

Gálfyné maga.

Szegény Lénárd! élj te majd munkálok én! Árvává raboltattam én, sziget e' világon az én szívem, nincs rokona a' merre tekintek sehol, 's keblemből az élet ingere kihalt! 's én sínljek, szegletbe vonúlva hullassam gyáva könnyeim, mint bárány nyalogassam a' gyilkos kezet, mert így szép, így illik lágyabb nemünkhöz? Nem! Aszszony! kelj-ki nemed korláti közzűl, a' boszszú viszont dúlni tanítsa dúlatott szívedet, 's férjfias merésekre edze azt, hogy a' természet melly lágyan alkotott, eltévelyedjék kebleden! — Ha! Mária! *(Mária kinyitja az óldal-ajtót, Gálfynéra bámúl, majd reá ismérvén karokat nyit, 's ölelésére szalad.)*

Nyólczadik Jelenés.

Gálfyné és Mária.

Mária. Júlia! } *néma ölelés.*
Gálfyné. Mária! }

Mária. Hol veszed itt magad Erdélyben, hol senki se reményllt? (*édesen szemléli*) Megsáppadtál Kedves! (*nyájaskodva*) de még is szép vagy, tán még szebb mint vóltál.

Gálf. Sok bú ment rajtam által édes Máriám!

Mária. Ó tudom! Özvegy maradtál, 's vérzett az én szívem is utánnad. — De szóllj édes Júliám, igaz az férjed felől a' mi hallék, hogy ő Haza 's Fejedelem - árúló tudott vólna lenni?

Gálf. Fejedelmet árúlt vólna el, kit ő nevelt ápolt? Hazát, a' mellynek élt, 's mellynek Kórmányát Ghéczy előtt egykor kezében tartotta, 's tán tarthatá, ha árúlni tudott vólna szép lelke? Nem, édes Máriám, irígység és gonoszság ölték el őtet.

Mária. Nem is tudtam én ezt jó Férjedről, az egész Udvar truczczára elhinni. De hát miért futottad Erdélyt, miért nem sarkaltad elégtételre a' Fejedelmet? Fiatal az igaz és éretlen, de a' jó úgy győzni szokott.

Gálf. *(félre.)* Nem tud a' jó lélek semmit. *(nyilván)* Nem édes Máriám, kínosan tanúltam én esmerni az emberi fajt. Szőtt font czinkosság a' gonoszságé, bűn támogatja a' bűnt, 's kezei mint víz-erek a' föld alatt áradoznak a' titokzó setétben. Ki merne bátor lenni tőle, kivált ha hatalom fedi? Nem édes Máriám, jobb vólt nékem levárni a' zivatart, 's továbbra kímélnem magamat. — De ne vesztegessük e' szép órát sebszaggatásokkal. Szóllj édes Máriám mint tőlt időd miólta elváltunk?

Mária. Bút 's örömet váltogatva. Ó be sokat szűlhet két év édesem! Öszve rogyott az a' szép világ, mellyet lyánkorunk bóldog képzeletje jövendőnknek alkotott. Tűnik e' néha édes Júliám lelked elébe az a' mi egykori Édeni életünk Marosújvárattt? Jut e' eszedbe mint fűztünk szép kertjében virág-koszorúkat, mint aggattuk azokat tőlünk szabott érdem szerint izmos fákra, mellyeket Erdély bajnoki után nevezgettünk? Emlékezel Pünkösd másod innepére, midőn mi egy lyánsereg Máros rétjén mulatánk, mint hajtott az iszonyú Bika egyenesen nékem, ki ijjedtemben helybe merevedtem, mint futott a' félénk csoport, csak te nem ügyelve szerelmedben a' veszélyt, törtél hitvány legyeződdel

előmbe, 's vakmerő riasztgatásid megfordíták a' dühös vadat. Ó mint szerettél Júlia! — Nézd ímhol a' gyűrűd; hordozod e' még te az enyímet?

Gálf. *(zavarral.)* Engedj meg Mária — gyűrűd nincs meg nálam, de nem könnyű elme sikkasztatá el azt velem. Futásomban a' mint Váradot hátra hagyám, szopó kisdedem elalélt karomon, a' hideg és éhség elsanyarták szegénykét, 's haldoklóan vonaglott. Orvosnak adám ezen utólsó kincsemet, mert — *(fojtott hangon)* az anya 's egykor gazdag Gálfyné — reá vólt szorúlva!

Mária *(szörnyedve.)* Júlia! te tudtad hogy élek, hogy arany 's drága kövek ragyognak rajtam, 's nem folyamodtál hozzám, nem is tudattad holléted. Ezt Isten bocsássa meg néked!

Gálf. Ki által? Van e' bíztosa a' szám-űzöttnek? — De ne bukjunk újra kínos emlékezésekbe. — Hát te Máriám, szóllj bóldogabb vagy e'?

Mária. Ki bóldog, hogy vágyai ne maradjanak fenn? Bóldogtalan nem vagyok, mert sorsomhoz szoktam.

Gálf. Úgy tetszik képedről is lerepűlt az a' nyugodt vídámság, az a' kedves nyomatja a' megelégedésnek, melly egykor raj-

ta mint honján ült. Te Somboryt kedvelted, 's másnak jutottál?

Mária (*szem-lesütve.*) De érzettem kötelességemet, 's az erkölcs bele tanított.

Gálf. Jaj a' szíveknek, ha csak egymásba botlottak, nem feltalálták egymást! nem nyugszik, nem nyugtat egygyik is, 's éltet únva vonszolja a' lánczot, mellyről leszabadúlás nincsen! — Férjed, úgy hallom, durva, nyers?

Mária. Mint rendesen a' vitéz Bajnok lenni szokott.

Gálf. Nagyravágyó.

Mária. Hír 's dicsőség a' férjfi kebel' eleme, 's ő mint Báthory, just is tart ehhez.

Gálf. Kevély, sőt dölyfös.

Mária. Büszke mint az érdem, melly magát érzi; ő csatákat nyert 's vállai oszlopai a' Hazának.

Gálf. (*hévvel.*) Hallom, sőt tudom Mária, hogy férji hitével ledéren játszik, 's nemes nőjét gyakran feláldozza nemtelen latorkodásinak.

Mária (*fájdalmasan.*) Egek! 's már te is?

Gálf. Ne Mária! nálam ne törj szemet kötni, ha a' világnál tudnál is. Vérzik ez a' szív is, 's meg érti a' tiédet; enyhít és eny-

hűl, ha nyíltan doboghat rajta. *(meg öleli. Szünet.)*

Mária. Édes Júliám! a' barátság hiszem betőlténdi, ha a' szerelem hézagot hagyott vólna is e' kebelben. El nem eresztelek többé, sajátom leszel. Viszsza varázsoljuk magunknak egykori arany korunkat, 's egymás sebét gyógyítgatván, felejtgetjük saját sebünket. *(nyájaskodva)* Úgy hiszem, még Bóldizsárommal is megbékéltetlek. Mintha neheztelnél reá édes Júliám, szokatlanúl csípős vagy eránta.

Gálf. *(kitérve)* Ó dehogy — hát elfelejtéd, hogy férjed egykori imádóm, 's Gálfymmal egykorú Kérőm vala?

Mária. Ó azért ne véld, hogy tőled féltsem, édesem! Az igaz barátság, mint kristály-edény a' vizet, tisztán tartja a' szíveket. Vídámodj édes Júliám, derűl körűltünk az élet láthatára! Menj, szedd rendbe holmidet, én szobákat rendelek számodra; mert még bíztosabban akarom érezni, tudni, hogy ismét enyím vagy. *(meg öleli, 's el.)*

Gálf. *(maga.)* Jó lélek, bóldog nem vagy! Pedig mint megérdemlené szép szíved, mely csak áldani született, 's mellyhez maga a' Sátán se találna horgot!

Kilenczedik Jelenés.

Gálfyné és Kovasóczy.

Kov. Idvezellek nálunk Aszszonyom! kivált hogy a' mint hallám, a' Vajda különösen kegyes vala Kőváron erántad.

Gálf. Kegyes. Férjem elölésében ártatlannak menté magát, hízelge körűltem, mint mondják, a' mint egy körűl se nememből, viszsza ígéré elrablott vagyonomat, 's ide parancsola. Mit ítélsz Uram Cancellárius! mit jelent ez nála? Az Udvari jeleket nem értem.

Kov. Ki érti bíztosan azokat? De körűlted már is szállong az írígység, 's ez világszerte szerencse' jele. Az Udvariak menyegzőről suttognak, melly Vajda-Széket osztándna veled. Én szívemből örvendnék Aszszonyom, de intlek! Udvaroknál bizakodni veszély. —

Gálf. Köszönöm Uram részvéted, nálad szívből jön. Egyedűl te valál férjem baráti közzűl, ki a' tűz-próbát kiállád, és süllyedő hitemet a' barátság eránt kiragadád. Köszönöm pártfogásod, bár nem tehetél magad a' gazság árja ellen.

Kov. Elkövettem mindent, mert Gálfyban tsak te veszthetél többet nálam. A' ke-

gyelmet már kieszközöltem a' Fejedelemtől, 's tudván, hogy Futó van küldve a' vesztő parancsal, más Futót fogadtam nagy ígéreteken, hogy amazt megelőzni törne. Hijában! az elébb indúlt Futó elébb ért Husztra, 's a' vérszopó Szabó Balás elébb elölette szegény barátomat, mint a' Kegyelem elérkezheték!

Gálf. *(fojtva.)* Tudom. Hát a' Fejedelem hogy viselé magát?

Kov. Mint roszsznak indúlt gyermek, ki ostornak készűl az emberiségen, 's kinek se esze se szíve érezni a' tárgy fontosságát. Skarlátba öltözve, egy ölnyi fejér pálczikát forgatott kezében; 's majd a' Czinkosok kéréseikre kétfelé törvén azt, játszva mondá ki a' halált egykori jóltévőjére, 's elölte a' hálát benne.

Gálf. *(fájdalmas hévvel.)* Ki hallott illyet? így tanakodik a' gyermek a' kezében csipogó veréb-fiú felett, hogy azt a' földhöz sújtsa e' vagy se! 's ezt egy nagy férjfival tevé a' Vajda, ki Hazát tarta vállain, ki őtet nyugtatá egykor ölében!

Kov. Hát téged sorsod merre űzött Asszonyom?

Gálf. Tudod, hogy a' vad lelkűk közel se eresztettek Férjem tömlöczéhez. Egyszer még is módot lelék szóllani szegénnyel, ah

utóljára! Küldött 's megígérem néki, hogy kisdedemmel 's öszve-kapkodott kincsünkel Magyar Országra vonúlok barátjához Varkóczy Györgyhöz, biztatott, hogy kifejlődvén a' fenekedés ellene, jóra fordúl minden, 's én — buta, vonván az anyai érzelem is, elhagyám hitetni magamat. Futottam kincsemmel, mellyet egy szekér vont a' határ felé, és kisdedemmel; de a' Bóldizsár és Geszty küldöttjei, mint éhes hollók szállongtak körűltem. Két hétig lappangtam a' Földvári nádban, míg nem egy éjjel ama pokolfajzatok nyomomba akadván, iszonyú viharral kincsemre ütöttek. Vizet gázolva, gyermekemmel karomon, alig vala időm a' mészárlás elől egyedűl elillantnom. Hetekig bolyongtam útakat vesztve, 's kínosan lappangva, mert nem egyszer hallám az engem nyomozókat. Magamért nem remegtem, de reszkettem kisdedemért. Halál kínjai közt szorítgatám gyakran, érte rettegő szívemhez, hogy sírásával el ne árúlja lappangásunkat. Mind egy Uram Cancellárius! ha veszni kelle szegénykének! *(akadozva)* A' késő őszi hidegek elcsigázták gyenge erejét — bú, szorongás, és éhség által kiaszott emlőim nem táplálhaták, 's félhóltan vívémbe, magam vánczorogva, Szalacsra a' Varkóczyak várába. György, férjem barátja már

nem vólt életben. Özvegye, Homonnay leány, annya után, mint tudod, atyafiság Sigmond Vajdához. Én ügyefogyott bíztosan szállék-be férjem barátja Özvegyéhez, ki nyájas hízelgéssel fogadott, ápolám beteg kisdedemet, nem kevésbé beteg magam bútól és inségemtől. Más nap szobámba rohan Varkóczy Margit, leánya az Özvegynek, és ifjúságom barátnéja, 's hevennyel tudakozza: ha kóstoltam e' reggeli levesemet? Nem, felelék, mert a' bánat 's lankadás elölék minden étvágyamat. „Hála az Egeknek!" sikólt örvendve a' jó leány, 's kezembe nyújtja annyának szólló levelét Sigmond Vajdának, Bóldizsár kezétől íratva: a' levesbe, úgymond számodra méreg kevertetett! Elhaltam, 's homályba borúlt a' világ szemem előtt, mert kisdedemnek nehány kanállal nyújték vólt a' gyászos ételből *(fojtva)* 's a' szegény ártatlan karomon utólsót vonaglott!

Kov. Szegény Aszszony! *(szemét törli.)*

Gálf. *(szilajabb hévvel.)* Könnyezel Uram? nem én! Az én utólsó könnyem fiam felett cseppent-el. Fásúlt szívvel, meredező szemekkel kapám-fel kisdedemet, 's szökém vele a' merre a' történet vive. Majd sírt ástam kedves halottamnak, 's a' mint azt eltakarítottam, mint mécsről az olaj, kihalt belőllem

az élet-erő, mellyet addig az anyai gond tartafenn. Ájúlva feküdtem a' kis sírdombon — meddig? nem tudom. A' mint feleszméltem mázsaként nyomta az élet lelkemet, 's nem gördűlt le róla elébb Uram Cancellárius, míg — míg — egy rettentő esket nem tevék; *(lassún)* azólta borzasztóan nyugodt vagyok.

Kov. Sokat szenvedtél Aszszonyom, de reménylem még betset nyerénd előtted az élet.

Gálf. Ó az élet nem becstelen előttem Uram! kedvellem mint tőkepénzt, mellytől gazdag kamatot várok.

Kov. Vagyonodat viszsza-ígéré a' Vajda; de vígyázva lépdelj Aszszonyom az Udvar síkos padozatján. Nagyok osztoztak vagyonoddal; tehát kémlelve vívd a' merni kész haszonlesést. Addig erszényem szívesen kész szólgálatodra.

Gálf. Köszönöm Uram! A' mint festéd, te soha hónivá nem lészsz az Udvarnál. — De kérlek túdósíts az Udvar' dolgairól, hogy hibásan ne lépjek köztetek. Vél, sugdos, ítélget a' pórság, de ez tudom hogy könnyen ámúl, 's ámíttatik.

Kov. Szívesen. Terhes fellegek borítják most el Hazánk szép egét. Ifjú Vajdánkat átokúl népére szűlte a' mostohás természet.

Éretlenség, bizatlanság, de kivált Nemzetének útálása 's mindennek a' mi Olasz imádása, útálatba hozták Erdély előtt. Carigli körül-hálózta a' gyenge lelkűt, 's a' Vallás szent palástja alatt hasznokat les el tőle. E' még hagyján! De az Udvarnál minden Nagy külön szakadt, 's pókként külön fonogatta fogó hálóját. Naponként süllyedt a' Vajda tekintete, süllyedt a' Haza java, 's főt emelt a' fondorkodás. A' Jobbak támogatták a' roskadó Fejedelmi Széket, mert mi borzasztóbb a' főtlen Uralkodásnál? De végre Cariglinak messze vitt buzgólkodása, arra bírta a' Vajdát, hogy a' Törökkel bontson. A' Haza jobbjai ellenkeztek; mert ha szép, ha illőbb is a' Keresztyén Szövetség, de veszedelmesebb a' kis Országnak. Tűzes vita állt mind két részről a' Fejérvári és Tordai Gyűléseken, melly még többfelé osztotta a' szíveket. Zajos szók, majd fenyegetések siklottak-ki némellyek' szájaikból, a' szívetlen Vajda zendűléstől rettegett, 's Kővárra szökött-ki. Elhagyott Székére, mint szabad prédára egyszerre többen áhítoztak, de Báthory Bóldizsár születés 's érdem után tulajdonának merte vívni, 's nem vólt ki a' hatalmassal ellenkezhetnék; ámbár ipája Kendy Sándor és én inkább kívánánk Erdélyt Tanácsosok által igazgattatni.

Gálf. 'S Bóldizsár választva van Fejedelemnek?

Kov. Nincs, mert az idő szűk vólt a' választásra, 's a' Szász ellenkezett. De azért a' Vajda' lakását elfoglalta, 's mint Vajda tevé parancsait mind addig, míg nem Kővárról Sigmond' levele Kolosvárra érkezék, 's Bóldizsár' dühére viszszahívása elrendelteték. — Ő is eleibe ment Ifjú Jánossal 's több fő Nemesekkel Sigmondnak, 's most kapván levelét, azon rendelését jöttem közölni Máriával, hogy a' Vajdai házból, hordozkodjék viszsza a' magáéba; mert Sigmond Fejedelem tán még ma viszsza tér Kolosvárba.

Gálf. Nagyra vetté fejét Bóldizsár, hogy eleibe mere menni az ingerlett Vajdának.

Kov. Szemeskedett, a' mint hallom, Ifjú János tanácsából, 's Déshez érve, míg bemenne Kővárra, Bocsánat-Levelet kért magának és Követtársainak. De a' boszszú' epéjét nehezen főzi-el az olly szilaj szív mint a' Sigmondé, 's ha haladni fog az, csak hamu fog állni a' parázs felett. — Most megengedj Asszonyom, be kell Máriához mennem, hogy ki ne fogyjon az időből. *(hajtással el.)*

Gálf. *(maga.)* Csak így óhajthatám a' környűlményeket! Vídámodj férjetlen Özvegy, gyermektelen anya, közelget a' nagy óra!

Gyenge aszszonyi mejj, ne légy árúlóvá óriási czélomon!

(A' Kárpit leesik.)

MÁSODIK FELVONÁS.

(Báthory Bóldizsár Palotája.)

Első Jelenés.

Mária, Bóldizsár, és Ifjú János.

Mária *(nyugtalanúl.)* Lépéseket hallok, 's kardcsörtetést, tán érkeznek! *(Báthory Bóldizsár és Ifjú János belépnek.)*

Mária. Isten hozott édes Bóldizsárom! *(megöleli)* 's téged is Bátya!

Bóld. *(foga közt.)* Hozott! de pokol hordozott! Mi hír Kolosváron Mária?

Mária. Az Udvariak olly veszélyesnek sugdosták útadat, hogy szinte remegtem belé.

Bóld. Veszélyesnek? az az én gondom. Távozz Mária, férjfiaknak van szavunk egygyütt.

Mária. Már távozzak édes Bóldizsárom, 's még veled se vóltam, én, ki olly szívesen vártalak?

Bóld. Szívesen? Véltem, hogy a' megjött Sombory le fogta nálad legyezni a' várás' hevét.

Mária. Értem a' fúlánkot Bóldizsár! 's fáj, mert nem érdemlem. *(el.)*

Ifjú. Fiam Bóldizsár! alig ha méltatlan nem vagy jó Nőd eránt.

Bóld. Epedezés házasoknak únt csemege. Férj osztja az Aszszony sorsát; ő Báthory Bóldizsárné, 's mi panaszsza?

Ifjú. Egy olly jó 's hív lélek még is több kíméllést érdemel.

Bóld. Nyugodt bírtok az igaz, 's ez rendesen sírja a' szerelemnek. Én midőn Kérője levék, inkább vadásztam Kendy Sándort Ipamnak, mint leányát nőmnek. Véltem, hogy a' makacsot részemre nyerem. Ipám lett, de ő a' régi nyakas, 's a' nyűg rajtam vesze. Magam is csak betanúlt szerelme vagyok Máriának, azt pedig tudod, hogy szívem nem vólt Máriáé soha.

Ifjú. Tudom, hogy a' láng szemű Gálfyné bírta.

Bóld. *(tűzzel.)* Láttad őtet Kőváron? Fejlő rózsa midőn esmerni kezdtem, nyílt líliomszál most! Az a' deli amazoni termet, az a' neme lágyságával enyhített férjfias bátorság, mint ifjú Bajnoké, ki erőt kezd érzeni mejjé-

ben 's első csatába készül — az az ígézet minden mozdúlatján, melly még a' szívetlen Vajdát is szokatlan lángokra gyúlni készteté — 's ellenében Mária — ez a' viasz keblű — kit minden érzelem olvaszt — ki azt kívánná hogy Fogarasi falúimban lepné penész hírepedő lelkemet — ki minden cselédjének bíztosa — 's ki lelkemet sebes repteiben veri-le szűk lelke' hunyászival *(hevesen homlokba üti magát.)* Kárhozat' gondolatja, nekem illyennel sínlenem!

Ifjú. Igazságtalan! ki mondá, hogy sorsára héjákénti lecsapj, 's szegényt Sándorától szakadni késztesd, minthogy magad Júliától szakadtál? — Most már emelíts lánczodon magad, 's nem zörög olly borzasztón utánnad.

Bóld. *(révedezve.)* Mint hódolt előtte minden — mint csalt-fel érzéseket a' fásúlt szívekre — mint hajlott a' kevély a' még kevélyebb előtt! Ó Atyám vele bírni Erdély bíborát! —

Ifjú. Bírándja Sigmond, 's hódolhatsz a' Fejedelemnének.

Bóld. *(lángolva.)* Sigmond? azt mondád Sigmond? Szavaid pokol égő szene! Nem Atyám! odáig az út rajtam vivénd keresztül. Jól emlékeztetsz, el jött Erdély órája 's tetre int. Keblemet kettős láng gyúlasztja, 's czélt kell érnem, vagy — süllyednem!

Ifjú. Igy Bóldizsár! így szeretlek! Le a' gyermekkel! 's derüljön az ég Erdélyünk felett. Meg vallom tartottam, hogy első próbád' elbukkása tántorodásra bíránd.

Bóld. Báthory Bóldizsár nem tántorodik. Menj Atyám, hívd-meg a' Hiteseket. *(Ifjú el.)*

Második Jelenés.

Bóldizsár *(maga.)*

Mi zaj, mi zúdúlat ez keblemben? Ki fejti-meg nékem az emberi szív redőit? Ki egykor Istenném, majd dühös boszszúm tárgya vala, most újra óltárt emel magának szívemben, 's a' régi száműzött indúlat ismét hont ver benne! Imádlak Aszszony, 's mennyet veszteni, poklot idézni kész vagyok érted! Ám légy Aszszonyom szívemnél és szívednél fogva, örök rabod leszek; de Sigmond bíborára ne vágyj Aszszony! mert a' bárdot, mellyet ennek fenek, bár hószín nyakadra, rád repítem. — Vallyon mit tart szíve erántam? seprőtlen e'? vagy a' boszszú csak alkalomra leseng fenekén? Szerette Gálfyt az igaz, de Gálfy már túl lépett vólt nyarán életének, midőn Vőlegénnyé leve *(vad kaczaj-*

jal). 's illyenkor az illés' bánatján hamar túl esik az Özvegyke!

Harmadik Jelenés.

Bóldizsár és Kendy Sándor.

Kendy. Jó napot Bóldizsár! hogy fogadott a' Vajda?

Bóld. Előző szívességgel, 's hogy is fogadhatott másképp?

Kendy. Alig vonó-ki lábát Kolosvárból Sigmond, te Palotájába ültél-be, őrzetét melléd rendeléd, 's magad nevében Vajdai parancsokat osztogatál.

Bóld. Sigmond üressen hagyá a' Vajdai Széket, 's kit illete ez inkább mint engem? Én is Báthory vagyok.

Kendy. Mikor lett Erdély a' Báthoryak tulajdona? Erdély választja nem örököli a' maga Urait; te nem választatál Bóldizsár, sőt, mint a' következés bizonyítja, nem is óhajtatál.

Bóld. Hibásan számoltam az igaz; de sirasd Erdélyt, hogy ez így van! Azt nem csudáltam, hogy a' tunya vérű Szász, Süveg Albertel a' maga sima nyelvű Grófjával bu-

zogni nem tuda; de a' Székely! a' Székely! — a' fogam csikorog belé! Igazán! a' járomba szoktatott egykori szilaj bikára, egy hitvány gyerek is reá vetheti a' járom-szeget. Azt véltem, jobban megúnta Erdély a' nyakán pajzánkodó gyereket.

Kendy. Ártalmasabb az öldöklő kar, mint a' járatlan kéz. Sigmondot únja Erdély, tőled borzad.

Bóld. Majd megmérkezünk. Ki akarja inkább javát Erdélynek mint én? Két Oroszlán' torkában veszélyesen áll ő magában, egy szép de kis falat, 's csak férjfi ízmos kar védheti meg az elnyeletéstől.

Kendy. Jól beszéllsz! te vitéz vagy Bóldizsár, mint egy Bajnokja sem Erdélynek, ki tagadja ezt? De nem vagy Pólgár, se hazafi. Te gyermek-pórázokat akarsz szaggatni, 's helyettek vaslánczokat kovácsolsz.

Bóld. E' zajos népnek parancsoló kell, külömben, magad tudod, szaggatja a' pártoskodás. Hányfelé oszlik most is? 's ki adhat kívűlöttem belől kívűl nyugtot hányatott Erdélyünknek?

Kendy. Ugy van! nyugtot — a' sír nyugtát! Mint burkozik! Bóldizsár ajkadon és lelkeden az önzés, a' hazafiság szent palástjával! Rangvágy és vad merés lakja hazafiság he-

lyett kebledet. Jaj, jaj! Erdélynek a' szegény Hazának!

Bóld. *(gúny-mosollyal.)* A' Haza előttem is szép hang.

Kendy. Hang? csak hang Bóldizsár? Bóldog Isten! Ez a' nemzetségeink ös-annya, foglalatja mindennek a' mi szívünkhez rokonság, pályamezeje koraink' szép örömeinek 's éltünk munkálkodásinak, nyugtatója Atyáink' szent hamvainak, 's őrje egykor tulajdon porainknak, csak hang, csak szép hang? — Ím Bóldizsár! *(leveszi kalpagját)* Én Kendy Sándor, ősz Ipad, ki négy Fejedelmeimtől, a' kiket tanácsoltam, nem kértem soha semmit, itt esedezem előtted: szűnj-meg űldözni Hazádat, 's szaggatni a' szegény nyomottat. Véld: Erdély egy ügyefogyott hajadon, kit szűléi árván hagyának, 's nem tud hová folyamodni. Oszló félben Erdély borúja, ne idézd újra annak villámait elő. Fogj béke-kezet Sigmondal, mint hited 's rokonság kötelez, de frígyes szív is dobogjon a' békekar alatt. Fogadd-fel fiam Bóldizsár, hogy Erdély' ügyét nem erőszakoltatod.

Bóld. *(borúsan.)* Oktalan állatot kormányozhat éretlen gyermek, emberen ész vagy erő uralkodjék. Ennyi paczkákat, mint én e'

gyermektől tűrék, nem tűre még egy Báthory sem, 's én szintúgy Opos-faj mint ő, tűrjem ezt? Tőled vártam illyest, mert tudom mint voksolál ama Tanácsban Gálfyval ellenem, 's most is a' Kis Templomban te valál első, ki Sigmond' viszszahívatását javallád.

Kendy. Gyámfiam vólt egykor Sigmond, 's most választott Fejedelmem, Erdélynek pedig dajkája valék mindég; úgy keblem gyermeke egygyik mint a' másik. Ha törvényes Fejedelem alatt virúlni láthatom Hazám' szép virágát, ám játszék a' halál életemmel, mint szellő az őszi levéllel! (*inneplően.*) Vőm Bóldizsár! áldozatúl vetém közzéd és Haza közzé Mária kedves gyermekemet, kinek élte reményein édesen legelt gyakorta lelkem, letéptem vérző szívéről a' szerelem szép virágát, 's lábod elébe vetém azt, mert óhajtni látszatál ez áldozatot. Én bóldogtalan álmodám, mintha Mária e' szelíd lélek, képes fogna lenni angyali lelkével, téged a' zajost, házad' tája csendes körébe varázsolni, a' hír 's rangvágy' dúló férgét kebledben elaltatni; mert mit nem tehet egy szelíd aszszonyi kebel? Hasztalan álom! elvesztettem gyermekemet, veszni látlak sietni téged, veszni kedves Hazámat! Ó ha malasztját nyújtná az Ég, 's ne érném e' borzasztó romlást!

Bóld. Hagyj engem Atyám ösvényemen. Útaink elágaznak, de hiszem egy czélra vezeténdnek egykor.

Kendy. Menj vakított, a' merre a' fúriák vezetnek! Én tudd-meg Hazámra vetem testemet, 's csak szívemen keresztül verhetsz tört szívébe. Sigmondot sokban vádolom én is, de hitet esküdtem néki, 's mintsem bántódása légyen, én Ipad, Kendy Sándor, újra kész vagyok azon lenni, a' mire egykor Gálfyval voksolék, hogy kettőtök között, ha máskép nem lehet, te veszsz 's — ő éljen! *(el.)*

Bóld. *(vad kaczajjal.)* Ha, ha ha! vagynak emberek, kiknek, mint az apró házi ebeknek, minden érdemek csak az, hogy — hűségesek!

Negyedik Jelenés.

Bóldizsár. A' Hitesek, úgymint: Ifjú János, Kendy Ferencz, Kendy Gábor, Forró János, Bornemisza János, Gerendy János, Lónyay Albert, Cseszeliczky Bóldizsár, Szalánczy György és Literáty György *(jönek.)*

Bóldizsár. Isten hozott Bajtársak! Be kértelek benneteket; czélunkra ért az idő!

's minden percz késedelme, veszteségünk. Szólljatok: Urai vagytok e' még adott hiteteknek?

Mindnyájan. Urai!

Ifjú. Mást merni árúlás lenne.

Bóld. Árúlás 's karom űzné-ki a' lelket a' hitszegő testéből, ha vérem 's barátom vólna is. Ezt tegye velem bár mellyitek is, ha kitéréndek. — Sigmond viszsza tért, az ő gyermeki eszén 's Erdély' gyávaságán törést szenvede okosan kiszámolt plánunk. Most dolgunk komolyabb színt ölt, 's férjfias kebel kell a' férjfias kar mellé. Szólljatok: akartok e' továbbra is bábjai lenni Sigmondnak?

Forró. Nem! Sigmond haljon-meg!

Ifjú. Nem így Bajtárs! A' Magyar borzad Felkentje' vérében ferdeni. Enyhűljünk! minket a' Haza java, nem boszszú sarkal. Ha jónak vélitek — száműzettessék Sigmond!

Többen. Helyes! Száműzettessék!

Forró. Hadd szólljak én is egy szót. Ha a' reggeli köd felszáll, essőbe fog az lehúllni. A' ki a' roszszat csak tovább űzi hazájától, nem kiírtja azt, a' veszélyt azzal neveli, hogy szüntelen remegni készteti. Hagygyán! hogy éretlen gyermek Sigmond, hogy forgó kelepje körzetének, mellyet megválasztni nem képes; de emlékezzetek: mint ejte alig kelve-ki pólyájából, csúfot tiszteletes Tútorain Ken-

dyn és Somboryn, kiket maga eleibe nem bocsáttata — mint facsará-ki a' bölcs Géczy' jártas kezéből a' kórmányt, és sértéseivel mint taszítá kora sírba. Erdély egymásra halmozza áldozatjaít, 's mit nyer velek egyebet mint azt, hogy fiai mellőztetnek, 's míg Olasz hárfások, énekesek — sorsosi kegyelmének — pazérlanak, nincs mit enni a' honni katonának. Azomban az adó-fizetést új adó-fizetés kergeti rajtunk, mert az István, Kristóf, és Géczy Kincstárait elnyelte már az Olasz csőcselékség, el a' Sigmond éretlen tékozlása. Hát az mellyiteknek tetszik, kik mind Bajnokok vagytok, hogy Erdély Fejedelme, kinek állása ollyas, mint szirté a' zágó habok között, mert elő-bástya a' pogány ellen, kard és buzgány helyett, ereklyéket forgat 's a' Cardináli bársony-gallért illetgeti nyakába, minthogy Cardináli kalap szíve lelke vágya?

Gerendy. Szent dolog Forró barátom, 's azért nem illetlen.

Forró. Hallgass! tán Carigli gúnyáját viseled te is? A' mi szent tiszteletes az, 's nem gyermeki játékra való. De még ezek olly sebei Hazánknak, mellyeket idő 's új kórmány behegesztnek; de azt hogy a' Törököt, ki ellen Zápolyától ólta semmi panaszunk, reánk zúdítja, ennek hasznos frigyét, a' Né-

met' sikeretlen frigyével váltja-fel, 's Halatnyi Országát óltalom, maroknyi népét pár fogás nélkül hagyja az éhes pogány torkolatjában, mi követheti egyébb mint Hazánk ledőlése? mi orvosolhatja egyébb mint Sigmond' előző halála?

Ifjú. Fájdalom, mind igaz a' mit beszéllsz, 's vérzik minden Erdélyinek a' szíve belé. De kérlek ne felejtsük, hogy Sigmond Báthory Istvánnak öccse 's Kristófnak fia, kiknek örök áldásban van Erdély előtt nevök. Tiszteljük a' Báthory nemes fajt benne!

Többen. Helyes! csak száműzettessék Sigmond!

Többen. Száműzettessék!

Bóld. Köszönöm Bajnokok, ha nemzetségem tekintetes előttetek. Belőletek a' Pólgár szóllt, Pólgár vagyok én is! De ha títeket lángba borítnak a' Fejedelem gyászos tettei, mint keljek én ki vére és jóltévője fekete tettei ellen, mellyekkel ellenem gonoszkodott? Hej! a' köz baj ritkán olly sajátunk, mint külön bajunk; közel fekhetik szívünkhöz a maz, de ez rajta vágatott keresztül! — Nem szóllok Vitézek! mit tettem Hazámért a' Lengyel földön; többen vagynak köztetek, kik egygyütt osztották velem a' harczok' veszélyeit. Nem, mint vóltam mindenkor kész kar-

ral tanáccsal védeni Fejedelmemet, mint vezetém gyermek-kora bíztalan lépteit, lelke gyengeségeit mint gyámolgatám, hogy a' Nemzet előtt ne süllyedne a' Báthory-faj' tisztelése, palástot veték gyávaságára, övéi helyett árúlgatám sikeres javallatimat, bukdosásit közetje rovására tolám, 's a' hitvány gyermeket, míg karomon tipege, férjfinak esmértetém. A' mint lerántá kezemről magát, mi leve jutalmam? Irígykedés, melly hála 's bízalom helyett keblében fészkelt, hogy Udvarom illendő pompáját látá, fájlalá nálam a' szép Fogarast, István Bátyám hagyományát, számos testőrző seregemet, 's mindúntalan vetélkedőt lese bennem; holott hányszor nem vólt könnyű prédám a' Kormány, 's kiragadám e'? Ki nem tudja köztetek mint védé a' hetyke Jósikát ellenem? 's mint vonata itt Kolosvárt épűlő Házam' ellenébe pompás Csarnokot ezen sohonnainak, hogy szemem lelkem mindúntalan sértené? Tudjátok mint játszott-ki az arany gyapjas Rend Vitézi közzűl, mint űletett titkos Törvény-Széket felettem 's ítéltetett halált ártatlan fejemre? Hallgatok a' viszszálkodás sok apró tövisseiről, mellyek csak karczokat hagynak ugyan a' szíven, de annak sebeit örök vérzésben tartják. Én kiálthatnék halált Sigmondra nem tí! Mi a' ti

méltatlanságtok az enyímhez képest? Ti Báthory Jobbágyok vagytok — én Báthory mint ő. De nem! kezet ne fogjunk reá, mert a' rokon vér égre kiált! — Száműzettessék? könnyű szó! Előttetek a' példa. Önként hagyá el Székét Sigmond, 's ki mert valamit kívűlöttem ellene? Kemény zabla a' szólgaillélek, 's remeg árnyékától is a' hatalomnak! Míg Bocskay, Geszty hűségeskednek, Ipam Kendy és a' Cancellárius külön vonnak, ki merné Erdélyben ajkára venni a' száműzést? Nem Társaim! mást gondoljatok!

Ifjú és Forró. Több mód e' kettőnél nincs!

Többen. Nincs!

Bóld. Nincs? (*mosolygva.*) Látom jó karok vagytok Bajnokok, de főre csak ugyan szükségtek van. Héj sokat tehet ért akarat a' férjfi kebelben! fénköve lesz az nála észnek és erőnek. Míg ti a' csillagos éjeken gondtalan szunnyadátok, forgatám én elmémben Erdély' ügyét, mert ez űgy kit illet közelébb mint engem főtöket és Báthoryt, 's végtére ezt fontolám ki: Sigmondot — a' Töröknek kell kiadnunk!

Mindnyájan (*elbámúlnak.*)

Ifjú. Istenemre mondom: helyes! de az intúgy veszélyes.

Bóld. (*ön-elégedten.*) Bámúltok úgy e'? mert sejtitek hová vágok. Engesztelő ajándék leénd Sigmond a' Töröknek, 's vesztve lész, de vére nem tapad kezünkre. Merész e' fontolat 's mint mondád Atyám veszélyes; de főtöknek választátok, 's a' hol veszélyes az előrelépés, én lépek előre. Omolhatok az idő és sors izmos gerendelye alatt én is, de tántorodni Báthory Bóldizsár nem fog. Kiirtom a' lomtól Erdély szép földét, 's válaszszatok osztán Fejedelmet néki, érdemest reá.

Ifjú. Éljen Fejedelmünk Báthory Bóldizsár!

Mindnyájan. Éljen!

Bóld. Köszönöm Bajnokok. Szárodjonel jobbom, ha hitet szegek, 's szavamat, mellyet mindeniteknek külön adék, megmásolom. Most halljátok mit haladtunk. Értesítve van általam a' Budai Basa, 's általa túdósítva én, hogy Szent Rozália születésem' napja éjjelén, ötven magyar nyelvű 's gúnyájú Spáhi a' Suki kapu előtt lévő cserében lesben fog feküdni, 's áltvévén tőlünk Sigmondot elszelelnek véle Temesvárra. Én vendégséggel űlöm-meg majd születésem innepét, Vendégem leénd Sigmond 's nem megy többé Palotájába visszza. Többi rendeléseimet akkor tudatom majd veletek; most oszoljunk, hogy gyanú ne ér-

jen bennünket. Addig szívetekre kötöm a' titoktartást. Hárman ne találkozzatok egygyütt. Szemeskedjetek 's nyerjetek igaz ügyünknek megválasztott frígyeseket; mert az árúlás mélyen szokott lesben feküdni a' szív fenekén, 's mézet küld-fel a' szemre és ajakra, hogy csak mérge maradjon nála. Köztünk mint tudjátok halál az árulóra!

Mindnyájan. Halál! (*kezet fognak Bóldizsárral 's mind el.*)

Ötödik Jelenés.

(Fejedelmi Palota.)

Sigmond Fejedelem és Geszty.

Sigm. (*derülten.*) E' szép alak-játék vala Geszty! hitted ezt hogy Erdély 's Kolosvár így fogadjon?

Geszty. Az igaz! öröm-zajgás hallik az útzákon, 's éles gúny-írások csüggnek a' falakon a' Tanácsosokra 's főkép' Bóldizsárra.

Sigm. Szedesd-le Geszty! e' még alakosságunkhoz tartozik. Játszunk kegyelmet 's ezen szép alak alá rejtezzünk. Még nincs ideje kilépni magammal.

Geszty. Tartok tőle: nem is lesz erre idő!

Sigm. (*hevesen*) Ne végy-ki egemből Geszty! (*enyhűlve*) Geszty! ha mejjembe láthatnál! Egy kies hajnal derűlt most vólt borújára. Szokatlan erő feszíti keblemet, szunnyadt érzelmek kelnek-fel szendergéseikből benne, 's én érzem (*keményebb hangal*) érzem Geszty, hogy a' gyermek Sigmond férjfivá serdűlt.

Geszty (*meghajtással*) Szívemből idvezelnélek érte Uram! de —

Sigm. Tudom nem lesz ínyekre a' Tanácsosoknak, hogy Sigmond fejekre nőtt, 's a' gyermek-póráz szakad; de róla nem tehetek. (*erős dobbanó léptekkel jár fel 's alá*) Igazán mondá ma Bocskay Bátyám, hogy Kővári futásom nyári zivatar vólt, melly villamok rettegtetései közt rejté keblében a' jóltévő essőt. Keblem egy varázs veszsző alatt, édes rengések közt nyere erőt 's bízalmat ön magához.

Geszty. Uram! el ne szenderítsen megtérő szerencséd, melly önkényű 's egyaránt pártfogol bűnt és érdemet. Az árúlás hydrafejű szörnyeteg; ha egy alakját lekapád, más alá rejtezik. Hitelesen tudom, hogy Bóldizsárnál titkos Gyűlés tartatik tán feletted, tán felettünk.

Sigm. (*megfogja Geszty' kezét*) Ám tegye édes Gesztym! Sigmondnak csak gyáva váz már a' hatalmas Bóldizsár, kitől egykor

a' gyermek Vajda rettegett. Magam hagyám itt a' Fejedelmi Széket, ő bele ült, számos Tanácsosim 's Nagygyaim vóltak pártján 's én — egy levelemmel földre tiportam a' hatalmast, 's hunyászan jöve az előmbe viszszavezetni örökségembe. Hagyd-el! kitelt az ő ideje, 's az enyim állt-be helyébe. — Egyébbaránt tudod végzésemet 's én — tántorodni nem fogok!

Geszty. Uram! a' Fejedelem szíve sokképen vívatik; kegyelemre hajló a' tiéd ott is, a' hol károd az irgalom.

Sigm. Bízd reám! — Most menj! tégy rendelést a' Monostori út felől, 's hogy azt vélje minden, hogy mulatni kocsiz a' Fejedelem, maga Bóldizsár is jőjjön, érted e'? majd elfoglaltatom én a' Papokkal, míg fejére tanácskozunk. (*Geszty el.*)

Hatodik Jelenés.

Sigmond (*maga.*)

Mint küszdnek az érzelmek zajgó keblemben! Halál-képek lejtnek karőltve menyegzői néppel hevült fejemben! Júlia te angyali teremtmény! új világot alkottál körűltem, jer

vezess benne! nem esmerem ezt, nem magamat, csak azt érzem — lihegem, hogy ez új világban körülted él bóldogságom — mindenem! — Ez vólna hát a' szerelem? Ez a' szorongató édes érzelem, ez az epedő kény, ez a' méhként repkedés az örömökön, ez a' lélek varázs legelése az élet bájain? O későn bóldog én, hogy nem szereték elébb!

Hetedik Jelenés.

Sigmond és Gálfyné.

Sigm. (*meglepetve*) Isten hozott szép Asszonyom Kolosvárt!

Gálf. Téged is Fejedelem, ha szabad már így neveznem téged!

Sigm. (*üthözve*) Hogyan?

Gálf. Először vagyok Kolosvárt. Tudod sok itt a' pompás Csarnok, 's lakásodat tudakoznom kelle. Fele a' tudakoztaknak Bóldizsárhoz útasított. Te vóltál, mondának, most — ő Erdély' Fejedelme!

Sigm. (*foga közt*) Úgy e'? (*nyájasan*) 's te mellyikünknek szántad Erdély' bíborát?

Gálf. Ne kísérts Uram! Bóldizsár férjem' gyilkosa, vagyonom rablója, te jó-akaratból halmozol.

Sigm. Ne szóllj a' jó-akaratról; önző az ember, 's ha mi jót tesz is, maga körül fonja azt, mint selyem-bogár a' maga drága selymét, hogy lakást alkosson magának benne. Hát ha csak szívemnek hízelegnék akkor, midőn erántad kegyeskedem?

Gálf. (*szem-lesütve*) Sigmond Fejedelem tréfáját űzi a' szegény árva Özvegygyel!

Sigm. Nem, Angyali Aszszony! miólta láttalak rabod ez a' szív; vedd hódolását. Biztató szívárvány vagy te nékem Hazám' és Sorsom' borúlati között. Szíved viszont-malasztján csügg most éltem' bóldogsága. Ó szóllj: akarsz e' Júlia szívet és kezet osztani vélem?

Gálf. (*vártatva*) Sigmond! engedj egyenes szívfakadást nékem! A' magyar földön a' merre jártam, az terjedez felőlled, hogy jó de gyenge Fejedelem vagy; mint Bóldizsár bábjának egyedűl az tetszik akaratodnak, a' mit emez akar. Engedj a' rágalomnak ha az, de szíveld ha igazság. Engem Sigmond! amazoni lélekkel tévesztett-el a' természet; 's megvallom, ha zúzattatnék is szívem, kevély vólnék Bóldizsártól kóldúlni engedelmet arra, hogy szeressek és szerettessem.

Sigm. (*lángal*) Illyet kell e' hallanom? Ennyire haladt e' süllyedésem? kinek tartozik Sigmond számadással mint Istenének?

Gálf. Megengedj Uram, én csak a' közvéleményt rólad szóllom, 's szegény Gálfym' megöletése 's legközelebbi futásod Kővárra épen nem látszanak czáfolni azt. Az olly hatalom, melly büntetni nem tud, gyengeség. Sigmond! benned nagy ember szunnyad, engedd felköltenem őtet, mert érted és értem egyaránt óhajtnám, hogy e' szívet ne csak a' természet' játéka hajtaná hozzád, hanem a' becsűlés kötné szívedhez; tudod hogy a' szerelem ingoványon álló épűlet, ha becsűlés nem rakta-le talpkövét.

Sigm. Mit kívánsz Júlia?

Gálf. Önerejűség czímezi a' férjfit, 's csak illyet becsűlhet, szerethet egy nemes keblű aszszony. Kezet ajánlál Sigmond, bizonyítsd-meg, hogy az férjfi kar, Vajdai Székkel bíztatsz, erősítsd meg azt, mert inog alattad. A' pártütés' feje Bóldizsár gonoszkodott Erdély választott Fejedelme ellen, 's míg ő él nincs remény békéhez a' Hazában; halállal büntettessék a' czudar, hogy ne árthasson, 's magas példája a' vakmerőséget rettentse.

Sigm. (*borzadva*) Rokonvért ontsak Júlia?

Gálf. Rokonvért árúlt ő is el. Sigmond! kétségesen tűnhet-fel lelkednek erkőlcsöm, véltedben, hogy csak boszszút lihegek férje-

mért. Nehezen szívelem halálát a' való, de a' hóltak csendesen szunnyadnak, 's hantjaik véritatást nem esdeklenek. Most — (*nyájasan kezét nyújtja*) barátnéja vagyok az élőnek, ki nemesen barátnéjának óhajt. Fogd e' levelet Sigmond, 's tanúld belőle, hogy midőn Bóldizsár' halálát kívánom tőled — kedves barátomat féltem.

Sigm. Mi ez? Bóldizsár saját keze (*olvassa*) „A' hatalmas Sinán Nagy Vezérnek" Hol vevéd e' levelet Júlia?

Gálf. Hatvan' ostromában mint tudod, keményen megverték mieink Homonnay alatt a' Törököt. Ott a' zsákmány, Mehmet Beglerbég a' Sinán' fija holmije közt, egy szattyán iszákban találtatott a' levél. Hihető Homonnaytól került testvéréhez Varkóczynéhoz, én pedig leányától, barátnémtól kapám kezemhez. Siettem vele, hogy kimentselek a' veszélyből, mellyet az árúlás készit számodra. Kőváron nem vólt módom áltnyújtnom a' levelet néked, de nem is múlta idejét, minthogy csak Szent Rozália napra szóll benne fejedre a' Végzés.

Sigm. (*áltfutja a' levelet, 's egyszerre hevennyel megragadja Júlia' kezét*) Júlia te lelkes Asszony! hogy lehessek eléggé hálás erántad? (*borúsan*) férjfi, borzasztón férjfi leszek!

(*szerelmes esdeklésssel*) 's azután hajlánd e' szíved sajátom lenni Júlia?

Gálf. (*lágy tekintettel*) Ne faggasd vallástételre a' pártost!

Sigm. Angyal! veled bírni Erdélyt — nyílt menny, égi kény! (*megöleli*) Megyek a' nagy munkára (*el.*)

Nyólczadik Jelenés.

Gálfyné (*maga.*)

Gálf. (*bánatos elmerülléssel*) Szelíd érzelmekkel születtem én is, mint akármellyike Nememnek; béke lakta e' kebelt, miért ragadták-ki a' mennyet belőlle, 's poklot lökének belé? Forró vólt e' kebel mindég, de csak óhajtásokban, láng hempelygtette vérem cseppjeit a' szív felé, de csak szeretetben, melly testvérként ölelte az egész emberiséget; miért űztek harczba vele? — János, kedves Férjem! itt e' Csarnok' szobáiban munkálkodtál hajdan, 's idves tanácsokat osztál Fejedelemnek és Hazának, nékik vala szép élted szentelve, 's utóljára is hóhér-álláson vesztéd azt! fiúnkban nagy reményeket ápolál Erdélynek, 's ezt — méreg óltá-ki! (*dühös lángal*) Nem! félre Aszszony! néked dúlnod kell!

Kilenczedik Jelenés.

Bóldizsár *(benyitja az ajtót)* Gálfyné.

Gálf. *(rettenve)* Ha!

Bóld. Mit jelent e' rettenés szép Aszszonyom? Három év múltán is tolakodik még szíved tőlem?

Gálf. Uram! halálos ellenségemnek bizonyítád magadat 's ne rettenjek látásodra?

Bóld. A' vóltam Gálfynak, nem vóltam soha Hitvesének. Nem színezem Aszszonyom tettemet; de szóllj: mit kelle tennem olly roszsz akarómmal, ki téged, kit lelkem tellyes erejével szerettelek, elorozott előlem, 's fejemre voksolt?

Gálf. Egygyik eránt a' természet menti, másik eránt a' kötelesség.

Bóld. Ment mind a' kettő engem is. Örök rendje a' sors' forgásának, hogy egymás omladékain épűljenek szerencséink. Báthory Bóldizsár és Gálfy János meg nem férhetének egy padlón, egygyiknek le kelle bukni a' mélységbe, 's az önvédelem természet' óltása keblünkben. Hogy éltemre tört, meg tudám vala engedni, mert Báthory Bóldizsár felérhetetlen vólt néki, 's az izmos oroszlán nem

örömest gyalázza erejét kissebb állatokon; de hogy téged mere bírni Aszszonyom — szégyenemre — truczczomra — ezt meg nem emészthetém. Lelkesen tudok szeretni, de úgy gyűlölni is, 's mind kettőre eget földet rázok-meg. *(hízelgve)* Osztán szép Aszszonyom, nem menti e' bűnösségemet bírhatásod' édes reménye, melly lelkemre, mint meszsze csillag nyájasan pillogott?

Gálf. 'S való vólna ez? Mert mellyik fejérnép merne magának kegyeddel hízelegni?

Bóld. Nevem és nemzetségem' dicsőségére esküszöm néked, hogy kívűlötted más nem bírta 's bírándja szívemet soha!

Gálf. Engedj-meg Uram a' kétkedőnének. A' tőled szerettetés' kénye olly bóldogító, hogy szívemet vaktában ízelésének ereszteni nem merem. — Árva vóltam tudod, 's végrendelése által szűlémnek Gálfy' karjaira bízva, mi csuda ha az öszveszokás, melly legalább fon e' világon annyi kötelet a' szerelemnek mint a' szív hajlandósága, hozzá hajtott, 's én félgyermek, esmeretlenségemben, járatlan szívemmel mellőztelek mellette? E' szívnek nem valál Uram idegen soha; de viszsza-riadt az véltében, hogy Gálfyra gyúladt haragod társúl fogja ártatlan Özvegyét is.

Bóld. Dicső Aszszony! *(hevesen megragadja kezét)* Nem csalt hát meg reményem. Szívedhez hagyád végtére jutni érdememet. Mutasson Erdély több illy párt ha mutathat!

Gálf. De Uram felejtéd, hogy én egy szegény elhagyatott Özvegy vagyok.

Bóld. Gazdag 's hatalmas én! *(kevélyen)* A' Vajda vérem és — bábom.

Gálf. Hát azt, hogy Júlia is kevély bár a' Világ' Urával is szívet osztni kéz nélkűl? Te pedig Uram házas vagy!

Bóld. Fájdalom!

Gálf. 'S egy a' szava Erdélynek, valamint én is esmerem, hogy nőd angyal.

Bóld. Nem kissebbítem Aszszonyom, mint roszsz házas szokta, hogy ezzel mentségpalástot vethessen roszszabb magára. Az én Máriám szelíd lélek, kivel békésen levihetni az életet. De tekints széllyel a' világban Aszszonyom! úgy fogod találni, hogy se nemes lelkek' se kedvező környűlmények' öszvetalálkozása nem olly erős kapcsa a' házasságnak, mint indúlatok' 's kedvtelések' szerencsés öszveegygyezése. Csak ezeknél halad vígan az élet, mint egymáshoz kötött két vitorlás hajó a' kedvező széllel; külön válik másoknál a' házassági bóldogság, mint elágazó út, melly vagy soha vagy csak ritkán vág egygyüvé.

Nékem a' természettől nyúgtalan és merő kebel jutott örökségűl; harcz-vihar 's viadalzaj lelkem' éltető teje. Egyszerűn lejtni-le az életet 's abban lelni bóldogságot, hogy mejjem nyugtan piheghessen, míg megszűnik pihegni, nem sajátom! Szét-szagúldoztam Erdély vidékein, hol találnék rokon keblű hőlgyet, melly lelkem' merész repteivel bírjon szállani — 's te benned nyugvék-meg vágyam Aszszonyom! Hasztalan! lecsábíta kezemről a' fortélyos Gálfy, 's szívem, forró hijányát érezve, űzetve a' mellőztetés szégyenétől, Máriához ámúlt — izmos saskeselyű a' gyáva galambhoz! Házasság, mellyet csak az illés köt, de szerelem nem melenget, árnyékba ültetett plánta; sínlik ez, 's epedve nyúlong az életadó nap felé! Tiprottan hever köztem és Mária közt az élet' virága. Ő fel nem emelkedhetik hozzám, én le nem szállhatok hozzá. Illy köz emésztetésben mi lehet tanácsosb mint a' rablánczá vált rózsa-kötelet lelkesen ketté szakítni? András Bátyám a' Cardinál, válásom Rómában kieszközléndi.

Gálf. 'S ha nem lesz kieszközölhető?

Bóld. *(mosolygva)* Ne szorongasson gond szép Aszszonyom az eszközök választása eránt! Éles a' szerelem, 's Báthory Bóldizsár nem riad-viszsza minden akadéktól. *(súgva)* A' ti-

tokűző Orvosi Karnál tán csak leénd dugaszban egy sikkasztó porocska vagy cseppecske —

Gálf. *(borzadva, félre)* Ha! pokol csudája!

Bóld. Mit? tán hökkensz Aszszonyom? Nem reménylem, hogy olly gyerekes 's apróságokban gáncsolgó lelkű tudnál lenni.

Gálf. Légy béketűréssel Uram, ha a' próbátlan gyenge Aszszony, lelked' merész reptével nem érkezik. — A' mint szokott az emberi redős szív, hogy gyakran hegyeket szökik által 's hangya-zsombékon fenn-akad, így az én keblem is egy olly csekélységen habzik és remeg, hogy azt néked megvallani pirúlnék, ha ajánlott kegyességed nem bíztatna. Mária egykor ifjúságom barátnéja vala, 's szíve, a' mit Sombory el nem foglalt belőlle, enyím. Azon szép korunkban, mellyben a' bóldog jelenen legelő próbátlan keblet, nyájas remény a' még bóldogabb jövendőhöz rengeti, mi lyányok örök barátságot esküvénk egymásnak, 's fogadásink kőlcsönös zálogául, gyűrűket váltogatánk. Édes érzelgésinkben leköténk egymást, hogy újjaink fognak egykor kirohadni a' karikák alól, de azok le nem menéndnek rólok soha. Míg e' zálogom Máriánál van, szívem köttetésben áll szívéhez, 's lehetetlen vétnie ellene. Szerezd-ki gyűrűmet tőle Bóldizsár, de ne erővel érted

e'? hanem önkényesen — 's fel leszek óldva tőle. —

Bóld. *(félre)* Minden Aszszonynak kell leg alább egy gyengéjének lenni. *(nyilván)* S' millyen a' gyűrűd szép Aszszonyom?

Gálf. Egy négy szegű Smaragd, apró gyöngyökkel koszorúzva.

Bóld. 'S mit reménylhetek szép Júliám e' zálog megadásával?

Gálf. *(nyájas tekintettel)* Ám szólgáljon az jegy-gyűrűképen köztünk.

Bóld. *(lángolva)* Kis bűvösné te! *(erőszakkal karjai közzé szorítja)* De Júlia! szóllj mi lábon állasz Sigmondal? Bóldizsár senkivel sem osztozik.

Gálf. *(nagysággal és czélozva)* Egyszer és csak egygyet szeret az aszszonyi nemes kebel! *(nyájasan)* 's köztetek ki tudna habozni? Férjfiak közt gyermek amaz, te Hős! A' Vajdai bíbort, mellyet Sigmondnál megvetek, hiszem feltalálom egykor nálad, hová az érdem fogja hajtani.

Bóld. Aszszony, remeke a' teremtésnek! Fel, fel fogod találni! — Most Isten veled. Hív a' nagy munka. *(külön el)*

(A' Kárpit leesik.)

HARMADIK FELVONÁS.

Első Jelenés.

Geszty Ferencz. *(maga)*

Geszty. Igy Geszty! most a' bíztos úton vagy, 's nem tévedhetsz. Ész, égből lelopott szent szikra a' halandóban, igazán túl hatsz érczen és hatalmakon! Ott a' hol az erő határára ér, fortélyt alkotsz, melly mint a' bástyák alá ásott puskapor, minden ellen-hatalmat ront, dönt és süllyeszt. Mi kény áltlátni az emberi zuglyos szíven, az emberi ösvényes elmén! de magának áltláthatatlannak lenni; kiszámolni amazok gyengeségeit, 's azokra építni ön erőnket! — Vont lesbe hozám a' két Báthoryt egymás ellen, egymást törli-el e' vipera-fajzat, 's Erdély' pálczáját, ha a' kapkodásban köztök földre esik, úgy lehet — Geszty kapándja-fel! — 'S miért ne? Vér vagyok a' Báthoryakhoz 's a' szerencsének nem épen mostoha gyermeke. Hazát vesztettem, hazát adott, ügyefogyottan bújdokoltam, 's kincsel tekintettel jutalmazá sanyarúságomat; 's most henyén álljak-meg mint kar-ej-

tett Kórmányos a' hab' kényére hagyatott hajón? Nem! szerencsénk többnyire zsugori anya, koplalsz ha kéztől vársz, ki kell tőle az adományt csikarnod; nincs néki szemérmes fia, a' mérészt kedvelli a' markolót. Ki vet határt a' bőkezűnek a' ki nem fogyhatónak? Nem! vesztegelnem nem lehet! nagy czél, szép pálya áll előttem. Előre előre, vagy le a' mélységbe velem!

Második Jelenés.

Sigmond és Geszty.

Sigm. *(hevenyen)* Geszty! hogy tegnap háza, térénk Monostorról, nem láttál valami jelt az égen?

Geszty. *(mosolygva)* Föld az ember tanyája; az égiekhez még fiatal vagyok.

Sigm. Halld csak!! A' mint tőlem eloszlátok estve, hálószobámba menék nyugalomra. Szorongatva hányá elmémet és szívemet Monostori Végzésünk az éjjeli csendben és magányban. Szűk leve egyszerre és hév keblemnek a' rekedt erkély, kimenék csak háló-köntösömben szabad folyosómra, feltekinték nyugtot és békét lesni hánykodó lelkemnek le az égről, mert így taníta egykor a' kegyes Leleszy — felpillanték — 's rémültemben a' falig tántorgék iszonyú látásomra. Egy nagy üs-

tökös csillag, Erdély felett lebegve, nyugotra üstökével pillogott fenyegetve le hozzám. Zúzottan sohonték-viszsza ágyamba, de pilláimról száműzve vólt a' jóltévő álom. Szóllj Geszty: mit jelent e' borzasztó bal jel Erdély felett, épen tegnap éjjel, épen Monostori fekete Végzésünk' éjjelén?

Geszty. A' történetnek szintúgy vagynak játékai mint sorsnak és szerencsének, mellyeket a' babona szálakra szed, hogy gyász vásznát szövje belőllök. Jöttek mentek az égi jelek gyakran Erdély felett a' nélkűl, hogy csak egy verébfiú esett vólna is le az eresz alól. De téged Uram Herczeg! a' hevűlt képzelet 's lelked' gyenge izgatóssága játszodtat, *(mosolygva)* üstökös csillagod hidd-el csak annyit tud tegnapi végzésünkről, mint én az ő üstökéről.

Sigm. Ne kárhozz Geszty! Régen mondja Carigli Atyám, hogy Isten-tagadásra hajolsz, 's az emberi szűk elme' rostájára veszed az ég' bé nem fogható Urát, 's szent tanácsait. Elmúlt ugyan a' csudák' kora, 's a' Mindenható nem szóll többé égő bokorból és hegyek' ormairól a' halandóhoz, de könyörűlő lelke csapásokban feddi, 's égi jelekben inti a' tévedező emberfajt; ezt mondják túdós Asztrológjaink 's a' kegyes Papok. Ezért is el

küldtem az ősz Farkas Asztrológhoz, megkérni nevemmel, hogy számomra visgálja-meg az égi jeleket. Tudod, nem egyszer jövendőlte-meg már Nemzetségem Fejedelmeinek Erdély' veszélyeit. Ő a' híres Tycho Brahe tanítványa és Rudólf Császár Kepplerjének barátja, tudománya mély 's lelke tántoríthatatlan.

Geszty. Ám te lásd Uram Fejedelem! Én ne legyek vérangyal közted és pártosid között; de el ne felejtsd mit űze veled a' szentségtelen hitszegés. Nehány vakmerő, szégyen fára szegzé, gúnyúl Európának, Erdély Fejedelmének szentséges nevét, leűzé ősi Székéből és ki atyai Országából, 's ezt csak nem testvér tevé és azok tevék, kiknek lágy kegyelmed 's jótéteid rúgók lehetének vala arra, hogy érted buzogjanak. Erdély szégyelni kezdi gyenge Fejedelmét, Európa Nagygyai a' szövetséget vele, mellyet István és Kristóf Öseid' koraiban keresének. Ennyire süllyedél Uram, hogy jobbágyaid kétlik ha Urok vagy e' még? vagy játék-báb Bóldizsár kezében? Fejedelmi hatalmad kiesmert vázzá leve Erdélyben, mellyre a' préda madarak félelmetlen reppennek. Ám te lásd mondom, menj önts kegyelmeiddel olajat a' ragadó lángokra, jutalmazgasd kincsel és rangokkal a' pártütést, hadd ma szét-loccsanni

kétkedő lelkeden azt a' mit tegnap javadra egygyütt végezénk — te szabad Úr vagy — de nékem 's híveidnek engedd - meg, hogy elvonúljunk tőled, mert sikeretlen ki küszdjön a' veszélyekkel, 's ki vágyjék gyalázatot és szégyent aratni ott a' hol tiszta hűsége érdemeket vetett?

Sigm. Kímélj Geszty! hűségedet esmerem; de az én helyhezetem iszonyú! A' rokon vér még földet se fest, midőn már eget ér. Mit fog András a' Cardinál mondani, 's ki áll nékem jót a' Szentegyház bocsánatjáról?

Geszty. Nem minden bűn, melly egygyest kárhoztat, kárhoztatja a' Fejedelmet. Szent bárány-vér a' Haza java, melly minden szennyet lemos. Rómába kincset küldünk az István Király' szép hagyományából, Andrásnak Vajdai öröködést csillogtatunk szemébe, 's leporlik a' tett' korma.

Sigm. Bár le balom alatt is!

Geszty. Nyugtatódj Uram Fejedelem! Erdély' kieszközlött békéje 's önnyugalmad mindég ír leéndnek gyenge lelked - ismérete' karczainak. Az a' férjfias lélek tartson, mert czélod azon szent, melly Gyulafy és Gálfy —

Sigm. *(hevenyen)* Ne szólld ne szólldki ezen borzasztó neveket. Nehéz álmok' rettegtetéseiben, most is gyakran őlt reám nyel-

vet Gálfy' véres feje, hogy haj-meregetve riadok-fel ágyamból. Éretlen gyermek valék, ki a' gyilkoló késsel mint játék-szerrel játszám vala; jaj néktek, kik azt kezembe adátok! Én ártatlanságba mosom kezeimet, 's hála az Egeknek! hogy módot nyújtanak leróvni egy részét szörnyű bünhödésem' súllyának.

Geszty. *(félre)* Mi ez? *(kémlelve)* Gálfy felosztott vagyonát viszsza-igéréd Özvegyének. Kegyelmed engemet is részesített egy kis részében, ha parancsolod Uram, kiadom. Valamint a' halálában úgy vagyonában se legyek részes.

Sigm. Vagyon! csak mindég a' vagyon néktek minden, 's pótlékáúl toljátok-elő szívnek és léleknek. Nemesebb az én pótlékom. *(szünet, melly alatt tusakodik magával)* Geszty! te meszsze rokonság vagy hozzám, jótétimmel közelébb vontalak szívemhez. Igy bízhatok, hogy a' hála nem engedéndi bitangolnod bizodalmamat, ha szíved hideg fogott vólna is maradni erántam. Egy nagy titkot teszek-le szívednél, mellyet közlenem kell, hogy szét ne repeszsze keblemet. Én szeretek — 's Gálfyné Vajdáné leend!

Geszty. *(hökken, de öszveszedi magát)* Dicső egy Aszszony Uram! de — de — hm —

Sigm. Mosolygasz Geszty? tudom mit akarsz mondani.

Geszty. Alig ha sejtheted mi fordúltmeg elmémben. Nem ostromollak azzal, mit mondánd Rudólf Császár szép fonású kosarunkra, nem mit sugdosánd a' pórság. Egy kis lélek-erő túl haladhat mind a' kettőn. De Uram, nem sejtél Kőváron valamit Bóldizsár körűl?

Sigm. Ismét Bóldizsár!

Geszty. Gyanúd helyes Nagyságos Uram! Bóldizsár sok okból nem vala soha barátom; *(meghajtja magát)* így jobb hallgatnom, hogy rágalmazni ne láttassam.

Sigm. *(hevenyen)* Szóllj Geszty, most épen szóllnod kell!

Geszty. Ha Fejedelmem parancsolja, Bóldizsárt minden mozdúlatjában szemmel tartám Uram! 's ez a' mostani kétes környűlményekben csak érted is tisztem vala — 's látám, hogy Báthory Bóldizsár Gálfynénál — vételkedőd.

Sigm. *(elbámúlva)* Ember! te hagymázban beszéllsz! Bóldizsár házas 's Gálfyné —

Geszty. Ellenségének Özvegye. Mind igaz, de a' házasság nem alkot új szívet, sem nem plántál belé szerelmet, sem ki nem írtja belőlle a' régit; mint találja, úgy gyötri

vagy bóldogítja. Esmered Uram a' Bóldizsár könnyű szíve' gyakori siklásait Udvarod körűl, szintúgy mint én, 's ki nem tudja, hogy nála a' házasság nem kötél, hanem megúnt béklyó, melly nem köt, hanem csak léptet gátol. Gálfy ellensége vólt Bóldizsárnak, de emlékezz Uram viszsza, hogy Gálfyné még hajadon korában közös láng tárgya vala köztök, 's ez leve lobbantó olaja a' viszszály' tüzének, melly egygyikét leemészté.

Sigm. 'S Gálfyné, nem sejtéd hogy érez?

Geszty. Veled látszék telve lenni; de az aszszony-szív tudod hajló nád, hozzád simúl, ha feléd kedvez a' szél, elleng tőled ha fordúl a' szellő, 's Bóldizsárt szép férjfinak sugdossa a' fejérnép.

Sigm. *(erős küszdés közt járdal)* Ismét egy új féreg keblemben! *(fejmozgatva)* Ha ez így van; egygyikünknek le kell lépni. *(szünet)* A' Gyűlés mint ütött ki Geszty?

Geszty. A' sima Cancellárius, tiszte szerint kitálalta a' Rendeknek kívánságodat, mint étket szoktunk, mellyből magunk nem kívánunk kóstolni. Csend lőn a' palotában, mint a' természetben szokott az égi háború előtt. Bocskay állott-fel Propositiód mellett, 's utánna én. Nem sajátom kérkedni Uram, de a'

mint Isten tudnom adta, teljes erejében hasznát vevém ékesszóllásomnak 's kimerítém fontos okaidat.

Sigm. Nem hízelgek, ha azt tartom, hogy első Orátora vagy Erdélynek.

Geszty. Köszönöm Nagyságos Uram! leg alább hűségem' heve 's buzgóságom Fejedelmem és Hazám java eránt, segédim valának ma, 's ömlött számból a' beszéd. Éljent kiáltottak utólsó szavaimnál a' mieink, 's midőn utánna ismét csend álla-be, ki víva vélém részünkre a' győzelmet — a' mint Kendy Sándor fel-állván, szóllani kezde.

Sigm. Ha! ettől tartottam.

Geszty. Mint Meszes' ormairól lerohanó tavaszi olvadék, úgy ömlének okai ellenünk, segíté tekintete a' Rendek előtt, melléje állának az úgy nevezett hazafiak, kiknek egy része, vak tüzében, mindég azt véli jónak, a' mi a' Fejedelem ellen van, más része mint gyáva juh, mindég a' kolompos után omlik. Igy tartá beszédét Ifju, Forró, Literáty 's többek, kik után végre befejezé Báthory Bóldizsár, 's szórá méreg-mártott nyilait ellened 's tieid ellen. Esméred Uram, az ő láng lobogású szóllását, terjed az és borít, mint égés, mellyet szélvész zuhogtat. Egyszerre zúgás lőn a' Palotában, szívre kap a' lár-

mázó had, mint szokott lenni a' Gyűlésekben, 's szép ügyünk vesztve leve. „Török, Török legyen a' frígyesünk, nem a' Német!" ez hangzék mindenfelé, 's alig meheténk tieid annyira, hogy Kendy Sándor, és Ifjú János hozzád deputáltassanak, próbatevés végett: nem birhatnának e' feltéted' változtatására?

Sigm. *(tűzzel)* Nem! soha sem! míg egy csepp vér folyik eremben! 'S ha nem hajlanám?

Geszty. El határozták a' Rendek, hogy még egy népesebb Diaetában tanács alá veéndik e' fontos tárgyat; minthogy az idő rövidsége miatt, mint állíták, nem szokott számú a' Rendek' Gyűlése.

Sigm. *(felgyúlva)* Ha! Pokol népe! ne búsúlj reád virrasztom a' gyász' napját! *(Bóldizsár be-lép.)*

Harmadik Jelenés.

Elébbiek és Bóldizsár.

Bóld. *(meghajtja magát)* Öcsém Fejedelem! mint Erdély Fő Vezére jelentem, hogy ki küldött kémjeim viszszaérkezének, 's bizonyosítnak a' Tatárok mozdúlatjaikról Erdély ellen. A' Nagy Úr 's Vezérje gyanúba vevék

habzásodat. Parancsolod Öcsém Fejedelem, hogy menjek a' Sereggel, 's megzabolázzam e' pogány rajzatot?

Sigm. Köszönöm készséged Bátya; vitéz karodnak elég hasznát vevém már; a' mostani elválasztó környűlményekben tanácsaidra lenne inkább szükségem. Maradj! Fő Vezéri tisztedet viselje ezentúl Geszty Ferencz.

Geszty *(meghajtja magát.)*

Bóld. *(ütközve)* Választásodat csudálom Öcsém Vajda! kardforgatás és harcz-zaj élelme lelkemnek *(gúnnyal)* a' szóhoz pedig jobban tud Geszty Sógorunk! Mindazáltal a' mint akarod. — Még egygyet Öcsém Fejedelem! Vendégségre parancsolál bennünket; szabad tudnom mi ád alkalmat e' vígasságra?

Sigm. Levél érkezék hozzám, mellyet a' vendégségben közre fogok olvastatni, hogy a' vitéz Magyar Sereg, Forgács vezérlése alatt, fényes és gazdag zsákmányos diadalmat vőn a' Pogányon. Ezt illő megűlnünk nékünk is, mert Keresztyének és Magyarok vagyunk.

Bóld. Akarod, hogy mint mászszor, Mária vigye a' Vendégség' rendjét?

Sigm. Ez úttal jó Nődet nem fárasztom Bátya! Gálfynéra bízám a' gondoskodást.

Bóld. *(hökkenve)* Idegenre a' ház tisztességét?

Sigm. Úgy jöhet nem lész idegen! *(vizsgán)* Mit szóllnál Bátya, ha Gálfynét a' szép Özvegyet mellém emelném a' Vajdai Székbe?

Bóld. *(zavarral)* Mit? hogy nyersz most időt az enyelgésre?

Sigm. Nem tréfálok Bátya! Gálfyné nőm leénd!

Bóld. Megforgattad e' minden óldalról e' csudás szándékot elmédben? Meg e', hogy szót adál a' hatalmas Német Császárnak, kinél veszélyes boszszút edzel? Meg e', mivel tartozol Nemzetségednek? Királyi 's Fejedelmi vér buzog eredben, 's egy aszszony kinek férje hóhér-pallos alatt rogyott-le! Az alyban fészkelő madárság pározhat idegen nemekkel, nem a' szirtokat lakó Sas, nem a' mejjes Sólyom! Elfelejtéd Öcsém Vajda, hogy már Gálfy botlék, midőn Nőjét, az árva vagyontalan Dóczy-leányt eljegyzé?

Sigm. Ég köti a' házasságokat.

Geszty. 'S szívet keres szívének, kényt keblének, nem tagot Nemzetségének az, a' ki bóldog nászást akar.

Bóld. *(kevélyen Gesztyhez)* Te szóllhatsz úgy, mert te csak Báthory jobbágy vagy; én Báthory Bóldizsár mást ítélek. A' Báthory-faj felvívta Európa' Uralkodó Házai közzé magát; Királyi vérből vólt István Király' Nője,

Herczeg-Aszszony Kristóf Atyád elsőbb Aszszonya; a' kevélj 's agg bíború Habsburgi Ház, nem kétkede néked ígérni Herczeg-Aszszonyát Kristinát, 's most — egy szegény száműzött Aszszony-személy, kivel a' szerencse úgy játszik, mint szél tornyaid' vitorlájival, szennyezze-be fényes czímeredet? Nem Öcsém Vajda, ezt Erdély sem szívelheti, 's én Bátyád se engedhetem. *(lángal, Gesztyt fenyegetve)* 's jaj azon csík síkosságú lelkűeknek, kik illyenekre lovalnak!

Sigm. Elég! *(méltósággal)* Tanácsos Báthory Bóldizsár! Tudd meg és add tudtára Erdélynek, hogy Sigmond Kőváron nagy korúvá leve, 's ezentúl elég ő magát tanácsolni, elég jobbágyinak parancsolni. *(kevélyen be a' szobáiba.)*

Negyedik Jelenés.

Bóldizsár és Geszty.

Bóld. Mi ez? jól hallék e'? Nékem ezt Nagy Báttyának, ki támasza valék kora 's lelke' gyávaságának, mint karó a' lenge óltványnak? Nékem ezt? Nem első gyaláztatásom tőle; de utólsó lehet! Istenemre mondom,

számolunk Öcsém az utólsó fillérig! *(magát öszveszedve)* Majd felejtem, hogy itt vagy Geszty! *(megvetőleg méri szemével)* Így legelhetett hajdan a' Sátán fekete lelke, midőn az első Aszszonyt elcsábitá, mint tiéd Geszty Sógor most! hogy szerencsésen elvethetéd konkolyod az atyafi szívekbe. Rajta! fogd-fel most ejtett szavaimat, vidd meg Sigmondnak, zsíros esső leénd az pokol-szántású vetésedre!

Geszty. Csalódol Bóldizsár; én csak azt számolgatám elébb, hogy mintegy hányszor fenyegetődzél már Sigmond ellen?

Bóld. Mint érted ezt?

Geszty. Bóldizsár! te vitéz vagy, és nagyravágyó. Az illyenről hajlik az ember hinni, hogy Nagy ember lappang benne, 's mint nagy történet, csak alkalomra vár. De rólad szomorúan tapasztalám, hogy csak — szájaló vagy!

Bóld. Ördög martalékja te! *(kardot ránt)* ránts, új gyúrású Fő Vezér!

Geszty *(hidegen)* Csendesedj Bóldizsár! Esmersz, hogy nem csak pompából hordozom én is a' fegyvert. Itt a' Fejedelem' lakásában vagyunk. — Szólljunk mint érett férjfiak egygyütt. Most a' mint Sigmondot kiugratátok Erdélyből, kezedben vala bíbora, miért hagyád azt kifacsartatni markodból, mint új-

joncz próbátlan katona a' kardot, mellyet még forgatni nem tud?

Bóld. Ki hiheté olly gyáváknak Erdély népeit?

Geszty. A' Köznép világszerte kiskorú, s' lenge árnyéka Nagygyainak. Oda zúdúl, hol erőt 's erős lelket talál. Te Erdély' Fő Vezére valál, győzelemről, győzelemre vezérléd a' Sereget, 's mi köt szorosabban Nemzetet a' Nagyokhoz, mint egygyütt levívott veszély, egygyütt kivívott dicsősség? Így markodban vala az erő, de nem vala az erős lélek meg ragadni az elválasztó perczet, melly sors-teremtésre kinek kinek legalább egyszer adatik éltében, 's kisiklani hagyád szerencsédet, melly nem vala ugyan nagy néked, de igen is gyors reptű habozó keblednek. Báthory Bóldizsár! bár mit ítélj felőllem, tudd meg, hogy Geszty Ferencz csak Fejedelméhez hív, nem Báthory Sigmondhoz, 's a' fogott vólna lenni hozzád is, ha Székébe verhetéd magadat. Tudd meg, hogy Erdéllyel egygyütt kárhoztatlak én is; mert az is, én is megúnánk gyermeki kény után dísztelen lengeni. Jó űlőt kedvtelve hordoz a' büszke mén, a' bitangoló alatt romlik, és makacsúl. Élj boldogúl Bóldizsár! 's a' mi még örökre el nem múlt, véld hogy csak elhúladt. Ne hagyd ár-

va Erdélyt kínos gyanújában, hogy Báthory Bóldizsár — törpe lélek coloszszi czéljához! *(el)*

Bóld. *(zúzottan merön áll, majd homlokba üti magát)* Én gyáva esztelen! ó hogy igazat kell adnom Geszty szavainak! — De nem! nem múlt még el az én időm — csak haladt; 's ha el múlt viszsza idézem, viszsza még a' pokol' éjjéből is! *(el rohan.)*

Ötödik Jelenés.

(A' Fejedelem Olasz szobája.)

(Olasz mezei vidékek 's városok állnak festve a' falakon, Citrom-narancs-fige-rozmarinfák, 's olasz virágok edényekben a' falak körül; Sigmond Vajda' balján áll a' Cancellárius, jobbján Bocskay és Süveg Albert.)

Sigm. Ide kívántalak Bátya! 's parancsoltalak benneteket híveim, 's e' kívánság és parancsolat zálogai bizalmamnak hozzátok. Nem azért mintha haboznék, 's féltném magamat; az én feltétem ércz 's mejjem kőszirt, mert tudom mit kíván Erdély' java, Székem' méltósága, 's keresztyén nevezetünk; hanem azért, hogy segédül legyetek feledékenységemnek, ha a' lelketlen pártosság ke-

resett okaival ostromol. Tudjátok eskům; én él az Isten! vég lehelletig hív maradok hozzá!

Bocskay. Ezt reményltük, ezt vártuk tőled Öcsém Fejedelem! De miért nem tevéd e' fontos elfogadást, Udvarló Palotádba által, szokott fénnyel és szertartással, őrző seregedtől, 's Tiszteidtől övedzve? A' pompa egygyik őrzete a' Fejedelemnek, glóriája Székének, erőnek és hatalomnak lesúgárzása; 's nem csak gyengénél vakít szemet, hanem erősnél, is mejjet döbbent, 's viszsza-riasztja gyakran a' vakmerő fondorkodást.

Sigm. Nem Bátya! Amott akarám elébb, de Süveg tanácsából e' szobát választám. A' pompa hó-csillogás a' tél kemény fagyában, hidegével viszsza sugorítja a' szívet, 's nem bír ez nála bizalomra nyílni. Tanakodásom után, óhajtnám megnyerni inkább Kendyt e' kevély Patríciust, mint újjat vonni vele. Így tanácslátok engem ti is, 's e' nyájas szűkebb szoba, mellyben a' Fejedelem csak házi gazda, egygyik kúlcs a' szív' nyitására, 's én is nyíltabbnak érzem az Olasz föld' báj varázslatján az enyímet. Elébb ki merítjük okainkat, azután intésemre távozzatok-el. Magam vívok meg a' Követekkel.

Süveg. Nagyságos Uram! gondold meg őrizet nélkűl —

Sigm. Esmerem Kendy Sándort, karőltve járnék nyugodtan vele hegyeink' rengetegjeiben is. Barátja nem vagyok, mert lelkeink, czéljaink külön világ-szélekre ágaznak-el egymástól; de a' tisztelet' adóját meg nem tagadhatom tőle, 's óhajtnám, lelkemből ohajtnám meg-nyerni őtet, míg ellene kelni vólnék kénytelen. — Mit szóllsz ezen festésre Süveg? Nem találod e' meg a' bájoló Itáliát 's Florencz' paradicsomát benne?

Süveg. Szerencsés ecset festé Nagyságos Uram! Édesen varázsol ott útazásomra viszsza.

Sigm. Olaszt hozattam, hogy hazafi fesse hazáját; mert hol bírjon venni a' szerencsétlen Erdélyi mázoló képzetet, 's lelket e' zordon hazában? — Ó Süveg! elepeszt a' vágy és óhajtás, ha az Olasz földre gondolok, 's akaratlan is hasonlítgatnom kell! Ott a' nyájas keblű természet szelíd emberi lelkeket teremt; szilaj itt az emberi faj, mint lakása zordon. Irígység, cselszövés, dúlakodás és harczzaj eleme ennek; kegyesség, nemes mesterségek, 's szerelem' szelíd érzelmei bóldogítják amazt, 's mint Raphael' Madonnájában, szép gyermek űl a' szép anya' ölén! *(fájdalmasan)* Ó hadd ne gondoljak erre!

Bocskay. Engedelmeddel Öcsém! Fejedelemnek lenni bár melly zugolyban e' földön szép meghívása a' sorsnak, 's bóldogító kötelesség népet bóldogítni. A' szelíd kórmány éghajlatot enyhít, emberfajokat szelídít, 's nép és Ország úgy súgárzanak-viszsza a'Thrón' leragyogásától, mint hegyek' ormai a' fel 's lemenő nap' tündöklésétől aranylanak.

Kovas. Egyébbaránt Nagyságos Uram, ha kivágysz e' szegény Hazából, az Olasz földön, többszöri óhajtásod szerint, a' Szent Atya a' Cardináli Kalapot meg nem tagadándja tőled.

Sigm. *(kedvetlenül)* Cardináli Kalapot? Valék egykor gondolatlan ezt óhajtni. Hiddel Cancellárius! hólt az élet a' nőtlen körül, 's ő szegény, szakadt láncz-szeme a' Világnak.

Kovas. *(álméltan)* A' mint tetszésed tartja Uram!

Geszty. *(jön)* Nagyságos Fejedelem! a' Küldötség kíván elődbe eresztetni.

Sigm. Hadd jöjjön.

Hatodik Jelenés.

Eléббiek, Kendy Sándor és Ifjú János.

Kendy. Nagyságos Fejedelem! A' Haza' Rendei jobbágyi hűséggel tanácskozának ele-

ikbe adott kívánságaid eránt; nem vonakodnak a' kívánt Katona' és Adó' megadásától, egyedűl egy fontos tárgyban nem hajolhatának, azt véltekben, hogy ebbéli kívánságod a' Hazát veszélyeztetni fogja. A' Rendek nem vélik tanácsosnak felmondani a' Török' frígyével, 's a' Némettel kötni szövetséget. Reánk Követségére bízták, hogy Nagyságos Fejedelem, tartozó tisztelettel elődbe rakjuk fontos okainkat. Kívánod meghallgatni azokat?

Sigm. Hadd halljam!

Kendy. A' lefolyt idők' tanúságaiból fonja-ki a' bőlcs a' maga élte fonalát, 's a' bőlcsességet, mellynek szűlőannya a' história, dajkája a' tapasztalás, bőlcsője a' vénség. Négy Fejedelem alatt éltem én, hajszálaimon hordom az idő' havát, korom alatt sokképen meghányta Hazámat, 's éltemet a' sors' ízmos rostája — engedd el-mondanom fontos tárgyunkban, mit tanúltam én a' múlt kortól. Tudom nincs felejtve nálad, hogy szent frígy köti Erdélyt a' Törökkel, emlékezz hát mi érte Ulászlót, második Lajost a' tört hitért. Szóllj mit nyere utóbb Ferdinánd, hogy a' Törökkel bonta? 's mi hasznát vevők mi János alatt a' Német Szövetségnek? Nem vásárlott e' ő maga is, csak nem rég, nyólcz esztendei békét Amurattól? 's bár Magyar Or-

ságot is bírja e' védni a' Török erő ellen? Ha ezeket mind mellőznéd is, kérlek Nagyságos Fejedelem, ne húnyj szemet a' Török roppant erő előtt, mellyet a' Vallás' buzgólkodása, szégyenére a' Szent Keresztnek egygyesít, és lelkesít, míg bennünket osztva tart az írígy viszszálkodás. Több tartománya van a' Töröknek, mint nekünk falunk, Basája, mint nekünk emberünk, 's Erdély ez az ízes de parányi falatocska, iszonyú torka előtt libeg az éhes Oroszlánnak.

Ifjú. Jusson eszedbe Nagyságos Fejedelem! mi tanácsot hozott tavaly Gyulafi Zámoszkytól a' Lengyel Cancelláriustól: „Ne ingereljétek a' dühös ebet, úgymond, ha hosszú bot nincs kezetekben ellene."

Sigm. Mind igaz; de hoszszú botunk vagyon ellene. Ha hatalmas ő, az a' Német Császár is, 's még roppantabb erő a' Keresztyénségé, 's Istené, ki seregét védi a' hitetlen pogány ellen. Csudálom, hogy mellőzhetik a' Rendek azon bokrozott méltatlanságokat, azon örök zsarolásokat, mellyekkel a' Török Erdélyt sattzolja. Hová tevé ez a' külömben délczeg Nemzet nemes önérzelmét, látván azon kiállhatatlan dölyföt, mellyel a' Pogány a' maga csekély becsülését, sőt megvetését vele naponként érezteti? Megfelejt-

keztetek: Sinán Basa mint fogadta Ravazdy és Sennyei Követeinket, Bóldog Jánost pedig mint hordozta fogolyként, a' Nemzetek' törvénye ellenére táborával? Nem jut már eszetekbe, mint valánk kénytelenek Mehmetet csúfos követségéért a' Maros-Ujvári Sóaknákba taszítani; mint vetteté Sinán Basa, Mátyás Austriai Herczeg' Követét tömlöczre? mint paczkázik ez a' pogány eb az egész Keresztyénségen, 's szent Vallásunkon, 's parancsai rajtunk mint kergetik egymást?

Geszty. Áront a' kiesett Moldáviai Vajdát vérünkkel tétété-viszsza székébe, 's hálául a' czudar Markházynak árúlja pénzért szabad Erdélyünket, 's alkura nem léphetvén, Lippai Kapitánnyá teszi ez árúlónkat, hogy szeme rajta csügghessen, mint karolynak a' kiczélzott galambon.

Bocskay. Vér 's egy eredet vagyunk a' szomszéd Magyarokkal, 's az ő vesztek maga után fogja rántani vesztünket. Körúl-kerítettünk, 's mint Buda, lelke Hunniának, álnokúl esünk a' pogány eb kezébe. Most is bírja egygyik díszét Erdélynek, Temes környékét. Nem! *(kardjára üt)* a' Keresztyénség', 's Magyar vér' dühös ellenségére rántom-ki csak kardomat, vagy senkire se!

Süveg. Ki győzze az örök adózást néki, ki felejti mihelyest adtál, ki hitetlen Csauszsza Mustafa által újra kéreti a' már lefizetett adót?

Kendy. Nem rágalmak, mind méltó panaszok azok Nagyságos Uram! mellyeket bőlcs szádból 's Tanácsosidtól hallánk. Hitetlen ebfajzat a' pogány, 's ha reményt látnék bár pislogni is zabolázhatásához, nem keresnék ősz hajamban, 's roskadó karomban mentséget; reszkető karom' végerejét kardom markolatjára szorítnám a' czudar ellen. De minek tűzet raknunk, hogy Szamost, Marost szárítsunk-ki mellette? minek csészében hordogatnunk a' vizet, hogy szélvészben égő várost óltsunk vele? Ki költögetett szomszéd ellenséget fel, nem ártó szunnyadásából azért, hogy meszszünnen kóldúljon segélyt ellene?

Sigm. Hagyd-el Kendy! Most ha valamikor van ideje nyugoti szövetkezésünknek. Talpra ugrott az egész Keresztyén világ, 's mi egyedűl maradnánk-el? Mátyás Fő Herczeg alatt öszve-sereglettek a' Keresztyén Fejedelmek Magyar Ország' felszabadítására; Maximilián pedig nagy hadával Szigetet vívja. A' Lengyel és Muszka hozzájok készűl, a' Spanyol, Olasz és Venét egyenest Constantinápolynak evez. A' haláltszóró Kartács' új

találmánya hadainknak, elősegélléndi a' győzelmet, mellyet a' kegyelmes Mindenható csudás égi jeleiben is ígérget buzgó híveinek; mert tudjad, 's add tudtokra a' Rendeknek, hogy Torquát Antal Ferráriai híres Asztrológ, ez időnkre, pusztúlást jósla a' dölyfös Törökknek, 's újított vesztései kezeskednek szava mellett.

Bocskay. Úgy van! ügyünk a' Szent Isten ügye! — Nem haláltól rettegtek Eleink; szólgaság vólt az, a' mi nagy lelkeiket borzasztotta. Természet' zsóldja amaz, melly késhet, de el nem maradhat; lélek' szennye ez, melly gyalázza az embert. Szép földünket dúlja a' pogány, útálat sorsunk előtte, 's nem csak maga, hanem legkissebb Tisztje is paczkázik rajtunk, 's mi tűrjünk, kérelemre sorvadjunk míg óldalunkon a' kard, karunkban az erő?

Kendy. Engedj Uram csak egy kérdést tennem: mikor nem késett-el Nyugotról a' segély, akár pénzben, akár katonában, ha veszélyben forgánk? Háborúnk a' Törökkel csak azon kezdődhetik, hogy eláraszt néptengere bennünket; a' minthogy a' Tatárt már is uszítgatja ellenünk. — Ám te lásd Nagyságos Uram! belőllem hattyúiképen szóll-ki a' Haza' Géniussa: megnyitod az inség-szülő

Hadnak vérszín ajtaját, de nem tudom ki fogja azt egykor bezárhatni; egykor! mondom, mert egy ember kora a' vérengzések sorait ált nem fogja érhetni.

Sigm. *(felgyúlva)* Elég Kendy! esmerem benned a' pártos Főt. Minek a' szóvita Fejedelem és Jobbágy közt? *(kezet emel)* Felejtsen-el engem a' Mindenható, 's szent Fiával a' Bóldogságos Szűz, ha én Keresztyéni tisztemről megfelejtkezve, a' Pogánnyal kötök szent Vallásunk sorsosi ellen frígyet, 's a' Német-Szövetségtől elállok. Hallád öreg! te bőlcsesség' szelenczéje eskümet, menj, viddmeg feleletűl a' Rendeknek azt, 's tedd hozzá: hogy a' gyermek Sigmond Kőváron maradt!

Kendy. Enyhűlj Nagyságos Fejedelem! Minden igaz Magyar két anyát bír: Szűlőjét és Hazáját, két Atyát esmér, Nemzőjét és Fejedelmét; 's míg ama kettőt lágy érzelemmel öleli, eme kettőt szeretettel tiszteli, tisztelete mellett felejt mindent, *(meghajtván magát)* 's — engedelmeskedik. *(elmegyen Ifjúval.)*

Bocskay. Tüzeskedél Öcsém Vajda, és sértél. A' Haza' szava eránt soha se legyen tűrhetetlen a' Fejedelem, 's az ősz Kendy Gyám-Atyád vala.

Sigm. *(enyhűlve)* Igazad van Bátyám! Engedjetek négy szem közt vele szóllnom.

Geszty! szóllítsd - viszsza az öreget. (*Geszty el.*)

Bocskay. Szelíden Öcsém Vajda! A' Fejedelem nap, melly éleszt, és sorvaszt. — Mi menjünk. (*Sigmondon kivül többiek el.*)

Hetedik Jelenés.

Sigmond és Kendy Sándor.

Kendy. Viszsza-parancsolál Nagyságos Fejedelem!

Sigm. Öreg! a' Fejedelem elébb méltatlan vala erántad; (*kezét nyújtja*) most gyámfiad bocsánatot kér néki. (*Kendy tisztelő hajtással elfogadja*) Tudod, hogy a' fiatal kor minden rangban gondatlan, és heves. De ne csak ez, több, sokkal több mentsen előtted jó Öreg! Carigli, a' Szent Atya' számára még a' múlt tavasz elején hitet zsarola-ki tőlem, hogy a' Keresztyén frígyhez állok a' pogány ellen, ezt csak megújítám elébb. Kíméld gyenge lelkem' ismeretét, melly rogynék a' hittörés' súllya alatt. Árván maradva, fiúkép' tiszteltelek tégedet, karodon csüggve nem egyszer játszám tisztes szakállodda; fiad valék nem kevésbé szívem' hajlása, mint István Nagy Bátyám' gondoskodása után. Te is több jelét

adád hajlandóságodnak, 's most vonnád-meg azt tőlem, most midőn segélyed leg szükségesebb nékem? 's csúf czégérül tennél-ki Európa' Keresztyén Fejedelmeinek, te szeretett, és szerető Gyám-Atyám, te Keresztyén mint én?

Kendy. Nagyságos Herczeg! akkor vétél, midőn ollyanra tevél hitet a' mi nem vala hatalmadban. A' többire nézve mentve vagy, de mentve én is. A' ki győződése ellen bír tenni, tanácslani, czudar az, bizalmadat ne építsd erkőlcsére, mert jégre építettél. Én csak veszélyt látok Hazámra a' Török-frígybontásban, ne kívánd, hogy czudar legyek. A' Haza' szeretete, és hívség a' Felség eránt, egygyé olvadott szent érzelmek a' magyar kebelben; iker-testvér gyermekei a' tiszta hazafi szívnek; átkozott, ki közfalat vonogat a' kettő között! Haza' javát akarod te Uram, azt óhajtom én is; de útaink keresztbe vágnak. Menj te a' magadén, de engedj nékem is mennem a' magamén, 's légy elhitetve az eránt, hogy ha a' többség útadat választándja, kész szívvel arra térek én is, 's a' pogány ellen áldozom melletted vagyonomat, 's vén ereimből az utólsó csepp vért.

Sigm. Ném kívánom hát pártfogásod csak azt, hogy ne ellenkedj, 's hallgass.

Kendy. Nem tehetem Uram Fejedelem. Hallgatás, hol szóllni tisztünk, henyélés hol tenni kötelességünk, nem egyébb, mint árúlás, 's lelkünk' megtörése!

Sigm. Minek makacsúl sebes ár ellenébe evezni? Mi sikert és hasznot reménylsz erőtlen ellenkezésedből?

Kendy. *(szívére teszi kezét)* Nyugodt lelket, melly szelíden kísérte-le eddig éltemet, 's lágyan pihentet egykor!

Sigm. *(kitörő haraggal)* Menj vakmerő makacs, 's törj vesztedre! *(Kendy meghajtással el, Sigmond másfelé rohan.)*

Nyólczadik Jelenés.

(Báthory Bóldizsár'Csarnokja. Szoba két oldal-ajtóval.)

Lénárd. *(félénken betekint,'s nem vévészre senkit, belép, köntöse alatt a' szekrényke)* Tán óldalszobájában lészen! *(lábhegyen az óldalajtóhoz megyen, 's hallgatódzik.)* Csendesség mint a' sírban! mint dobog a' szívem!

Mária. *(kinyitja a' másik óldalajtót, 's belép)* Engem keresel Lénárd?

Lénárd. *(rettenve elejti a' ládikót)* Igen is — bocsánat — Nagysás Aszszonyom — nem véltem — nem reméltem —

Mária. Mi ez jó ember? tán nékem hozád e' ládikát?

Lénárd. Úgy van — feleségem küldi —

Mária. *(álméltan)* A' feleséged? Ilka, nékem?

Lénárd. Igen is. *(félre)* Elsüllyedek.

Mária. Lássuk mi van benne? *(felnyitja, 's viszsza-hökken)* Mi ez? az én elveszett Karkötőim? Ember, hol vevéd ezeket?

Lénárd. Aszszonyom! —

Mária. Lénárd! mit jelent ez a' kínos zavar képeden? ez a' verejtékezés homlokodon? *(egy gondolat villan eszébe, félre)* A' lesz, bizonnyal a' lesz! Ilka bejáratos vólt akkoriban házamhoz. *(kegyesen)* Szegény öreg! képzelem kínos helyzeted; de a' bánás ha nem tör li, bizonyosan enyhíti a' bűn' súllyát. Én szívemből megbocsátok Ilkádnak!

Lénárd. *(hevenyes örvendezéssel)* Megbocsátasz? meg e' te égből leszállott, te megbántott angyal? Köszönöm szegény Ilkámért. Most leg alább nyugtan húnyhatja-be a' vég álomra szemét.

Mária. 'S nincs jobban?

Lénárd. *(fájdalmasan)* Nincs! — Egy kérése van még Nagyságodhoz, utólsó e' nyo-

morúlt világban, mellyet elhagyni készűl. Ne tudja e' karkötők titkát senki kívűlötted.

Mária. Azt fogadom. *(szemlélgeti a' karkötőket)* Nem csekély becsűek Lénárd, de még se becsekért fájlalám veszteket, hanem hogy szeretett édes Anyámnak egykori ajándéki vóltak. Épen jókor kerűlének - viszsza hozzám. Vendégséget hirdete Sigmond Fejedelem, s kedves ékességem leénd benne. Férjem is szívesen nézte őket karomon mindég.

Lénárd. *(rettenve)* Ne az Istenért, a' Nagyságos Úr ne lássa őket!

Mária. *(csudálva)* Ember, mi lelt? te beteg vagy!

Lénárd. *(kezét töri, félre)* Nem tudja, bóldog Isten! nem tudja! *(fennten)* Aszszonyom! szóllj az Istenért, mit vélsz titkunkról?

Mária. Felmentlek erőtlen öreg, látom, kínos vallástételedtől. Ilka bejárt házamhoz, a' karkötők elsikkadások idejében — hihető gyenge óráját használta a' Sátán — a' karkötők csukatlan felejtődtek — az ékesség kísértve csillogott szemébe —

Lénárd. 'S ellopta őket, úgy e'? Nem Aszszonyom! Ilka ezt nem tevé!

Mária. *(vont csudálással)* Nem? hát hogy?

Lénárd. *(habzó küszdéssel, félre)* Vesztve minden így is amúgy is, de Ilkámnak

nyugtot kell vinnem — *(térdre bukkik Mária előtt)* Angyal! ne vond-viszsza malasztod egy bűnös aszszonyi állattól, kit a' vétek korbácslása kora sírba süllyeszt! *(fojtott siket hangon)* Ilka a' bóldogtalan, a' csábított, szép szívedet lopá-meg Aszszonyom, nem hitvány kincsedet. A' Karkötőket néki férjed Báthory Bóldizsár adá!

Mária. *(szótalan kínban meredez, bal kezét szemeire nyomja, elfordúl; de a' térdeplő Lénárdnak, bocsánatúl, jobbját nyújtja, fájdalmasan)* Menj, jó ember! mint én, szerencsétlen magad. Vígy nyugtot — 's bocsánatot Ilkádnak — 's bíztasd-meg — hogy a' titok velem hal-el — 's csak vérző szívemben dúláná. *(Lénárd néma hevennyel megcsókolja kezét, 's elrohan.)*

Kilenczedik Jelenés.

Bóldizsár és Mária.

Bóld. *(sebten jön; Mária zsebkendőjét veti a' ládikára)* Mária! az öreg Lénárdot zokogva látám kijönni tőled, mit jelent ez?

Mária. *(zavarodva)* Felesége — a' szelíd Ilka — halálán van. Szánom magam is a' jó lelket.

Bóld. *(ütközését palástolva)* Elhalni ember sorsa. Ha akarod édes Máriám, vonasdmeg majd néki Kolosvár' minden harangjait, cselédségünk Udvari pompában kísérje-ki testét, koporsóját boríttasd-be leérő tafotával, 's fényes szegek csillogjanak azon, nem bánom; hadd lássa Kolosvár, hogy a' Bánfy Ház tud tisztességet adni azoknak, kik hozzá köttettek. — Hm! e' már ma második baljel édes Máriám, 's homályos sejtések borongnak lelkemben!

Mária. Miért édes Bóldizsárom?

Bóld. Gyűrűdnek, mellyet jegybe adál, 's melly öszvekelésünktől ólta újjomról le nem szálla, nem tudom miként, egy köve kiesett, 's kénytelen vóltam Ötvös' kezére bízni. Nem tagadom, bár gyermek nem vagyok, megzavart e' csekélység, 's kedvetlen előérzést támasztott mejjemben, mert az effélét mindég baljelnek hallám a' házasságokra nézve.

Mária. *(félre)* Ó úgy van, baljel!

Bóld. *(állát simogatva)* Édes Máriám! nem adnál nékem újjaidról egy gyűrűt addig, míg ezzel az Ötvös elkészűl? Már szokva vagyok hozzá, 's tőled örömest hordozok emlékjegyet, bátor szívemtől nem maradsz messze soha.

Mária. *(félre)* Mi ez? tán Ilka' sorsa szívébe döbbenté méltatlanságát erántam. *(nyájasan)* Szívesen édes Bóldizsárom!

Bóld. *(meg-fogja kezét)* Ezen a' kezeden látok egy kis smaragd gyűrűcskét. Ezen kőnek tiszta zöldjét mindég kedveltem. Ezt add idő kedves!

Mária. Édes Bóldizsárom, vagynak ékesebb, 's drágább darabjaim. Nézd e' ragyogó gyémántot, e' szépen játszó zaphirt, 's e' tüzellő rubintot. Inkább ezekből választnál méltóbbat viselésedre.

Bóld. Az ízlés magából kölcsönözi-ki a' becset. — De talán zsaroló vagyok édes Máriám, 's nem örömest válsz-meg e' kincsedtől?

Mária. Mi tagadás édes Bóldizsárom, ez kedves emlékjel nálam, szép gyermekkorom' bóldog idejéből, 's fogadás köt hozzá.

Bóld. Úgy e'? engedj-meg Aszszonyom, ha azzal hízelgék magamnak, hogy férjed van szívedhez leg közelébb.

Mária. *(hízelgve megöleli)* Az, valóban az; *(lehúzza a' gyűrűt)* ez barátném emlékjegye nálam, 's ím szívesen áltadom, de viszsza-várom Kedvesem, mert mint mondám, fogadás köt hozzá.

Bóld. *(magához szorítja)* Kedves Máriám! te jó lélek. — Most még egygyet! A' Vaj-

da éretlen gerjedelméből, Gálfynénak adá, illetlen mellőzéseddel a' vendégség' tisztességét; annál inkább megkívánom, hogy innepi köntösidet, vedd ma szoros mustra alá, 's illőleg felkészűlj a' vendégséghez. Pompa és gazdagság ragyogjon-le rólad, mint Báthory Bóldizsár' nőjéről illik, szép arczaidat derítsd-fel, hogy bóldog férjedet, ki bírásodban büszke, Erdély' férjfija irigyelni legyen kénytelen. (*megöleli, 's el.*)

Mária. (*maga*) Úgy van! a' megbánás' nyájas szavai ezek. Szokatlanok Bóldizsárommál, 's tán eget derítnek házasságunk felibe! Árva, igazán árva a' szegény Aszszonyi-Nem! Kiskorúság az ő sorsa bőlcsőtől fogva a' sírig, 's gyakran egész élte teng egy két czélatlan nyájas szaván, pillantatján férjének, mint télben kelt plánta, a' nap' némelykori erőtlen súgárain!

(A' Kárpit leesik.)

NEGYEDIK FELVONÁS.

(Báthory Bóldizsár lakása.)

Első Jelenés.

Bóldizsár, később Ifjú János.

Bóld. (*gálában, eltelve körül-tekintgeti magát*) Mintha reám öntötték vólna. (*büszkén*) Rang, pompa, és forma reménylem elég ostrom leéndnek egy gyenge aszszonyi szívnek, mellynek fő hiúsága mindég, magát Lennünk férjfiakban tiszteltetni. Felém kell hajlanod szép Aszszony, felém, 's el a' Vajdától, ha kemény gyémánt feküdnék is szív helyett balodban!

Ifjú. (*belép*) Késel Bóldizsár! Már kizeng a' muzsika az útzára a' Vajdai Házból. A' Bodoni költésű Olasz cytherások, hárfások, tamburások, hegedűsök, selypegő énekesek zengetik a' Palotát, 's tőltséres sűvegű alakosok, csengetyűs Móriók készűlnek a' ven-

dégek mulattatásához. Maga Sigmond a' szép Gálfynéval, Genga Simon Olasz a' Cancelláriusnéval kezdik az olasz tipegő tánczot. — Istenem be sokat süllyedtünk fiam Bóldizsár! István és Kristóf Bátyáid alatt még hazai füstös czigányok' muzsikáján vígadtunk, de lelkesebben veré öszve rajta bokáját Erdély' lelkesebb fia. Most már Olaszokká lettünk, korcsosodunk, 's a' majmolás' vampyrja szopja halálra a' szunnyadó nemzeti lelket!

Bóld. Hagyd-el Atyám! A' nagy óra' ütésére már vonva tartja kalapácsát az idő. Tudod e', hogy titkos Kémem Dévay megérkezett, 's minden dolgunk jót ígér. A' Tatároknak parancs adatott, hogy beljebb nyomúljanak Erdélybe, ez természetesen meg fogja kívánni, hogy az új Fő Vezér gátlásokra menjen a' sereggel, én 's mieink színes kifogások alatt késünk; így plánunk éjjelén könnyen megnyomjuk a' Vajda' csekély őrzetét, 's ki vele és Olasz tányérnyalóival a' csalmásokhoz békeáldomásúl! — De menjünk! —

Második Jelenés.

Kendy Sándor, és az elébbiek.

Kendy. *(jön)* Vőm Bóldizsár! egy szavam van hozzád. Most vala nálam a' Tordai

Praefectus, 's barátom Kolosváry János, 's ollyast súga fülembe, mintha reád veszély végeztetett vólna Kolosmonostoron. Őrízkedj! mind ellenid a' Vajda körzői, 's veszélyes tőr a' hatalom annak kezében, a' ki mástól kőlcsönözget akaratot!

Bóld. (*mosolygva*) Ne adj hitelt a' mondáknak Atyám; én egygyütt valék Sigmondal Monostoron.

Kendy. Épen az Udvar' kapujánál kelle elmennem, fegyverben látám a' Testőrzetet, 's azoknak Tisztjeik vizsga kémszemeket lövellének reám, 's a' bemenőkre. Én ugyan semmi jót nem sejtek Bóldizsár; legalább nődet szállítnád-le Fogarasra.

Bóld. Korod' gyengéje lehet félni jó Ipam! Báthory Bóldizsár még fiatal remegni, 's elég koros már arra, hogy most kezdjen félni tanúlni. Akármi érjen, aszszonyosan ugyan félre nem vonúlok.

Kendy. Csalódol fiam ha azt véled, hogy ősz fejemet féltem. Régen barát vagyok én a' halállal, 's tudod nem egyszer álltam arczal ellenében. Gyermekimet féltem én, mert csak ezektől fűlik az aggkor' szomorú tele. Szegény Hazámra, a' merre tekintek, jót nem sejtek; így a' halál csak jóltévő kiragadóm lenne, hogy Hazám' omladéki alá ne temettessem.

Bóld. Épen azért kell maradnom, hogy a' Hazát megmentsem.

Kendy. *(fájdalmasan rázza ősz fejét)* Nem kedves Vőm Bóldizsár! te nem vagy embere ennek. A' kevély rangvágyó mentve óhajtja ugyan a' Hazát, de úgy hogy ezt ő maga tette légyen, másként inkább liheg düledékin gázolni, mint mást kénytelenítteini szabadítójának vallani.

Bóld. *(kedvetlenűl)* Majd meglássuk Atyám. Most menjünk a' vendégségbe; híjjunk könnyen szemet szúrhatna. *(mind el.)*

Harmadik Jelenés.

(Fejedelmi Palota.)

(Vendéglő szoba. Több terített asztalok frissítőkkel. Lénárd tiszta fejér kötővel maga előtt, udvarolgat a' jövőknek. Muzsika, zsibaj, lábcsuszogás, sarkantyúpengés hallik az óldal-szobából. A' nyílt ajtó-szárnyak előtt belebegnek árnyékaik a' tánczolóknak. A' vendégek jönnek, mennek, esznek és isznak, 's a' t.)

Lénárd. *(szemét törölgetve)* Muzsika, láb-csuszogás ott bent! bor, terített asztalok itt kint! Az öröm czikázik körűlöttem, és az

én kietlen mejjemben a' bánat dúlong! Igazán szűk udvarba szorúlt baromfiak az emberek e' világon: míg az, kit levágott az asszony vonagolva fetreng, a' vére közzé húlt szemeket vígan, 's gondtalan kapkodja a' többi.

Geszty. (*jön gubbasztva*) Öreg! nincs valami gyomor-javítód? Nem jól érzem magamat.

Lén. Itt Uram a' jó keserű ürmös, tán használ. (*tölt, Geszty iszik*)

Geszty. (*megrázkódik tőle*) Brr! mint az epe! (*bemenni akar*)

Sigm. (*jön, félre Gesztyhez*) Elrendeltél mindent?

Geszty. Mindent Nagyságos Uram!

Sigm. (*újfenyegetve*) Geszty! alig ha Istenes a' mit teszünk; csudálatosan érzem szorongni keblemet!

Geszty. A' szent czél megszenteli az eszközöket, ezt mondja Carigli.

Sigm. Teregesd, teregesd reám jó ember a' Nagyok' ezen bő és alkalmas palástját, habzó lelkemnek szüksége van reá. — Ám legyen! lelketek rajta! — Hogy tetszik Gálfyné Geszty?

Geszty. Mindenütt angyal Nagyságos Uram; de a' tanczban épen maga a' kellem' Istenaszszonya! Boldizsártól kérdeznéd Uram, mert szemei égtek termetén míg tánczolt, 's

tán lelke' mirígye is míg veled tánczolt. De engedelmeddel Nagyságos Uram! tánczba vegyűlök én is; elrontám a' gyomromat, mintha kő fekűdnék benne. Tán kirázom a' betegséget magamból.

Sigm. No hát menjünk. Fígét Lénárd! (*veszen, 's éve bemegyen.*)

Lén. (*maga*) Pokol' szólgája ez is! Midőn Geszty sugdos, a' Sátán gyászt készít valamerre.

(*Forró, Literáty, Lónyay, 's a' t. jönnek.*)

Lén. Mi termést parancsolnak Nagy Uraim! Olaszt vagy Francziát?

Forró. Magyart vén Pohárnok, magyart! Utólsó itala legyen minden Magyarnak, a' ki idegen borra vágyik, midőn hazafiját ihatja!

Liter. Hát ezek micsoda csecsék itt eme czifra asztalon Bátya?

Lén. Ez az olasz asztal, Nagy Uraim! Genga' rendelménye, olasz termések rajta, citromlév, vágott narancs, fige, mandula, 's több efféle. Parancsolnak Nagy Uraim?

Forró. Nagy kedvem vólna bajtárs kilökni a' sánczba ezt az asztalt.

Liter. Ha még is az Olasz hadat is utánna lökhetnéd.

Lónyay. És minden korcsfít, a'ki hazáját megvetvén, idegenen kapkod.

Forró. Ne bántsd! a' lazát rosta nélkűl is kihordja a' szél! *(jönnek mennek a' vendégek.)*

Báthory Bóld. *(szilaj kaczajjal vonja magával Ifjú Jánost)* Ha ha ha! láttad Atyám, láttad mi történt?

Ifjú. Mi lelt Bóldizsár? lángban forognak szemeid. *(hitesek körűl-fogják.)*

Forró, Literáty. Mi történt Uram?

Bóld. Halljátok Bajtársak! Hogy a' Vajda Nőmet, mint illett vólna, mind eddig tánczra fel nem kéré, hagygyán! tiszteléséré nem vágyunk! De mit nem tesz? Karomon álla Gálfyné, 's épen készűlék vele lejtni a' tánczot, a' mint a' Vajda, az éretlen kölyök, negéddel hozzám ugrik, 's minden mentegetés vagy kérelem nélkűl tánczosnémat tánczra ragadja, 's engem az Udvarnak gúnyczégérűl ki tesz. Szólljatok illett ez? illenék ez, ha Báthory nem vólnék is mint ő, 's Nagy Báttya a' lelketlennek?

Liter. E' már sok!

Forró. E' dölyf' tapodása!

Ifjú. Nyilvános gúny!

Bóld. *(villogó szemekkel)* Vélitek: hogy Báthory Bóldizsár adós tudna maradni? Kis időt várva Gesztyhez fordúl Sigmond; én addig karomra őltöm Gálfynét, 's tánczsorba állok vele. Enyím a' tánczosné! kiált a' visz-

sza tért Vajda! De enyím vólt elébb! felelék néki, 's lejték vele, hogy szinte rengett a' Palota belé, 's az Udvari népből ki borzadt ki kaczagott.

Forró. Igazság! Úgy kell viszszaadni a' költsönt!

Bóld. Nálam rovásra megy minden Uraim! Az egekre esküszöm, adós nem maradok! — Hé! bort ide Lénárd! Fogjatok poharat! *(öszve-üt amazokkal, súgva)* Véres boszszúnkért! *(mohon leönti a' poharat)* Még egygyel Öreg! Mit gubbasztol mint pípes madár? tőlts! *(leönti azt is)* Most menjünk! *(be mennek.)*

Lénárd *(maga)* Ha! gyáva én! gyáva nyomorúlt féreg! keblemben a' méreg-por, kétszer nyújtok italt egem' feldúlójának, kedves Ilkám gyilkosának — 's nincs szívem bevetni, bekeverni a' méltó halált néki!

Gálf. *(jön, körűlnézi magát, hevennyel)* Lénárd csak magad vagy?

Lén. Magam. — Mit parancsolsz Aszszonyom?

Gálf. Add ide a' mérget, mellyet magaddal hordozol.

Lén. *(rettenve)* Aszszonyom! — az Istenért mit akarsz?

Gálf. Ilkádnak minden órán megvonják a' lélek-harangot, 's te tudakozódsz. Légy

nyugodt Öreg, lelkemre add ide a' méregport!

Lén. *(habozva ki veszi kebléből a' mérget)* Asszonyom! az egekért — a' hajam' szála borzad!

Gálf. *(kikapja kezéből)* Szegény bóldogtalan, 's még is emberedre lesel! Bízd reám; te pedig menj, Ilkád, a' mint épen hallom az utólsókban van! majd kimentlek én. *(Lénárd kezét törve, el.)*

Gálf. *(be akar menni, szembe jön)*

Bóldizsár. Júlia, egy szóra! A' Vajda az imént tánczosnéjának ragada tőlem, de idvességemre esküszöm, szívedet el nem fogja ragadhatni. Én Bajnok vagyok, 's vágni szeretem a' csomót, nem óldani. Válaszsz köztünk két Báthoryak között.

Gálf. *(nyájas hízelgéssel)* Ki vólna képes habozni köztetek? Lelketlen arcz-vonások amannál, 's még lelketlenebb kebel, hijány erőben, és ön akaratban; nálad bajnoki erő vitézség, 's mit tagadom? kellem a' férjfias termeten. *(kezét nyújtja)* Én régen megválasztottam!

Bóld. *(magához szorítja)* Lelkes Asszony te! *(lángal)* Tiéd e' szív Asszonyom! egykor e' kéz, 's e' kézzel Erdély. Jegyűl

parancsolád kis smaragd gyűrűdet. Ímé fogd azt, 's légy kedves Jegyesem!

Gálf. (*megnézi a' gyűrűt*) Az, valóban egykori kedves gyűrűm. 'S önként adá ezt néked által Mária?

Bóld. (*kaczagva*) Erővel ugyan nem vevém-el kedves Júliám! A' barátság úgy nálatok mint nálunk szív' bábjátéka. Unottan vetiel ez azt, ha újal ingerlőbbel kínálod.

Gálf. Fájdalom! — Bóldizsár! köszönöm jegyedet, 's becsesebb magadat. Fogd te is viszont jegyemet. Ez a' halálig köt bennünket. (*kebléből egy véres kendőt ragadki, 's Bóldizsárnak nyújtja.*)

Bóld. (*hökkenve*) Mi ez?

Gálf. (*borzasztó hideg hangon*) Ezen kendővel köté be a' hóhér, czudar lelked' áldozatjának Gálfy Jánosnak ártatlan fejét. — Tedd el szép Bóldizsár! Ki tudja nem tehet e' még nálad is hasonló szólgálatot? (*reá veti a' kendőt, 's berohan a' Szálába.*)

Bóld. (*el áll esze szava; — szünet — majd felocsúdva*) Ha ha ha! Korán számoltál Asszony! Sok fejér fóltokat látok még a' kendőn, jut még hely a' te szép vérednek is rajta! (*keblébe dugja a' kendőt, 's berohan.*)

(*Jönnek mennek a' Vendégek, nem sokára Sigmond Gálfynét hozza karján.*)

Sigm. Imádott angyal te! szűk a' kebel bóldog érzelmemnek. Minden mozdúlatoddal új új kellemek fejlenek-ki rajtad, 's vendégeim mind elbájolva vagynak általad.

Gálf. (*ígéző nyájassággal*) Mi közöm nékem a' vendégekkel? az én szívem csak nyájas gazdájokkal szóllalkozik.

Sigm. Kedves Bűvösné! — Egy kérést engedj még édes Júliám nekem. Szabj határnapot egybekelésünknek.

Gálf. Nem ellenkezem vágyad előzgető szívemmel Sigmond! de Bóldizsár ne árthasson elébb. Addig bóldogságunk ízlete, csak futva ejtett hörpölése lehetne az öröm' gazdag forrásának. Megtevéd, a' mint bíztatál, rendeléseidet?

Sigm. Légy nyugodt. Irásban teljes hatalmat engedék Gesztynek, esmerem ötet, 's viszszályait Bóldizsárral. A' nap már csak tömlöcze felibe virradhat Bóldizsárnak, magára nem többé!

Gálf. (*félre*) Igy hát meg ért minden! Dologra Júlia!

Sigm. Szép Júliám! hadd mutassa hozzád szívességét a' Gazda, parancsolj valami frissítőt asztalaimról magadnak. Itt emez asztalról, a' szép Olasz föld' ízes terméseiből! (*egy tányéron vágott narancsal kínálja*) Kóstolj

e' narancsból édesem, melly gyakran enyhíti éghajlatja 's keble' hevét a' bóldog Olasznak.

Gálf. (*veszen 's kóstol*) Köszönöm szívességed. — De te is hevűlve vagy. Engeddmeg nékem is, hogy számodra egy csésze ízes Serbetet készítsek. A' hevűlt Törököt ez szokta enyhítni. Azzal hízelgek magamnak, hogy különösen tudom készíteni. Sinán Nagy Vezér' egy fogoly inassától tanúlám-el titkát, még szerencsésebb állapotomban. Parancsolod kedves Sigmondom?

Sigm. Kérek szép Júliám! Mi nem lenne szép kezedtől készítve mennyei ital?

Gálf. Mindgyárt kész vagyok! (*készíti az italt, 's észrevétlen belé tölti a' mérget.*) Bóldizsárnét különösen szomorúnak tapasztalám ma.

Sigm. Szokása édes Júliám! gondolom durva férjét nem ízeli ő is.

Gálf. Azt vélem magam is. Korábbi szívkötés kínozza szegénykét eleven hasonlítgatásaival, 's most épen itt jára egykori Kedvese.

Sigm. Ki az Júlia?

Gálf. Sombory, kit Szamosújvári Kapitánynak nevezél-ki.

Sigm. Sombory? — helyes! csak így kívánhatám!

Gálf. Kész a' Serbet Kedvesem! (*Sigmondot kínálja*) Engedj-meg ügyetlenségemnek, tán ruhádra loccsanték belőlle?

Sigm. Semmi szép Júliám! — tán fázol? mintha reszketne kezed?

Gálf. Hirtelen meghűtött imént a' narancs! (*Sigmond inni készül, a' mint zaj hallik a' táncz-palotából: mindgyárt jobban lesz! csak ki vele a' szabadra, 's a' t..*)

Sigm. Mi zaj ez?

Gálf. Valakit hoznak halva vagy ájúlva. (*Gesztyt vonszolják-ki a' táncz-palotából, leteszik egy karos-székbe, sok nép rohan utánna.*)

Sigm. (*leteszi a' poharat, 's közelébb megy*) Az Istenért! mi bajod Geszty?

Geszty. (*bádgyadt 's akadozó hangon*) Már ma mindég — roszszúl érzettem gyomromat — véltem az erőszakos mozgás helyre hoz — sebessen tánczoltam — 's felhevültemben — egyszerre öszve-rogytam.'

Sigm. Azonnal menjenek Orvosomért!

Geszty. Akár a' halált, akár Orvost Nagyságos Uram! — Ki nem állhatom ezeket az — undor-keverőket! Hőségem van — szinte a' fulladásig — szakad a' verejték rólam! — Adjatok Barátim egy korty italt!

Sigm. Itt a' finom Serbet Geszty! ez tudom helyre fog hozni.

Geszty. Köszönöm Uram! (*Sigmond kezéből áltveszi, 's mohon leönti az italt, Gálfyné félre vonúlva borzadoz, 's iszonyodva félre*)

Gálfyné. Menj Isten hírével! te is megért gyümőlcse valál a' pokolnak!

Geszty. Mintha enyhűlnék!

Sigm. Uraim! azért csak follyék a' vígság! Süveg! hadd zengjenek az Olaszok! (*a' táncznép viszsza-tódúl, Gesztyhez*) Ez új roszsz jel Geszty, hogy épen most az elválasztó ponton levél roszszúl.

Geszty. (*jobbúlást erőltetve*) E' csak áltmenő változás vala, melly semmit nem jelenthet. Reám bízád a' dolgot Nagyságos Uram! Légy nyugodt. Kis lélek az, melly minden bajocska alatt görnyedez. Kérlek Uram, légy gazda oda bent, hadd munkálkodjak én kívűl. A' nagy óra nincs már meszsze!

Sigm. (*sohajt*) Nincs Geszty? Adja Isten jó végét!

Geszty. Viszon nélkűl mellőzzük-el Bóldízsárnak iménti tromfját a' tánczban? Nem ejstéd mint mosolygá az Udvari nép a' vakmerő gúnyt?

Sigm. (*felgyúlva*) Jól mondod Geszty! végzésünk áll; de okosan Geszty és kímélve, sűrűn állanak szívemnél a' kibéczézett szívek, 's kis tévedésed amazt zúzhatná. (*el a' Palotába.*)

Geszty. (*maga*) Menj csak te, törpe lélek menj! az én gondom lesz az! — Mint reszket minden belsőm, mint inog velem ez a' nyomorúlt testalkotmány! Ember! te szép agyag-mív, ez a' te sorsod? hogy világ' Urának születtessél, 's leg közelebbi perczednek se lehess Ura? hogy lelked felgebeszkedjék az egekig, de gyarló testedben egy nedvecske' rekedése, egy inacska' pattanása viszszarántson? mert földön csúszó féreg vagy, 's lelked csak bogár' múlékony csillogása benned! — Úgy érzem — mintha az elemek feloszlanának bennem! Ne még! ne még! ne lehelj illy korán reám rettentő enyészet! jól indított plánjaim közepette, dicső pályám' déli ragyogásán borzasztó vendég lennél nálam! — Test és lélek' csudás szövetsége! melly hunyásznak érzem most bennem a' lelket, ezt a' máskor bátrat és merőt, épen mint gyengén pislogó mécset, melly kialudni készűl. Látom, most látom, ti Előkor' híres bajnoki, ti csudált Hérósi az ó és új Világnak — hogy minden érdemetek, 's nagyságtok titka csak az vala — hogy ép testetekben — jól emésztett gyomrotok! (*Egy Gárda jön.*)

Gárda. Lázár, Gárda-Kapitány köszöntését izeni Fő Vezér Úrnak, 's jelenti, hogy az éjfél bekövetkezett.

Geszty. (*felriad ültéből*) Éjfél? azt mondád éjfél? (*siketen*) Megyek! mindgyárt megyek! (*Gárda el*) Mint rezzenek e' hallásra öszve! Az epedő mátka nem várja óhajtóban az öszvekelést, mint én e' nagy órát várám, és még is szorongás préseli szívemet! Mit remegek? hiszen csak egy töredékeny cserepet, e' hitvány éltet teszem drága czélért koczkára, mellyet egy Bajnok úgy is szűntelen árúba bocsátgat, 's csak arra tör, hogy drágán adhassa-el? Homályban pihegni le azt, 's hagyott nyom nélkűl lépni-le, zsibbasztó gondolat lelkemnek! Ha eddig hághattam, beedzem nevemet a' historiába, ha a' Sátánnal kell is kötnöm rokonságot. (*megyen, de nehezen vánczorog*) Mintha halál dúlna — pokol hóhérjai szaggatnának bennem! — Nem! nem tágítok — nem tágíthatok! — Elpattanva már a' nyíl-veszsző — ki ránthatja azt többé sebes reptéből viszsza? (*kínosan elvánczorog*)

Süveg. (*kijön, 's szét-tekint*) Jól vagyunk! felüdűlt Geszty. (*fejét csóválja*) Fent megy a' játék! én keverni segítem a' kártyát, de játszani! Isten őrizz! (*viszsza-megy a' Táncz-palotába, kevés idő múlva megszűnik a' muzsika.*)

Süveg. (*a' köz ajtóba állva kiált*) Gazdánk' a' Nagyságos Fejedelem' nevében, ide

kedves Urak, ide méltóztassanak! (*A' vendégnép betódúl, a' tolakodás közben*)

Literáty. Mi lesz ez?

Forró. Mit akar a' Fejedelem?

Ifjú. Tán valamellyik olasz Mórió vagy alakos Sidó fogja mutogatni mesterségeit. Gyereknek tudod játék a' dolga.

Forró. Inkább hiszem, hogy az új olasz énekeseket hallándjuk.

Ifjú. Kiket Erdély nyakára hozott Bodoni?

Kendy Sándor. Nyakára és torára Ifjú Barátom!

Sigmond. (*bejön egy levéllel kezében, tisztelő hallgatás lesz a' szobában, Süveg beteszi az ajtó-szárnyakat*) Uraim! megígérém, hogy közleni fogom azon levelet, mellyet a' magyar hadak' szerencsés folyásáról tegnap előtt kapék. Cancellárius olvasd-fel! (*ált-adja a' levelet*) A' felolvasás után viszsza-várom az Urakat a' Palotába, hol új olasz énekeseim, 's alakosaim fogják mulattatni kedves vendégeimet. (*költsönös hajtogatás közt bemegyen.*)

Báth. Bóld. (*súgva Ifjúhoz*) Ez új fortély, mint az Óváry' hozott híre.

Ifjú. Azt tartom.

Kovas. Halljunk szót Uraim! (*csendesség lesz, körűlállják a' Cancelláriust, 's ez ol-*

vas) „Nagyságodnak alázatos jobbágya Sennyei Pongrácz. Nagyságodtól a' Lengyel Királyhoz lévén segedelem-kérés végett küldetve, kötelességem szerint jelentem: hogy a' Király Ő Felsége kegyesen fogadta követségemet, 's a' pogány ellen segítő hadát megígéré. Mint parancsolatom tartotta, Magyar Ország felé vettem viszsza-útamat, 's a' Magyar hadak' folyásáról is egyebet jónál nem írhatok. Tudva vagyon Nagyságod előtt, hogy Sinán Basa két hónapoktól ólta ostromlá Győr' erős várát, mellyet Hardeck Várkapitány vitézűl óltalmaza. Most a' múlt napokban öszve-értvén a' Győri és Pápai őrizet, az éjnek komor szőnyege alatt, épen akkor rohana a' pogány seregre, midőn Tiefenbachtól Forgács' vezérlése alatt küldetett segéd-sereg megérkezék, 's egygyesített erővel elseprék annak egész táborát, kit megölvén benne, kit elszéllesztvén, 's gazdag szereit zsákmányúl vívénbe az erősségbe."

Bóld. Költemény! hazugság! Csak tegnap vevém barátomnak, 's atyámfiának Ecsédi Báthory Istvánnak levelét.

Kendy Sándor. Már csak halljuk! olvasd tovább Cancellárius!

Kov. (*olvas*) Ezen fényes győzedelemtől ólta sehol meg nem állhatnak a' pogány cso-

portok hadaink előtt, mert a' hatalmas Isten különös segédjét küldé a' maga híveinek egy új német találmányban, melly a' Törököt elébb utóbb kiírtja mint gyomot a' föld' színéről. Ezen találmány egy kénköves szurkos buzogány nagy gombal a' végén, mellynek ürege vas szegekkel és golyókkal van megtöltve, az ellenség közzé vettetve szét-pattan, 's rémitő pusztítást tészen. Ezt használták a' magyar Seregek Győr alatt, 's azólta mindenütt fut a' pogány. Tíz ezer efféle buzogány készűl a' Keresztyén had' számára. Ide rekesztem rajzolatját, reménylvén, hogy Nagyságod is csináltatánd illyeket vitéz hadainak." — Itt a' rajzolat!

Többen. Lássuk! (*nézegetik.*)

Többen. Derék! Jeles találmány!

Forró. Ha igaz!

Bóld. Nép ámítás!

Kendy Sándor. Tart e' még a' levél?

Kov. (*olvas*) „Az a' kedves hír is terjedez itten, hogy a' Ráczok Becskereknél vitézűl megverék a' Temesvári új Basát, 's minden podgyászát prédáúl rablák.

Bóld. (*kaczag*) Ha, ha ha! tudjuk! Kalapot kerestek a' jámborok, és sipkájokat is elvesztették! (*sokan kaczagnak.*)

Király Albert. (*benyitja az ajtót*) Engedelmekkel az Uraknak! (*utánna belép Poroszlókkal Fekete és Csuka Péter.*)

Király. Báthory Sigmond Erdély Nagyságos Fejedelme' nevében, mint Ország' foglyait, e' következő Urakat veszem őrizet alá: (*olvassa a' neveket, csudálás, és rémülés mindenfelé az arczokon*) Somlyai Báthory Bóldizsárt, Fogaras' Báróját, Kovasóczy Farkas Cancelláriust, Kendy Sándor, Ferencz, Gábor, és Ifjú János Tanácsosokat, Forró János Fejérvári Fő Ispányt, Gerendy János Tordai Fő Ispányt, Bornemisza Jánost, Cseszeliczky Bóldizsárt, Lónyai Albertet, Szalánczy Györgyöt, Vas Györgyöt és Szent Egyedi Literaty György Director Urat!

Bóld. (*hevesen*) Ember! megfontoltad e' mit ejtél-ki szádon?

Király. A' szólga Nagysás Uram! nem fontol, csak engedelmeskedik.

Bóld. Ki mer ellenem parancsot? (*egy sebes gondolat üti*) Ha, ha, ha! most jut eszembe, vendégséget ülünk. Menjetek barátim, aludjátok-ki mámortokat!

Kendy Sándor. Nem Vőm! Király Albert nem felejti-el magát! — A' te hűségedet jó Albert, czudarok játszodtatják. Szóllj: úgy e' Geszty' míve, rendelése ez?

Király. Az övé, de a' parancs a' Fejedelemé, kinek teljes bizottja Geszty Fő Vezér. Itt a' pecsétes Levél! (*előmutatja.*)

Bóld. Mit? Reám Nagy Báttyára meri vettetni kezét? E' lábra bilincset, melly ha dobbant, reszket Erdély alatta? Nem! Sigmond gyermek illyet merni ellenem. Lássam a' parancsot! (*kezébe adja Király.*)

Bóld. A' kéz, a' czímer az övé; de a' dolog fekete álnokság, mellyet a' Szentekre esküszöm, számon, borzasztón számon kérek. Esmerem, esmerem, de széttépem mint e' hitvány papírt, ama vakmerő czimboraságot. (*Szét-tépi a' Fejedelmi parancsot; rémülés és zúgás.*)

Fekete. Ez pártütés!

Csuka. Felség-sértés.

Többen. Vakmerőség!

Bóld. Rémültök úgy e'? reszket a' jobbágy-lélek szűk kebletekben? Ezt én Báthory Bóldizsár tevém, e' karral, melly egykor Vajdátokat ápolá, hazátokat védé, 's egykor Erdély' pálczáját fogja szorítni. El ne felejtsétek ezt poroszlók — ti Báthory Jobbágyok!

Kendy Sándor. Vőm Bóldizsár! ne fújd lángra a' szikrát. Rövid időn áltlátándja Sigmond a' czudar cselszövedéket, mellyben eszközül használtatott, 's bocsánatot kérénd tőled.

Bóld. Késő! A' gyaláztatás' szennyét a' Szamos se fogja lemoshatni. Opos vér foly eremben is, Királyi és Fejedelmi vér, szintúgy mint az övében, 's nem mérséklésem' míve e', hogy még Fejedelem ő?

Király. Nagyságos Uram! A' szólga betapasztá elméje' lámpáját, 's bérbe adá akaratját akkor, midőn szólgálatba lépe. Sem szükséges sem idvességes néki titkos forrásokig szagúldni, ha a' Nagyok viszszálkodnak; övék a' tett' számolása, miénk a' parancsé. Kérünk ne törj veszélybe ejteni magadat és bennünket.

Fekete. Fejeinkre vagytok parancsolva.

Bóld. Szép kívánság! Azt vélitek ti buták, hogy az Oroszlán késetek alá nyújtándja nyakát, mert vonó marhátok, midőn akarjátok alatta van?

Fekete. (*társaihoz*) Mit perlünk? Időt lop a' szóváltás, 's közelébb hozza nyakunkhoz a' bárdot. Tudjátok bajtársok a' parancsot, kemény az, 's határozott. Azt tartom, lássunk a' dologhoz!

Csuka. Helyesen mondod Fekete! (*mozgás a' porozlók közt*)

Bóld. Hogy hogy vakmerő pórság? Ki meri közted Báthory Bóldizsárra emelni kezét?

Csuka. Én a' Fejedelmem' nevében! Utánnam Vitézek! (*Bóldizsár felé rohan, ez*

sebes szökéssel egy poroszlónak ugrik, 's kardját kiragadja kezéből, vele Csuka Péternek vág, 's a' dárdát kivágja kezéből, mellyet Forró felkap.)

Bóld. Ide te Ország' szelindeke! ha felvevéd otthon a' Szentséget!

Forró. Ne hagyjuk utólsó csepp vérig magunkat!

Kendy Sándor. (*közikbe veti magát*) Megálljatok Barátim! Egy ősz szóll hozzátok! Fontolatlan hevűlés vétekre ne hurczoljon bennünket. A' vétkesen védett ártatlanság könnyen bűnre sullyosodhatik. A' Fejedelem lakása ez, szentségtelenítés itt a' viadal. Az ő parancsa rendeli elfogattatásunkat, pártütés ennek ellene szegezni magunkat. A' magyar még botlásaiban is tiszteli Fejedelmét. Sigmond fiatal, de nem siket a' törvény' szavára. Nem gyalázat ártatlanúl szenvedni. Menjünk önként! Törvény alatt születtünk, semmit nem vétettünk, azért semmit se is félünk?

Többen az elfogattandók közzűl. Igazad van Kendy! Jól beszéllsz!

Forró. Hívogató madár!

Bóld. (*lángal*) Báthory-fajzat nem szível erőszakot maga felett! (*kardját villogtatja*) Kivált midőn e' jó barátom már kezet fogott velem!

Kendy Sándor. Vőm Bóldizsár! szoros láncz köt hozzád, 's veszélyed az én veszélyem; csak gyermekeim' élete, öreg koromnak élete! Ne kétkedj tanácsomban. Bőlcs mérséklésed, mellyel Fejedelmedet, Hazádat tisztelénded, tisztelesítni fog magadat is; 's mint fog az illeni vitéz karod mellé, mellyel eddig amazokat óltalmazád! Ne gázolj vakmerő lábbal Hazád' szent törvényein. Engedj fiam Bóldizsár!

Bóld. (*félre vonja Forrót és Ifjú Jánost, súgva*) Nem árúlt e' el valamellyik kölyök bennünket?

Forró. (*szintúgy súgva*) Kétlem! hiszen Kendy Ipad, és Kovasóczy Sógrod nincsenek köztünk!

Bóld. Igazad van!

Ifjú. (*súgva*) Engedjünk Bóldizsár! Még se időnk se erőnk. A' láng ellobban, a' tűz elhamvad ha se rakjuk se fújjuk!

Bóld. (*kevés szünet után*) Ám legyen Ipam Kendy Sándor! Az aggkor' jeges tanácsai rendesen szétolvadnak az ifjú kebel' hevén. Ím hogy ne vádolj törvény-gázlással, megpróbálom egyszer életemben felcserélni bíztos kardomat egy bíztalan tanáccsal. Fogd Király! (*kardját áltadja.*)

Forró. (*egy kis ütközéssel*) Uram! — (*meggondolás után*) Hasonlót teszek hát én is! (*ált-adja a' dárdát.*)

Bóld. Midőn hírt viéndesz a' Fejedelemnek Király, mond, hogy Báthory Bóldizsár, Fogaras' Bárója, 's néki Nagy Báttya szoros visgálást, 's elégtételt kiván. A' szennyet, melly most engemet ér, a' rokonság közössé teszi köztünk — törjön lemosni vérrel, vérpatakkal azt! (*Csuka Péterhez*) Tombolj vén Csuka! emberfogásaiddal e' czudar mesterségeddel, vagyont, 's nemesi czímert vívál-ki már magadnak; de illy tisztelet, mint ma, még nem ért! Veres betűkkel jegyezd-fel, mint innepet, e' napot új Nemzetséged' Krónikájába, hogy Báthory Bóldizsár — annak estvéjén rabod vala! Menjünk! (*elrohan, 's utánna az elfogattatándók.*)

Kendy Sándor. (*menőben*) Én csak azt izenem Király Barátom a' Vajdának: hogy törvény alatt születtem, semmit se vétettem, azért semmit se is félek. (*el a' poroszlókkal*)

Negyedik Jelenés.

Mária (*kirohan, szorongó hevennyel.*)

Mária. Senki! — Hosszú kanócczal pislognak a' gyertyák, borzasztó csend a' szobá-

ban, mint éjfélben a' Terem' Kápolnájában! Rémes csend mindenfelé, csak a' rés képzelet alkot, míg a' természet pihen; ó borzasztva alkot nálam is! Higyjek e' a' rettenetes hírnek? Bóldizsár fogva? Merné ezt tenni Sigmond? 's ha merné is tehetné é? Hányszor nem vólt Bóldizsár védangyala ingó Székének? csüggedező Erdélynek? Nem! ez nem lehet! — De még is! miért nyomúl-öszve szívem, mintha a' szorongó nyugtalanság ki akarná szorítni helyéből? Hát ha Sombory csak ugyan elárúlá? Ejtett már a' szerelem több angyalt is el! Ó iszonyatos gondolat! *(Gálfyné jön.)*

Ötödik Jelenés.

Mária, és Gálfyné.

Mária *(zajos örömmel ölelésére szalad.)* Júlia te vagy? O ha virágos kert a' barátság a' kényben úszó szívnek, orvos fűves kertje a' bútól tépettnek. Téged most Angyal küldött nékem. Szóllj, igaz hogy Bóldizsárom elfogattatott?

Júlia *(zavarral)* Nem tudom — talán — úgy hallom —

Mária. Úgy hallod? talán? Júlia te rejtelődzöl, 's szánod jó lélek szívemtől a' tört. Ah értelek én! Mít vétett a' férjem Júlia? Mi adott okot e' merész tettre?

Gálf. A' mint hallám hazaárúlás fedeztetett fel.

Mária (*felsikólt*) Hazaárúlás mondád? Bóldog Isten!

Gálf. (*félre*) Kínzó padon állok!

Mária. Júlia! hála az Egeknek hogy téged bírlak! Szóllj, igaz barátnémat bírom e' benned?

Gálf. (*zavarral*) Néked bizonyosan!

Mária. Ó úgy gyermekesen mit tünődöm én? hiszen itt áll az én őrangyalom, a' barátság' szent fáklyájával felettem. — Júlia! a' Vendégségben, örömmel villogó szemeimben szemléltem, mint mellőze Sigmond Vajda bennünket minden Fejérnépet mellected; láttam mint írígylék sokan a' leéndő Vajdánét — én nem! Júlia én nem! én örvendtem lelkemben! Sokan súgák fülembe, hogy a' rokonságnál fogva engem, nem egy idegent, illetne a' vendégség' tisztessége — sokan boszszonták magokat — én nem Júlia! Isten látja szívemet én nem! Én kevélykedém barátnémban, 's azt súgám írígyeinek: ki méltóbb köz-

tünk e' tisztességre nála, ki méltóbb Erdély' biborára mint ő?

Gálf. Jó lélek!

Mária. Ah nem sejtém még akkor, hogy illy korán hajtánd nékem hasznot e' szép szöyetség. Néked csak egy szavadba, egy szíves mosolygásodba fog kerűlni a' Vajdánál Bóldizsárom' kiszabadítása.

Gálf. Engem — engem kérsz erre Mária?

Mária. Ugy e' kérnem se kell erre téged? —

Gálf. *(félre)* Nem! nem! lelkem nem tűrheti ez angyal előtt az álozást! Nyilatkoznom kell! *(fenten)* Mária! midőn Erdély tombola menyegződnek, 's óhajtva reménylgeté, hogy a' bölcs Kendy Sándor' szelid leánya lesimítja Báthory Bóldizsár' lelkében a' dölyf' dagályát, lecsitítja Erdély' javára a' nagyra vágyó kebel' zajlásait, 's szerelme' szép lánczával leköténdi csendes házi körébe a' csapongót, a' repkedő latort — Mária! tombolék én is! a' szép reményben, áldást kívánva részt vevék én is; de meg csalatkozám, és meg velem Erdély! A' régi kevély és nagyravágyó maradt Bóldizsár Hazájának, a' régi durva, és csapongó jó Hitvesének. Férjed, édes Máriám, pártot szöve Erdély ellen a' pogánnyal, 's fényvadászásból elárúlá Hazáját, és Fejedelmét.

Mária. Ha tevé is ezt, mit tartozik ez reánk aszszonyokra jó Júlia? szerelmünk, 's házunk' köre a' mi hazánk, a' mi világunk!

Gálf. Az aszszony is Pólgárné elébb mint Nő és Anya. — De téged árúlt el hív lélek, midőn szobalyányod után leseket hánya?

Mária. A' hiúság szívesen dicsekszik.

Gálf. Midőn Barabásynét el csábitá, kinek a' késői bánás sírba zúzta szívét?

Mária. Előttem mentve van; tőled elútasítva, félszívet hozva, 's félszívet kapva, tére hozzám.

Gálf. 'S mit szóllsz ha azt mondom, hogy soha se tére hozzád a' hitetlen, 's te áldozat valál néki jámbor lélek. Mit, ha még most is vetélkedőnéd vólnék?

Mária. Ó Júlia! nincs most ideje nálam a' tréfának!

Gálf. Jó Máriám, viseled e' még újjodon smaragd gyűrűcskémet?

Mária. Épen ma költsönözém azt Bóldizsárnak által.

Gálf. (*előmutatja*) 'S ím én mint jegygyűrűcskét bírom azt már tőle; úgy értsd tudnillik Mária, hogy elébb néked, ki útban vagy, méreg által kell elveszned!

Mária. *(borzadó kétkedéssel)* Júlia! kínosan enyelgesz, vagy rágalmazol, mellyet nem tevél hajdan.

Gálf. *(szívére tett kézzel)* Idvességemre mondom Mária, igazat szóllok.

Mária *(kezébe hajtott fővel, fájdalmas szenvedéssel)* E' sok! *(szünet)*

Mária *(gyenge szóval)* Te szép vagy Júlia — láng lelkű — 's én —

Gálf. Ne mentsd a' menthetetlent Mária! ne mentsd szívbotlásokkal a' lélek' süllyédését. Példája ő az Isteni kegyelem' hoszszú tűrésének, 's hajladoz a' főld bűnei súllya alatt! — Hallgass meg Mária! Tudod, hogy azon óra csukta be az életét anyámnak, melly az enyímet felnyitotta. Atyám Dóczy Gergely Simánd alatt esett-el, jószágaink a' Török' prédáivá lettek. Az árva rokontalan, 's vagyonatlan lyánkát a' nemes lelkű Gálfy, Atyám' barátja vevé pártja 's ápolása alá, nem hagyá szűkűlni semmiben, lelkét szép lelke után formálgatá, keblét nemes érzelmekkel töltémeg, míg nem a' serdűlő hajadon eránt szelíd lángra gyúlad, 's a' hajadonban is nyájas figyelmeivel viszont lángot gyúlaszt. — Nője levék. Nem hihetnéd Mária, mint lánczolá le szívemet az élte' delén már túl-lépett Férjfinak szép vonszalma, szíves előzgetései, és hízelgő

figyelme. Szerelme ifjúi hév vala annak zajja, nyílt rózsa annak tövissei nélkűl. Ah arany napokat éltem én bóldog mellette! mert a' hatalmas természet nem fonja olly erősökre a' maga köteleit, mint hála és szerelem egygyütt. — Anya levék, 's bóldogságom' kelyhe csordúltig tele-meg! *(borúsan)* Ekkor egy fene Vad, mint vérengző Keselyű a' kisdedeit étető gerlepár közzé, reánk csap, hogy a' szennyet levehesse önnevéről, azt elébb jámbor férjem' nevére feni; így elgyilkolván jó hírét, magát hóhéroltatja-le, vagyonát részszerint maga ragadozza-el, részszerint czinkossai közt osztja-fel, 's belőllem bóldog, vagyonos 's nagy tekintetű Hitvesből, szegény nyomorúlt bújdokló Özvegyet, *(lángal)* 's majd gyermektelen anyát tesz, 's üldözéseivel majd születésem' órája átkozására késztet. Szóllj Mária, lehet e' a' természet' e' szörnyetege nékem egyébb mint halálos ellenem? 's lehet e' közte és köztem más engesztelés, mint véres boszszú, 's czudar vére' kiontása?

Mária. Júlia! Nem értlek; de így nem láttalak soha!

Gálf. Nem, nem láttál így Mária! mert akkor esmertél, midőn még veszteni valóm nem vólt. Azólta nem tudod, mit bírtam 's mit vóltam kénytelen veszteni. *(magán kívűl)*

Nem! az én éltem' szép virága tövestől ki dúlatott — 's dúlok én is, mint kölyke vesztett oroszlán! — Mária! Férjedet — én fogatám-el!

Mária *(borzadva)* Júlia! az Istenért —

Gálf. *(hidegen)* Báthory Bóldizsár vólt az a' hóhér, ki a' hazafiság' szép palástja alatt, ő maga a' hazaárúló, mindenem eltiprá, czigánnyal hóhéroltatá-le férjemet, méreggel öleté-el gyermekemet — halállal lakoljon ő is!

Mária. Rettenetesen nyílnak-fel szemeim! — Júlia 's te tudál lenni —

Gálf. Bóldizsár hazaárúló levelét én adám a' Fejedelem' kezébe!

Mária *(jáldalmasan, szorúlt hangon)* Te Júlia? te adád? szívem barátnéja te adád? talán nem emlékezel tisztán? vagy nem tudád mit rejt a' levél?

Gálf. Tudám Mária, 's én adám! Miért kíméltem vólna ama pokolfajzatot, ki mint veszélyes rákfene dúl az Isten szép világában? Irtóztató eskel kötém-le a' vér' boszszújára magamat; de a' hevenykedés' fogadását elfogtam vólna tán lelkemben nyomhatni, ha szerencsésnek látám vala házasságodat vele. Azonban meggyőződém a' felől, hogy sínlesz te is a' durva czudar mellett, mint szép virág a' gyom' nyomó árnyekában,

sejtém forró szíved' vívásait a' hideg kötelességgel, hév kebled' kívánatit —

Mária *(felgyúlva)* Ne mond ki, ne mond ki Júlia! kíméld erkölcsöm, lelkem' tisztaságát, ha sorsomat kímélni nem tudád. — Ez vala tehát kígyói barátságod? ide czélzott besimúlásod őrzetlen szívembe, hogy elárúld feléd dobogott keblemet? — Egek Ura! hová süllyedél Júlia? El vesztéd férjedet, fiadat, vagyonodat Júlia — de még nem mindent akkor, — most, most vesztél el mindent — midőn magadat vesztéd-el! te szerencsétlen aszszony! te menny' leesett angyala! — Bennem keresel mentséget fekete tettednek? Nem találsz, Isten bizonyságom nem találsz Júlia! — tiszta az én lelkem, tiszta mint harmat-csepp a' liliom' levelén! — De nálad, bóldogtalan! a' bánás' kígyói marándják kebledet. Borzadj Júlia! egykori szerető, egykori érted lángoló barátnéd, szíve alatt hat hónapos zálogát hordozza annak szerelmének, kit te hóhér-padra vivél. De fel léptetsz vele magamat is Júlia! vagy kimentem lánczaiból, ha csak Isten' keze nem fekvénd rajta! — Menj szerencsétlen Aszszony, 's térj jó Istenedhez, kit elfelejtél. *(elrohan.)*

Gálf. *(maga)* Hol a' boszszú' méze mellyet magamnak képzelék? — De van e' út,

és idő többé a' viszszaléphetésre? Bóldizsár' sorsa fonalát magam szedém az idő' hatalmas bordájára, 's tán már történetei közzé szövé ez! — 'S Mária bóldog e' vele? O melly mohon kapja habozó keblem e' mentő horgot! Mária bóldog e' vele? — Nem Mária! keserű az orvosság, de gyógyúlásra vezet!

(A' Kárpit leesik.)

ÖTÖDIK FELVONÁS.

(Szamosújvár.)

Első Jelenés.

(Sombory, fejét kezére támasztva, egy helyre meredt szemekkel merülten ül, előtte egy levél.)

Ravazdy. *(bejön, 's előtte megáll, Sombory észre nem veszi)* Várnagy Uram!

Somb. *(felriad)* Mi baj Alnagy Uram?

Rav. Még nincs, de lehet, 's azért jöttem. — Millyen vasat tétessek foglyainkra?

Somb. *(felkapja, 's ált-futja a' levelet)* Itt vasról nem szóll a' parancs. A' foglyok szabad kézzel lábbal leéndnek.

Rav. *(félre, foga közt)* Illyen a' bajusztalan Várnagy! *(fenten)* De az áll a' levélben, a' mint eszmélek reá, hogy fejünkel állunk jót a' rabokért. A' tapasztalás arra tanítá az öreg Ravazdyt, hogy többet bízzék a' hajthatatlan vasba, mint a' hajtható emberekbe.

Somb. Ide nem kell fejtegetés. Egy szó mint száz, láncz nem megy a' foglyokra! Emlékeztetem azoknak rangjokra Alnagy Uramat, 's kívánom, hogy azt soha el ne veszítse szeme elől.

Rav. *(gúnnyal)* Ifjú Úr! a' tapasztalás jó úti társ ez életben! Az öreg Ravazdy azt hiszi, hogy a' rabnak kint maradt a' rangja. — De hiszen a' mint tetszik! *(foga közt)* Én csak Alnagy vagyok! *(el)*

Somb. *(maga)* Kinek nyújtott tisztsége valaha sanyarúbb zsengét az enyímnél!? Báthory Boldizsár az én foglyom! — Miért dobogsz pártos szív, e' mennyet 's poklot egy méhbe záró gondolatnál? Mit zendűlsz erkölcs és becsűlet ellen? Nem! Sombory czudarrá nem lesz! — Távozz Sátán! távozzatok Pokolfajzatok! ne kísértsetek a' meszsze homályból vétkes reményekkel, ne költsetek lelkem-

ben szunnyadó óhajtást kárhozatomra fel! — Reám épen reám bízni e' tisztet! Sigmond! Sigmond! öldöklő bizodalmad nékem!

Második Jelenés.

Sombory, Mária *(hevenyen benyitja az ajtót)*

Mária. Várnagy —

Somb. Mária! *(félre)* Erőt, egek' Ura, erőt!

Mária. Bóldizsárom a' te foglyod. Szóllj mi a' végzés felőlle?

Somb. Parancsunk csak addig terjed, hogy fejvesztés' súllya alatt őrizzük.

Mária. Fejvesztés' súllya alatt? Úgy ő súllyos rab! Nem e'? Mit ítélsz Várnagy?

Somb. *(vállat vonít)*

Mária. Úgy e'? Értelek! 's nem bírsz — nem bírsz ajkadra csalni csak egy reményszócskát is a' szorongó nő' nyugtatására?

Somb. Mi haszna hagyjalak hasztalan reményleni? Elveszti fúlánkját a' vesztés, ha előre szoktatjuk hozzá szívűnket, 's a' fojtogató képzetet. Edzd magadat Mária! Ki ne lássa itt, hogy az Oroszlánt, ki fegyverünktől kapott sebétől dühös, tanácsosb leénd

elölni egészen, mint magunk ellen szabadítani-el? Báthory Bóldizsár nem az az ember, ki a' sértést boszszútlan hagyja kevély szívén elhamvadni.

Mária. Ó így ijjesztett elébb Kolosváry is. De szádban keményebbek nékem a' szavak, 's borzasztóbban dűl-öszve rájok reményem. — 'S mivel érdemelhete férjem halált?

Somb. Asszonyom! ezt ne tőlem kérdeznéd, ki tudod mire csalogatott Cseszeliczky. Egész Erdély tudja a' viszszályt Sigmond és Bóldizsár között, egész Erdély hiszi, hogy Bóldizsár' míve vala Sigmond' futása Kővárra. Bóldizsár vitéz és nagyravágyó, Sigmond hajlékony, és gyanakodó, 's hidd-el Mária, azon pár szív, melly valaha egymást rettegte, nem simúl soha barátságra!

Mária. Igaz, ó igaz!

Somb. Bóldizsár' érdemei nagyok, de lelkét dölyf puffasztja. Amazok irígyeket, ez elleneket támasztnak.

Mária. Ezt búsan sejtem én is! *(szünet)* Nincs szabadításhoz mód és remény?

Somb. Nincs!

Mária. Nincs! Melly borzasztón hideg szó ez ajkadon. Elfagylalja mint halál' hidege szívemet. Sándor! a' szorongó Hitves, a' leendő Anya tudakolja: Sándor, nincs remény?

Somb. Nincs!

Mária. Sándor! egy bútól tépett aszszony kérdez még egyszer: szóllj, nincs remény?

Somb. *(fájdalommal)* Nem látok Mária!

Mária. *(térdre bukkik)* Sándor! te Várnagy vagy Szamosújváron; nem nyílnak e' meg itten parancsodra minden ajtók, zárak, és reteszek?

Somb. *(szörnyedve)* Ne Mária! ne kívánj árúlást, ne hitszegést tőlem!

Mária. Sigmond Fejedelmed most, az lehet idővel Bóldizsár néked. Sigmond, elmúlván haragjának forrása, köszönni fogja néked tettedet, hogy felóldád a' rokonvérontás bűne alól; Bóldizsár pedig egykor hálálód leénd.

Somb. Mind czudar az, a' ki haszonra pislog ottan, hol a' kötelességnek szemet húnytatni kellene. Ki bízta reám szólgára, hogy Uram' tettét czikálgassam? Uramét, ki lelkem' nemességére, és hívségemre mint bástyára építi reményeit, 's ezekbe bízva, bár ifjúi korom' tapasztalatlanságára is, meri bízni első Várát Tartományának.

Mária. *(felkél hidegen)* Nemes a' mentség; én buta aszszony! azt kívánni, hogy idegen merjen érettem veszélyt!

Somb. Mária! Isten bizonyságom, méltatlan sújt szemrehányásod. Igazad van, úgy szóllék elébb mint Szamosújvári Várnagy, idegen sorsotoktól; kívánod, hogy úgy szólljak mint rokon szívetekhez? — Mellyik élő vetkezheté-le valaha magáról az embert, 's annak gyengéjit? 's én gyarló merjem fűzni az angyalok' szárnyait lelkemre, hogy az az élet felett, földi salak nélkűl, mennyei fényben repkedhessen? Báthory Bóldizsár vólt az, a' ki jég kebellel öszvetiprá bóldogságomat, a' nélkűl hogy a' magáét romjaiból felépítené — ő vólt az, a' ki a' nékem alkotott szívet vas karokkal szaggatá-el tőlem, azt magához rabként lánczolá, hogy az míg piheg ne doboghasson egyébért mint szabadításért, ne támaszthasson élőkben egyébb érzést mint szánakozást; 's én — ha elég nagy tudna is lenni lelkem megengedhétni néki — én óvjam-meg Fejedelmem' árúlásával, 's éltem nevem' koczkáztatásával czudar-életét, 's tóldjak kínokat életedhez, néked tóldjak — néked angyal, kiért lángolnak lelkem' minden érzeményi! kiért buzog eremben minden csepp vér? — Hát mint hív fia hazámnak mit szólljak? Van e' tiszta érzelmű kebel Erdélyben? melly ne irtódznék Bóldizsártól? Öldöklő ennek lehellete mint Africa' járvány szele, gázló dölyf

minden mozdúlatja — 's szívének indúlatja kárhozás!

Mária. (*szelíden*) Nekem ezt, Hitvesének Sándor? Bóldizsár vólt e' az, a' ki könyörgött néked, 's ő érte magáért esdeklett e' szorongó keblű nője?

Somb. Téged a' szánás, 's szelíd kebled' érzelmei faggatnak Mária! felejted a' múltat, 's nem hágy jó szíved a' jövőbe tekinteni. Nem tagadom Mária, másként óhajtám vala Bóldizsár' leszállását, érted nem sajnálám vala a' hírt, és dicset utólsó órájától. Ám lett vólna halála bajnoki! de ha a' sors így akará, minek makacsúl küszdeni magunk ellen, békűlő sorsunkal? Minek azon szép reménynek, mellyet nem rég keblemben csirádzni hagyál, balgatagúl metszeni arany fonalát? Engedd munkálni az időt Mária!

Mária. Jól értettelek e' szerencsétlen Ifjú? Szívem és szíved' méllyén titkos fészkelődésekre lesekedsz, hogy bűnalkalmat szőhess magadnak belőllök? A' ki bűnre hagyja fordúlni az idő és sors' kerekét, midőn hatalmában álla megragadni azt, magára vette annak súllyát. Sándor! ez a' szív vérzett midőn tőled elszakíttatott, 's az azólta lefolyt kevés időt századdá tóldták nékem szenvedésim, de nem lankadék - el, mert egy Taliz-

mán, leásva szívem' fenekére élesztett — bóldog szerelmünk' szép emlékezete vólt ez, 's büszke érzelmem, hogy egymáshoz méltók valánk. Bóldog kevélységem vólt szerelmem. Sándor! most pártütésre készűlsz zendítni kebledet, és keblemet az erkőlcs és kötelesség ellen? hogy majd prédáúl hagyd a' bánás' soha nem szunnyadó férgének? *(öszve-tett kézzel, érzékenyen)* Kedves Ifjú! ne hagyd süllyedni szép lelkedet! Elsuhan e' kurta élet tőlünk mint szellő' fuvalma, 's ledől utánnunk világ és gyönyörűségei, 's ezeket törjünk vásárolni halhatatlan lelkünkön? — Im Sándor! jó atyám, szegény férjem fogságban sínlenek, ífjúságom' barátnéja árúlómmá leve, éltem örömtelen a' merre tekintek — ne légy te is vesztve nékem vég menedéke szívemnek! ne hogy kedveseiből semmi se maradjon az árva' számára! *(keservesen zokóg.)*

Somb. *(hevenyes indúlattal, egy szekrényből kúlcsokat veszen-ki)* Mária! engedj-meg! Karodon a' menny, szédítő inger vólt szomjú lelkemnek. — Fogd e' kúlcsokat, 's menj! Ez a' kissebb Bóldizsár' tömlöczéből egy ajtót nyit a' puskaporos bóltba; eme nagyobb azon bóltnak a' Szamosra nyíló ajtajának kúlcsa. Néked egy órai szabad beszéllgetést fogok rendelni négy szem közt férjeddel. Hasz-

náld az időt az ő kiszabadítására. Szökjék akár a' Magyar akár a' Lengyel határok felé. Őrizkedj az Alnagytól, ő egy vad lelkű öreg, 's irígye ifjúi felsőbbségemnek. — Menj Mária! siess! míg új parancs nem érkezik, melly Ravazdyt előttűnk elzárhatná. (*kezét nyújtva, fájdalommal*) Menj, 's rohanj szép lelked' ihlete után bóldogtalanságodba, 's hagyd továbbra is vérzeni, ha úgy akarod angyali teremtés, sorsunkat!

Mária. 'S te Sándor?

Somb. (*szaggatva*) Mi várhat Erdélyben egyébb — mint halál — és gyalázat? Hazám nem látánd — 's te se Mária többé! (*térdre bukkva előtte*) Mária! virágtalan ösvényemen egy fakadó bimbója a' reménynek kékellett felém a' távolból — ezt az egyetlent — a' végsőt — most leszakítám néked — 's árva és jövevény lettem, a' merre két szemem tekint — Mária! szóllj, marad e' ezentúl is szerelmem szép' szíved' Talizmánja?

Mária. (*szótlan reá borúl — szünet — 's majd kín fájdalmával elrohan.*)

Somb. (*terjesztett karokkal*) Élet! rejtesz e' még valamit számomra? (*szünet — fojtva*) Ha! mi villan keresztűl lelkemen? Idvezz légy vég súgár éltem' alkonyából! Kedves vendégként szorítlak szomjú kebelemhez! Had' ve-

sze dúlja Európát mindenfelé, 's én — pogány vérért ne találnék árost únott életemre? *(csenget, egy legény bejön)* Sietve nyergeldfel, 's hozd elő a' paripámat! *(el.)*

Harmadik Jelenés.

(Báthory Bóldizsár' tömlöcze.)

Bóldizsár. *(egy asztalnál ir, közel hozzá a' falon egy mécs pislog. Ravazdy félig benyitja az ajtót, 's betekint)*

Bóld. *(észre-veszi)* Alnagy!

Rav. Én vagyok! *(belép)*

Bóld. *(parancsolva)* Olajt a' mécsembe, 's ide pecsét-viaszt!

Rav. *(félboszszával)* Azonnal! *(Bóldizsár folyvást ír, Ravazdy olajat hoz, és tölt, az alatt magában dunnyog)* Némely ember, úgy látom született parancsoló — hang, testállás, szemjárás, mozdúlat, minden parancsol nála, 's az ember önkéntlen engedelmeskedik néki — 's osztán ez Fejedelmi vér! külömben bizony nem szenvedném ezt a' tónt! *(fenten)* Nagyságos Uram! *(félre)* nem hallja! — Nagyságos Uram!

Bóld. Mit akarsz?

Rav. Tudhatom kinek fog szóllni a' levél? hogy rendelést tehessek eránta.

Bóld. Nem tartozik reád jó Alnagy!

Rav. *(félre)* Megállj kevély nyakas! Tudnám csak mi van végezve felőlled! Vénségemre mi nem ér még! Rabok és pelyhes ajkú Várnagyok fognak ősz fejemnek paranosolgatni! *(el.)*

Negyedik Jelenés.

Bóldizsár. *(maga)*

Bóld. Meg van! *(bepecsétli a' levelet felkél, 's nagy léptekkel jár fel 's alá)* Dolgom komor szint kezd ölteni m gára! Vallyon merne e' ellenem valami valót az a' gyermek? Ő nehezen, mert soha öntanácsú nem vólt, de Geszty — Süveg — az olasz had — Gálfyné — Ha! mi ez? mi gondolat lőtt egyszerre belém? *(fontolgatva)* Magyar földről kerűle elő Gálfyné — onnan jöve Sombory is — Gálfyné barátnéja Máriának — Sombory kedvese — Gálfyné halálos ellenségem, az Sombory is! 's én — én az ő rabja! — Félre! félre pokol' kohából kerűlt képzelet, tüzes horgaid szét-marczongják keblemet. — Vólna képes illyesre Mária? Ő nem — de Sombory —

de Gálfyné bizonyosan; 's mind ketten valának megjöttök után Máriánál. Ha még is gáncs tudtam vólna lenni az egygyik Aszszony' lappangtatott indúlatjának, mint tárgya vagyok a' másik boszszú-lihegésének. A' szerelem alkotott már több ördögöt is! (*lángal*) Ég agyamban a' velő, forr keblemben a' vér ez irtóztató gondolat!

Egy őrkatona. (*belép*) Uram! A' Nagyságos Aszszony kíván szóllani Nagyságoddal.

Bóld. (*viszsza-borzadva*) Mit Mária? (*magát öszve-szedve*) Hadd jőjjön.

Ötődik Jelenés.

Mária. (*ölelésére rohan*) Ó hogy itt látlak Bóldizsár!

Bóld. Hagyd a' vinnyogást Mária! Szóllj mi újság az Udvarnál?

Mária. Forrásban, zajban hagytam Kolosváratt mindent, de még életben jó Atyámat. Hatalmas a' főld' Ura megenyhítni a' Vajda' kemény szívét erántatok. Én nem maradhaték Kolosvárt. A' Tordai Fő Kamarás Kolosváry, ki mindég jó barátja vólt házunknak, veszélyt súga a' fülembe, 's ki lett vólna képes tovább tartóztatni. Örűltem, hogy Szamosújvárra küldetél Sombory' keze alá.

Bóld. (*felindúlva*) Örűltél Aszszony?

Mária. Bóldizsár! fojtsd-el kérlek a' sértést a' rágalmat, 's engedj szóllnom, mert drágák perczeink. Örűltem mondám, mert esmerém Somboryt, 's bízám lelke' nagyságába. Férjemet elébb! gondolám, majd ő lelénd módot szegény Atyám' kiszabadítására inkább, mint én tanácstalan aszszony. Nem csalódtam-meg kedves Bóldizsárom; (*súgva*) nézd itt emez ajtó' kúlcsa, ez a' másik a' kimenetelt nyitándja-fel néked. Közel fogod érni a' Szamost, és szélére kötött sajkákat. Nesze menj, siess míg az idő el nem jár tőlünk.

Bóld. (*meredt szemekkel kémleli*) Mária! nézz a' szemembe, mi árt szabott Sombory nagylelkűségének?

Mária. (*fájdalommal*) Bóldizsár! baleseted látom, epével önté-el szívedet. Ne bántsd a' nemes lelkű ífjat, ki száműzött jövevénnyé tevé magát — hogy férjemet, gyermekem' attyát, néki halálos ellenét kimentse!

Bóld. (*hévvel*) Ha tevé, jól számolt a' derék ífjú! Istenemre mondom, egykor szerencséjét tevé általa! (*illetődve*) Mária! te jó aszszony vagy! vész a' levegőt, bal eset a' szívet tisztogatja. Hiszem, ezentúl jobb napjaink lésznek.

Mária. Kedves Bóldizsárom! *(ölelés.)*

Bóld. De miért kellessen szöknöm nem látom Mária, Kolosváry rémedez. Fél bűnvallás helyemen a' szökés, 's hiszed, hogy a' Vajda erántam még bocsánat-kérésre fog fakadni, 's tellyes elégtételt ajánl majd becstelenittetésemért? A' Vajda habozó gyermek —

Mária. De heves, gyanús, kegyetlen, 's tettei rendszerint előzik a' fontolást.

Bóld. Tudod, mindég néminémű gyámságom vólt felette.

Mária. De szívében gyűlőlséget lappangtatott erántad, félt tőled, 's mi természetesebb, mint attól kívánni szabadúlni, a' kitől tartunk, rettegünk.

Bóld. Ő fiatal, éretlen —

Mária. 'S nem öntanácsú — Épen ettől rettegek Bóldizsár! Mi könnyű munka körülőjinek, kik többnyire irígyeid, 's ellenid, meg esmértetni az ifjúval pólczának hatalmát, mi könnyű költött kötelességek' ámításával elaltatni lelkét, 's emberi érzetét! — Ne kedves Bóldizsárom, ne ámúlj! allapotodban szunnyadás ez a' rémító mélység felett. Geszty, Gálfyné, Süveg, Bodoni, ki minden órán megérkezik Rómából —

Bóld. Jól beszéllsz asszony! most találád az igazi húrt lelkemben. Becset nyer

szavadra az idő nálam. Sietek a' véres boszszúra! Ide a' kúlcsokkal! *(felnyitja a' puskaporos bólt' vasajtáját)* Isten veled Mária! *(megöleli)* Hiszem az Istent kurta időre válunk-el!

Mária. Isten veled is Bóldizsár, vezéreljen szent angyala! Én az ajtót vetem belől reteszre, hogy rögtön ne nyomúlhassanak utánnad! *(Bóldizsár el.)*

Mária *(maga)* El ment! segíti az alkonyat is! *(kezébe veszi az égő mécset, 's a' bóltajtót belőlről becsukja.)*

Rav. *(benyitja az ajtót)* Nagyságos — Ménkő rengettét! hol a' fogoly? — Hé legények! elő legények! *(Örök be rohannak)* Pokol' népe! nem suhant-ki köztetek a' fogoly és aszszonya?

Őr. Uram! ketten állunk Vecseyvel a' tornáczban strázsát, egér nem suhanhatna el körűltünk hír nélkűl.

Rav. Úgy emez ajtón szöktek-ki; *(próbálja nyitni az ajtót)* Bárdot ide! Bánya-vasat szaporán! *(egy pár őr kirohan)* Illyen a' bajusztalan Várnagy! Kímélli a' Rabot a' lánczt ól, tudja a' manó micsoda szűzleányi emberiségből, 's a' becsületes embert egy nyakkal alálb szabatja miatta! — Tudjátok legények, hogy én lánczra akarám vettetni.

Őrök. Ugy van Alnagy Uram! (*a' kiment őrök bárdot hoznak és vas rudat.*)

Rav. Rajta Legények! vágjátok az ajtót! (*vágják, feszítik az ajtót, ez beroppan, Ravazdy be akar rohanni*).

Mária (*égő méccsel az ajtóban*) Viszsza Alnagy! látod kezemben e' lámpát, amott a' nyitott puskapor-tonnát! Istenem úgy áldjon meg! egy percz a' más világba repít mindnyájunkat!

Rav. Pokol átkú Aszszonya! Esze ment e' ennek? Kerűljünk a' nagy kapura! Utánnam legények! (*kirohannak*)

Mária. Ez ólta a' Szamosnál lehet! — Ő már veszélyen kívül van! De Atyám szegény öreg Atyám! Nem fog e' ki hanyatló korának gyengesége magas lelke erején? — Hová ó hová süllyedtek egykori gazdag reményeim! Olly szép álmok után be kietlen be kínos való! Igazán, mint felkapott talu a' szellőnek, úgy játéka éltünk a' szerencsének! (*nehány lövés hallik egymás után*) Mi ez? — puskák ropognak — Egeknek Ura! ha utól érték vólna! — esmerem, meg nem adja magát a' vakmerő! Iszonyú szorongás fojtja mejjemet! (*le térdepel*) Atyám Teremtőm! vedd óltalmadba őtet!

Bóldvay. *(berohan)* Nagyságos Asszonyom! vesztve minden!

Mária *(felugrik)* Mi baj Bóldvay?

Bóldvay. Most érkezém Kolosvárról, 's Uramhoz a' Cancelláriushoz sieték. Már fogám tömlöcze' kilincsét, a' mint a' fegyveres Várnépet felém csörtetni hallám. Báthory Bóldizsár kiszökött! ezt értém-ki szavaikból. Utánnok rohanék mint gondolhatod magam is, ezer szerencsét óhajtva szívemben Nagyságának. De hijában! az alkonyatban elvété férjed futását, 's a' Vár lánczon álló csónakjának eredt. Ezt le nem óldhatván a' fellyebb állónak szaladt. Már óldozá kötelét, a' mint az érkező Alnagy kétségbe esve tüzet parancsola reá, 's a' több lövés közt egy az óldalába megsebesité. Láttam mint vonczolja viszsza az őrnép: fuss Bóldvay! így szólla reám esmérve a' Nagysás Úr, vígy hírt Hitvesemnek, hogy a' véletlen látás, nagyobb veszély' képzetével ne rémitse-el.

Mária *(lankadtan)* Ó Bóldvay, mit vétett a' Kendy Ház, hogy ílly súlyosan fekszik az Úr' keze rajta?

Bóldvay *(félre)* Bóldogtalan aszszony! hát még a' nagyobbhoz hogy készítselek?

Mária. Bóldvay, te hív bízottja házunknak! Szóllj, mi tévő legyek most?

Bóldvay. Aszszonyom, hozzád mindenkor tisztelő szeretettel hajlott a' Fejedelem; siess térdre bukkni előtte, 's férjednek irgalmat kóldúlni nála.

Mária. Jó Bóldvay! hol most az irgalom Erdélyben? *(Örök keresztbe vetett fegyvereken hozzák Bóldizsárt.)*

Mária *(eleibe rohan)* Bóldizsár!

Bóld. Enyhűlj Mária! a' seb csekély.

Rav. Ide két legény az ajtó eleibe! — E' nélkűl ellehetett vólna Nagysád!

Bóld. *(megvetéssel pillant reá; ágyra tétetik)* Boldvay! hogy van a' Sógrom a' Cancellárius?

Bóldvay. Lelke csüggetlen viseli a' rabság' gyalázatját. Tömlöcze nehány lépésre tőled a' Várkapura nyílik.

Bóld. Mi hírt tudsz Kolosvárból?

Bóldvay. Négyszem közt Nagyságos Uram! ha el parancsolnád —

Rav. Itt én parancsolok Kincses Uram! 's többé emberi testbe bújt lélek a' rabommal magánosan nem marad!

Bóldvay. Nem reád czélzottam Alnagy! esmerlek melly édes legelés keblednek, súlyt adni rabjaid' szenvedéseinek. — A' Nagyságos Aszszonyt óhajtnám —

Mária (*ijjedve*) Engem Bóldvay? (*fojtott hangon*) Sejtem híredet jó ember! Csak mond, mond Kincses! ne tartózkodj! véletlen nem lepsz-meg.

Bóldvay. De még is Aszszonyom — kérlek távozz — érzékeny inazat — gyenge kebel nemetek' osztálya. Titeket zúz az, a' mi a' férjfi-szívet csak borzogatja.

Mária. Nem Bóldvay! engem nem esmérsz — Kendy-faj vagyok én, Kund-ivadék, 's Báthory' nője! Beszéllj jó ember!

Bóldvay. Szegény atyád — Kendy Sándor — nincs többé!

Mária. Egeknek Ura! (*a' falhoz dől, szaggatva*) Nem vólt váratlan a' hír nékem — Készítni látszatott erre a' jó Kolosváry — De még is — még is — a' bizonyosság velőimet hatja, lelkemet futó méregként szaggatja. — Mond, mond Bóldvay hogy történt?

Bóld. (*zavarodva*) Lehetséges e' ez? törvény nélkűl teheté ezt Sigmond? Fakadhatott e' az a' gyermek illy merésre? — Mondel Bóldvay hogy történt?

Bóldvay. Mint gonosztévőt pallos végezte-ki ma reggel a' leg derekabb Férjfiját Erdélynek. A' vesztés' csoportjának a' Vajda ablaka alatt kelle el menni, 's ez elég szemtelen tudott lenni, az ablakon tekinteni-le ál-

dozatjaira. Tudjátok, hogy már gyermek-korának kedves mulatsága vólt a' vesztések nézése. Az ártatlan Ősz fel akara szóllni hozzá, 's törvény-széket esdekleni ügye' védésére; hidegen csapá-be Sigmond az ablakot, 's amazt a' poroszlók haladásra készteték. A' Pelengérhez érve, áldásra nyújtá-ki erőtlen karját a' jó Öreg, mert a' szót dob 's trombita elölék, 's egy csapás kióltá a' tiszta lelkűt. — Nem így hala-el Forró János. Dühössen csukta-öszve fenyegetésre öklét, 's csukva vonaglott karja a' hóhércsapás után is, a' szőnyegen. Utánnok Kendy Gábor, Ifjú János, és Literáty Gergely rogytak-le. A' nép, mellynek atyád mindég kedveltje vala, kelő szél gyanánt zúgott, átkot morgott az emberiséget kiöltött Vajdára, de többeknél a' sáppadt remegés elfagylalta a' szempillák alatt a' részvétel' könnyét, elölte a' roszszat sejtő szívben, a' vérűző ijjedés az idegen szánás' érzelmét. Süllyedt fővel és szemekkel osong Kolosvár' népe az útzákon, 's remeg egymással pillantást váltani!

Bóld. Hát a' Nemzet' Gyűlésének tagjai?

Bóldvay *(vállvonítva)* Saját féltés — réműlet — jég közt tartják a' szíveket.

Bóld. *(tüzesen)* Ha! bérre szegődött lelkek! jármot vas jármot, a' szólga-nyakúaknak!

Mária (*meredező szemekkel*) Atyám! szegény jó Atyám! te forró barátja az embereknek, így kelle elveszned? Mit véthettél te feddetlen erkölcsöddel? — Ó Bóldizsár, mit várhatunk mi, mit Erdély minden fia, ha e' tiszta kebelről se tuda lesiklani a' gonoszság' gyilokja?

Bóld. Hagyd el Mária! Néha elég vétek írígylést gerjeszthetni! (*Bóldvayhoz félre*) Bóldvay! dolgom látom komor színt váltogat. A' múlt éjjel mély vizzel álmodám, mellyben csak nem elfúlék, 's így álmodék egykor Gálfy halálát meg előzött éjjel.

Bóldvay. Hány sikeretlen álmomra nem fognék emlékezhetni életemben?

Bóld. (*fejét rázza*) Bár mint bölcselegjenek világoskodóink jó ember, rejtett értelme van minden álomnak; hibánk vagy szerencsénk, ha kisiklá némellyik figyelmünket. — Köztünk maradjon: én semmi jót nem sejtek; de készen talál minden eset, nem egyszer vólt a' halál tő szomszédom a' csatákban. — Vidd-meg majd e' levelemet Bodó Sógorommak, (*tűzzel*) 's légyen gondotok arra, hogy halálom boszszútlan ne maradjon. (*gondolatokba merülve jár fel 's alá.*) Csak az epeszt Bóldvay! hogy megérdemlem sorsomat! Markomban tartám a' percznek ritka szerencsé-

jét, 's én balgatag elhagyám suhanni, mint mindenkor megkaphatót; haladni engedém az időt, melly kereke' minden fordúltával idegen ábrázban szűli az eseteket, más alakban a' világot. Igy kell! a' ki a' szerencsét használni oktalan, nem méltó az reá!

Őr (*belép*) Alnagy Uram! lovas érkezett a' Fejedelemtől.

Rav. Vezesd-fel a' Várnagyhoz, még ma ő parancsol. (*Ör el.*)

Bóldvay. 'S hólnap Alnagy Uram?

Rav. Hiszem az Istent más, Kincses Uram! mihelyt a' Nagyságos Vajdának eme kúlcsokkal megvihetem, hogy a' fiatal Várnagy szép asszonyi szavakra árúló tudott lenni.

Mária. Ravazdy az Istenért esmerj irgalmat! üröm poharunk úgy is csordúltig tele már.

Bóld. Kíméld az esdeklést Mária! esmerem őtet; fattyát szűlte-el a' természet benne!

Őr (*visszza jön*) Alnagy Uram! a' Várnagy az imént kilovaglott csupán legényétől kísértetve, nem tudni hová? 's a' Fejedelem' Küldöttje azt erősíti, hogy hozott levele egyenesen Alnagy Uramnak szóll.

Rav. (*csudálva*) Nékem? e' nagy kegyelem Ő Nagyságától. Hadd jőjjön! (*Ör beereszti a' Küldöttet.*)

Küldött. A' Nagyságos Fejedelem kegyelmét izeni Alnagy Uramnak, 's e' levelét küldi!

Rav. (*áltveszi a' levelet*) Hé legények! még egy lámpát ide! (*Egy Őr lámpát hoz, 's Ravaszdy olvassa a' levelet; nevekedő vidámodással, félre*) Gyalúi Várnagyság — Fogaras' Földén Sárkányfalva — további kegyelmem. — Ezek halmozott jutalmak ollyasért, mellyel úgy is tartoznám. Sietnem kell, ne hogy az ifjú Vajda' lengő akaratja lágyabb parancsot küldjön. (*fenn szóval*) Legény! vidd jobbágyi hálámat a' Kegyelmes Fejedelemnek, 's mond szavaimat: hogy helyesen számolt Ő Nagysága az öreg Ravazdy' hűségére, 's hogy parancsát pontosan tellyesíténdem, ősz fejem lesz a' kezesség! (*Legény el; kiáltva*) Géresy! (*egy Őr be lép, parancsolva*) Kincses Uramat az Urához a' Cancelláriushoz fogod vezetni; a' vígyázás duplázott legyen. Fél órát engedek az egygyütt-lételre! (*Bóldvayhoz*) Kincses Uram! minthogy a' rab' sorsa fán sárgálló őszi levél, mellyet nem tudni melly perczben lenget-le a' szellő — tanácsos lesz rendeléseket kérni ő Nagyságától a' világiakról.

Mária (*ijjedve*) Mi ez?

Bóldvay. Alnagy Uram —

Rav. Több szóhoz nincs időm! (*int Géresynek.*)

Bóldvay. Isten Nagyságtokkal!

Bóld. és Mária. Isten veled Bóldvay! (*ez, Ravazdy, és Géresy el.*)

Mária. Istenem! az utólsó jó ember most hagyott el bennünket. Ó Bóldizsár! szomorú előérzetek borongnak lelkemben!

Bóld. Ne epekedj Mária! Minek előző remegéssel súlyt adni a' bizonytalan roszsznak? Rokona vagyok én a' Fejedelemnek, 's rettegett Nagyja Erdélynek. Nagy tárgynak nagyot vet az árnyéka is!

Rav. (*viszsza jön örökkel és lánczal*) Engedelmével Nagyságodnak —

Bóld. Mit akarsz Alnagy?

Rav. Ezt lábaira vetni Nagyságodnak.

Mária. Jézus Mária!

Bóld. (*lángal*) Mit hitvány eb — egy Báthoryra lánczot?

Rav. Báthory az is, a' ki fejemre parancsolt 's Fejedelmem.

Bóld. Ember! jöhet idő, mellyben e' láncz bilincsé válhat közted, és a' pokol között!

Rav. Az kétes 's meszsze kilátás Uram! itt a' bárd hajszálon csügg felettem! (*reáveti a' lánczot*) Nagyságos Aszszonyom! az óra lefolyt —

Mária (*kezét törve*) Bóldizsár! eltörték a' pálczát felettünk! Szívem remeg, mintha az ég bóltja akarna reánk szakadni. Szóllj, az egekre kérlek szóllj, mit tehetek én kedves férjem érted? Ó a' gyenge aszszonyból óriási erő fejlik-ki, ha lelkének buzgása egy pontra vonúl. Akarod hogy esdekeljek Sigmondnak?

Bóld. (*révedezve*) Élni vágynék Mária — vágynék — Velünk alkotott csudás kénye keblünknek: lenni! 's sok még a' szedetlen virág éltemen, melly koromnak rangomnak nyílong rajta! De ne! — (*felgerjedve*) ne kóldúlj Mária! Egy halálra kész vagyok — ha alázás duplázná, el nem tűrhetné lelkem! — Menj Mária! 's légy nyugodt! A' jövő percz megváltoztathat mindent!

Mária (*félre*) Minek vele perleni? Tudom én nője, gyermeke' annya a' kötelességemet. (*reá borúl*) Bóldizsár! Isten hozzád!

Bóld. (*borúsan*) Isten veled jó Aszszony! (*Mária el.*)

Rav. (*félre*) A' többi az én gondom!

Hatodik Jelenés.

(Erdös, kösziklás vidék közel Kolosvárhoz. Éj van.)

(Sigmond és Gálfyné *mennek fáklyavilágnál, mellyet* Lénárd *visz elöre. Sigmond és Lénárd fegyveresen, 's az utóbbinak vállán Karabély.*)

Sigm. Meszsze vagyunk e' még Lénárd?

Lén. Mindgyárt elérünk Nagyságos Fejedelem!

Gálf. Mi zúgást hallok Lénárd?

Lén. A' Körösét Nagyságos Aszszonyom! gondolom a' ma-reggeli zápor megárasztotta.

Sigm. Különös tünemény vala az a' zápor! A' leg szebb nyári reggelt, eszméletnél hirtelenebben elborítá a' terhes ború. A' pór nép tudom sugdosta a' jóslásokat. Nem e' Lénárd?

Lén. Mint szokta Nagyságos Fejedelem! — a' köz nép — esmered — minden nagy eset után jelt fürkész, minden nagy jelre nagy esetet vár.

Sigm. Mond-ki Lénárd! hallani akarom.

Lén. Alig végzé a' czigány utólsó csapását, a' mint a' csudás zápor megeredt, 's a' szőnyegről a' friss vér' fóltjait lemosá. „Nézd

az Isteni irgalom melly foghatón igazolja-meg az ontott vér' ártatlanságát! " így zúgott egyszerre a' sokaság, mellyet már elébb a' boszszúig felmérgesitett a' hóhérnak Ifjú Jánosnál esett ügyetlensége. Zúgott a' sokaság, 's a' vakmerő kifakadásoktól nem tartóztathatá többé a' poroszlók' erőszakja, sem a' Tisztek' tekintete. Néhány dühös megragadá a' hóhérczigányt, 's addig méltatlankodék rajta, hogy a' fegyveres nép csak félhóltan szabadíthatáki kezéből. Egy pár óra múlva csakugyan kiadá lelkét az Isten adta!

Sigm. *(borúsan)* Menj Lénárd! tekintsdmeg a' vidéket, meszsze e' még a' kőszirt, 's bíztos e' az ösvény feléje? Mi e' cser alatt bevárjuk Bocskayt, 's viszsza téged. *(Lénárd el.)*

Hetedik Jelenés.

Sigmond, Gálfyné, majd Bocskay.

Sigmond és Gálfyné *(leülnek egy szikla' óldalában a' cser alá.)* Júlia! melly borzasztó baljelek ezek! Az üstökös csillag — a' zápor — a' hóhér' halála — borongós előposták. A' nagy történeteket, mint naptól elléptünket az árnyék, jósló jelek előzgetik. A' csatákban nem érzék remegést a' dárdák', 's ágyú-tor-

kok' ellenében, 's most Júlia — nem tagadom — remegő nyugtalanság szorong keblemben. Igy nem valék soha Júlia! Hát még a' Mathematicus mi bút nem fejthet-ki csillagaiból reánk! Csak szerelmed dereng nyájasan borús napomra, csak ez tart, hogy ne süllyedjek!

Gálf. Tarthatsz, 's remegek én is éretted Sigmond! Egy ellensége vólt keblednek, és fényednek, ugyan az, ki ellensége Országod' bóldogságának, mellynek gyámítására hivattatál — ez Báthory Bóldizsár vólt, a' rokon- és haza-árúló. Őtet kisikkasztani az életből önvédelmed vala, 's Fejedelmi szent tiszted. De szóllj, mit vétett a' tisztes Kendy? 's mit többek, kiknek vétségek leg fellyebb is azon gyengeség vala, hogy Bóldizsárral nem merének ellenkezni? Engedj-meg Fejedelem! Gesztydnek ezen fekete szövedéke — félek, örök szenny marad neveden, 's szemrehányás érzékeny lelkeden! (*zörgés esik.*)

Sigm. (*felugrik, 's kardjához kap*) Mi zörgés ez?

Bocskay. (*fáklyával, egy cselédtől kísértetve*) Te vagy Öcsém Fejedelem?

Sigm. és Gálf. Bocskay!

Bocskay. (*a' cselédhez*) Add a' fáklyát legény! viszsza-mehetsz.

Sigm. Bocsáss-meg Bátya, hogy ide fárasztálak, hánykódik keblem dolgunk' és Hazánk' illy szörnyű veszében. Tán nyugtot olvas-le szívemnek az Asztrológ a' kegyes égről, honnan jön minden áldás, 's száll nyugalom a' halándóra!

Bocskay. Ne várj Öcsém Vajda! Keblünkben dobog tetteink' bírája itten, felettünk dörög nagy Bíránk ottan! Ennél van irgalom, nincs amannál. Engedj-meg Öcsém Vajda! fájdalom 's aggodalom erántad, faggatják keblemet, rést kell adnom feszítő érzelmemnek. Tudod nem hajoltam soha a' Kolosmonostori vérszövetséghez; de te Uram Vajda vagy, én Jobbágy, 's térdet hajték fejedelmi akaratodnak. Nem hagyándja Vajda Öcsém utólsóra jutni a' dolgot! ezzel vigasztalám magamat. Te nem is Öcsém Sigmond! azt hiszem te csak gyenge valál, (*boszszúsan*) de ama pokol' sáfári, kik a' kétszín' és hízelgés' maszlagával megszédíték könnyű bízalmú lelkedet, ki szövék rovásodra a' fekete tettet; megtöreték veled a' természet' törvényét Bóldizsár rokonodban, megszaggattaták a' hála' erős lánczait Kendy Sándorban. Mit várhatsz Öcsém Fejedelem ezek után jót magadra? Jobbágyaid elfordíták szíveiket, 's ó talán Istened is szent orczáját tőled! — Azért kelle késnem

most is, mert zajban 's borongós forrásban találám Kolosvár' népét; gyanús koholást suttogva kezde itt ott csoportozni az útzákon, 's az éj' lappangtatása megereszté a' békétlenség' szilaj fékjét. Munkával, 's fegyveres erőszakkal kelle kivívnom a' csendességet. Sibriket egy őrző lovas csapattal útunkra rendelém; mert most csak fegyverben a' bátorság!

Sigm. (*elgondolkozva*) Emberi erő nem rettegtet jó Bátya. A' nép' kegye nyári bújkáló nap! csak ott fenn várjon irgalom, 's e' zajló kebel csillapodhassék. Bátya! magad látád az árúlás' bizonyságait, melly ellenem koholtatott; tagadhatod e' Bóldizsár rokonom' álnok cselszövéseit? Báb, nem Fejedelem az, a' ki ha baljából irgalmat szór, jobbjában villámot lobogtatni nem tud.

Bocskay. Való! de a' fukar roszszakarat lángot fúv-fel a' szikrából, 's ezt tudva nem vala e' tiszted törvényt rendelni a' vádoltaknak míg büntetődtek? A' nem védett bűn fél ártatlanság! és tört árboczú, 's kormány hagyott hajó a' vészes tengeren azon Fejedelem, kinek erő és bízalom helyett gyanú gyötri lelkét. Ez vala hibád Sigmond!

Sigm. Hevenykedtem Bátya, 's ez bánt, ez furdal belől; de hidd-el, lelkem' czélzási

nem valának zavarosok. A' Keresztyénség' szent ügye —

Bocskay. Adja Isten, hogy a' szép czélzat megszentelje vétkesen választott eszközidet. A' vén Asztrológ Farkas nem hízelg tudod semmi földi fénynek, és erőnek; a' mit mély tudománya kifejt az ég' jeleiből, mérészen kimondja a' fejtetőnek. Menjünk! lássuk 'mint áll a' menny' irgalma feletted.

Lén. (*viszsza-tér*) Nagyságos Uraim! megvisgáltam a' vidéket, a' két szirt közel, 's hozzájok az ösvény sziklák közt kígyódzik ugyan, de kevés vígyázattal bátor.

Lén. Menjünk! (*Lénárd elő világít, 's utánna a' többiek*)

Nyólczadik Jelenés.

(Sziklás vidék a' Körös' partján. Innen és túl a' folyón két többi felett meredező nagy szirt.)

Sigmond, Bocskay, Gálfy és Lénárd (*jönnek*)

Lén. Elértünk Nagyságos Urak! Itt e' magos a' Mathematicus' szírtje. Tisztelő borzadással kerüli-ki e' tájat a' Vándor, mint szent titkok' műhelyét.

Gálf. Borzasztón szép vidék! A' lélek felváltva remeg, és remél, majd kegyes ájtatosság lepi-el, mintha Isten' közellétét sejtené.

Sigm. Kedvesem, én se vóltam így soha! Szegény bűnös pornak érzem itt magamat, mint leg kissebb jobbágyaim közzűl. A' földi fény hitvány rongyként húll-le rólam. Ó mi is az ember, 's minden dicsőssége! — Mi az, mi csörtetést hallok? Nézd Lénárd mi az? (*Lénárd el.*)

Bocskay. Nem vélem, hogy idáig hasson a' pórság' vakmerősége.

Lénárd. (*viszsza-jön*) Csuka Péter szállle tajtékzó lováról.

Csuka. (*jön*) Áldás békesség Erdély' Fejedelmének! Bocsánat Nagyságos Uram, hogy illy rögtön lepém-meg Nagyságtokat. Fontos a' szerencsétlen eset, mellynek póstája vagyok.

Sigm. Újolag roszsz hír? — Szóllj Csuka!

Csuka. Alig rendelénk bátorságba foglyainkat, Geszty Ferencz az Ország' Fő-Vezére magával parancsolt Dévára, honnan szét küldéndő vala további parancsait. Az úton mindúntalan betegen görnyedezett lován, kezeit a' kantárral csikaró gyomrára nyomogatta, nyögött iszonyú fájdalmában, és szörnyű gyomorszaggatásról panaszkodott. Elkövettünk mindent a' mit borbélyok, 's túdós aszszo-

nyok tudhattak, semmi sem enyhített. Késedelmünkben már majd déli nap sütött, a' mint Szászsebes alá értünk. A' Fő-Vezér már itt csak némán gubbasztott paripáján, mint veszőre fordúlt tolla borzadt madár, 's a' mint Szászsebes' piaczához közel megyünk, egyszerre leomlik lováról, 's a' nélkűl, hogy egy szótskát ejthetne száján, kiadja lelkét, épen a' pelengér alatt.

Sigm. Bóldog Isten! a' leg hívebb emberem!

Gálf. Hagyd az igaz Isten' ítéletét Uram Fejedelem!

Bocskay. Melly ha eddig nem késik, mennyi bánástól fog óva maradni szíved.

Csuka. Egy zárt levelet lelénk kaczagánnya' zsebében, melly a' Török Császárnak van czímezve. Ím elhozám Nagyságos Fejedelem! ha hogy rendelnéd vagy tiltnád elküldettetését; mert dolgunk kétes kezd lenni. Jöttömben értém, hogy Hámos Khán Erdély' széleit dúlja.

Sigm. (*feltöri a' levelet, 's olvassa*) Mi ez? Kápráznak e' szemeim? Közelébb a' fáklyát Lénárd! (*olvas*) Ha! ördög átkú, czudar árúló! Nagyobb adót ígér a' Portának a' Vajdai Székért, 's Zászlót és Buzogányt kér magának.

Bocskay. 'S néki nyesél útat Öcsém Vajda, midőn híveidet rokonidat kiöletéd körűled!

Sigm. Ó Bátya! Isten vagyok e' én, hogy a' szíveket nyílva szemlélhessem!

Mária. (*lihegve, szórt hajjal berohan, és Sigmond' lábaihoz borúl*) Irgalom! Fejedelem irgalom!

Sigm. (*szorongva*) Mária! mit akarsz tőlem? Kelj-fel Mária!

Mária. Nem Uram! itt helye a' tépett szívű aszszonynak, kit egy nap jó attyától megfosztott, 's férjétől megfosztani készűl. Sigmond! ha megbántott Bóldizsárom téged — bőlcsebb vagy nálam — tudod, hogy a' boszszú pillantatnyi lángja mint villám robban-ki a' szívből, de csapása mint viszsza-pattant nyíl évekig dúlja bánással a' sújtó' keblét. Emlékezz érdemeire is a' vádoltnak, 's ön dicsőségedre. Királyi véred' szennyei azon rablánczok, mellyeket rokonodra veretél. Légy irgalmas Uram Fejedelem, 's úgy legyen néked is egykor irgalmas a' teljes Szentháromság!

Sigm. (*elfordúlva*) Szerencsétlen aszszony!

Bocskay. Sigmond! kegyelemért esedezem én is! Gondold-meg, hogy a' rokonvér' kiontása viszsza-borzasztja tőled a' Ke-

resztyénséget, 's annak fejét a' Szent Atyát, kik most tenyereken hordoznak.

Sigm. (*szorongó tusakodásban, félre*) Késő Bátya! késő!

Mária. (*Bocskayhoz*) Segíts, segíts esdekleni Erdély' nagy lelkű férjfija! — Ha! még egy szép reméný-sugár lövellett lelkembe! Van még Nagyságos Fejedelem egy rokon szíved, melly egykor — egykor hozzám is rokon vala, 's mindenem vólt, mindene vóltam én! (*Júliához térdepel*) Júlia! szép ifjúságunk' egykori azon bóldog óráira, mellyekben rokon szíveink egymáson szeretve, 's szerettetve dobogtak, könyörög előtted Máriád a' szarencsétlen leány, nő, és anya! felejtsd a' boszszút a' méltatlant szép lelkedhez, és segítsd kivívni jó Fejedelmünk' kegyelmét nékem.

Gálf. Mária! az egekre kérlek ne ostromolj!

Mária. Júlia! olly sok e' a' hív szív e' világon, hogy a' leg hívebbet illy érzékeetlen taszíthasd-el magadtól? Nézd Júlia! — te Fejedelemné leéndesz, ezerek hajlanak majd intésedre, de a' szívek hidegek maradnak erántad; mert a' tisztelet, és kötelesség koránt sem hevítő érzelmei az emberi kebelnek. Én első jobbágynéd, szerelmet, és hálát rejtege-

tek majd szívemben számodra, 's égni fog buzgóságom, hogy jóvá tegyem azt a' vétséget, mellyel férjem szívedet sebheté.

Gálf. (*hevenyen megragadja kezét*) Kegyes lélek! ki vólna képes ellent állni néked? Jer! (*letérdepelnek a' Vajda előtt*) Mutass kegyelmet Nagyságos Fejedelem!

Sigm. Nincs szükség kedvesim ennyi kérelemre; de félek későn jönnek ezek. — Csuka! menj siess, a' mint siethetsz megvinni kegyelmemet a' Szamosújvári foglyoknak.

Mária. Idvezítsen e' kegyelmed egykor Nagyságos Uram! (*Csukához*) Jó ember ne kíméld magadat, lovadat; szép nemesi birtok leénd jutalmad. (*Csuka menni akar, azomban Ravazdyra ütközik.*)

Csuka. Ím a' Szamosújvári Alnagy maga!

Sigm. Ravazdy? úgy vesztve minden!

Mária. Mint reszketek borzasztó látására!

Rav. Örök fény Erdély' Urának, halál ellenségeinek!

Sigm. Csak egy szóval: mint vagynak foglyaid Ravazdy?

Rav. A' mint parancsolád Nagyságos Fejedelem! Ravazdyt nem éri két parancs soha. Mind a' kettő halállal lakolt bűneiért e'

földön, 's több fél órától ólta a' más világon számolgat róla.

Mária. Bóldogságos Szűz! (*tántorog, 's ájúltan Csuka karjaira rogyik*)

Sigm. (*felgyúlva*) Ha! pogány lelkű hóhér!

Rav. (*hökkenve*) Hogy hogy Nagyságos Uram?

Sigm. Esmerlek te vérnyaló eb te! undok lelkednek melly legelés a' vérengzés. Nem tudád, hogy ember, gyarló ember a' Fejedelem is, 's még se hagyál időt a' megbánásra, nem bóldogtalan parancsának megmásolására. Ez a' földön szerencsétlenségek a' Koronás főknek, hogy egy roszsznak kivitelére ezer karok állanak készen parancsaikra, míg egy mozdúl jó szándékjok segítésére. — Lódúlj, 's ne lássalak udvaromba többé! (*Ravazdy elosont*) Csuka! emeld lovadra a' szegény özvegyet, 's add aszszonyai ápolások alá. (*Csuka elviszi Máriát.*)

Gálf. 'S elveszett a' Cancellárius is? Uram! nem ígérél e' nékem kegyelmet számára?

Sígm. Kímélj Júlia! Geszty veszélyesnek festegeté őtet előttem; az ő lelke számoljon az ártatlan vérről.

Gálf. (*félre*) Ha! tigris' fajzatjai! mint játszodoznak a' bűnnel, a' drága ember-vérrel! —

Sigm. (*Bocskayhoz*) Ó Bátya! mintha az égbólt minden csillagaival szívemen feküdnék. — Add a' karabélyt Lénárd, hadd adjak jelt a' Mathematicusnak. (*ellövi karabélyát*)

Kilenczedik Jelenés.

Farkas (*megjelenik a' szirt' tetején. Égszín hosszú palástban, mellyen hóld és csillagok vagynak szőve, 's övén a' Zodiacus' tizenkét jegyei; kezében egy hosszú fejér horgas bot.*)

Asztrológ. (*ünneplően*) Sigmond! Erdély' Fejedelme! parancsolál velem, hogy számodra titkokat fejtsek-le az ég' bóltjáról. Le tudád e' ide járúltoddal vetkezni a' Fejedelmet, 's földi fénnyét, hogy pornak érezzed magadat, mint mindnyájan porok vagyunk az Ég' Ura előtt?

Sigm. Tudom: por vagyok, 's porrá kell lennem.

Asztrológ. A' thrónok' zsámolyainál csúszong a' hízelgés, 's lest hányva füleket szíveket lopdos az árva igazságtól. Nem szoktatta e' el ezen vigyorgó szörnyeteg lelkedet? Mert tudd-meg, hogy valamint a' Mennyei-Felség' szent lábai alatt, ez ég' dicső szőnyegén, változhatatlan rend uralkodik, úgy én

sáfára ezen rend' titkainak, kit agg' kora a' sír felé int már, nem hajlok, mint atyáidnak nem hajlottam soha, alacsony tettetésre, nem hízelgő rejtegetésre, hogy földi bér fizesse czudarúl elárúlt egemet!

Sigm. Szóllj Isten' embere! a' mint mély tudományod tiszta lelkednek általadándja a' szavakat! (*mindnyájan tisztelő mejjhajtással hallgatják az Asztrológ' jóslását.*)

Asztrológ.

Mint léleké 's testé csudás titok,
Szint ílly szövetség a' világoké,
'S ennek csomói nem ritkán amott
A' csillagos hazába fejlenek.
Így egy szövet ez 's másik életünk,
Egymás jegyét 's magvát rejtik nekünk.
Az vakmerő és vétkező buta,
Ki ezt tagadja, 's benne kétkedik.

Sigmond! miólta lettél, csillagod
Mindég követte észrevételem;
Szemlélgetém gyakran Hylégedet,
'S törtem hazámra jót lefejteni,
Hazámra 's árva Nemzetére; mert
A' tág világnak szüli magzatát,
'S áldást vagy átkot rá azon szüle,
Ki Thrónnak és bíbornak ád fiat.

Ah így tevék egykor, midőn Atyád'
'S István Király' bölcsője ringa-meg!
Örültem ekkor a' nyájas jelek'
Jóslásinak 's áldám az ég Urát!
Nem így te nálad ó boldogtalan!
Gyászt a' szegény Erdély Hazára, gyászt
'S bút szült anyád midőn te születél!

A' bal Szaturn vezérlé sorsodat,
Midőn a' véres Mársba hág vala;
'S Delphín e' jó csillag neked le ment!
Bús Scorpió vólt gyászt hozó jegyed,
Ősz' éjjelén esék születned, és
Másnapra a' nap meg fogyatkozék;
És a' Királyi csillagok közül
Nem tündökölt több mint a' Hercules.
Emlékezem Várad' fő tornya mint
Görbüle meg mint nagy csapás alatt,
Midőn szemed meglátá a' napot;
Miként remegtek Erdély' jobbjai,
Mert vért szoríta markod hogy levél.
Egy csillagod se fényle kedvezőn,
Köz gyászt 's veszélyt jóslott Horoscopod!

(Botjával az ég felé kanyarít, azomban meszsziről villámlik, 's megdördül az ég, 's a' ború az egész jelenés alatt jobban jobban közelget.)

Most újra ó melly bús aspectusok!
Ború siet Directióm felé,
Ijjeszt 's remegtet minden égi test!
Hazám Hazám, siralmas árva te!

Látom Medúzafőt tündökleni,
Látom a' bús Hydrát és a' gonosz
Sok Gnósziát búsan le fényleni.
Szaturn a' harmadik házába hág,
A' kossal áll bal köttetésben, és
Szint illy kötésben áll Vénussal is.
Hát még az üstökös gyásztest a' melly
Erdély felett csak tegnap tűne-fel,
Mi sok veszélyt nem ont reád 's reánk!
Nem látok én Sigmond reményt sehol
Ott fent, a' merre két szemem tekint!
Az ég Uránál van csak irgalom!
Halljad 's remegj: mit szóllnak csillagim:

(Botját Sigmond felé nyújtván-ki, ihlelt lelkesedéssel.)

El-reppen Erdély' szép arany kora,
El negyven éves szép arany kora!
A' háború tenyész inségei
Éhség, ölés, pusztítás, árulás,
Tüz, víz, 's a' döghalál csapásai
Üzik miattad egymást térein,

'S bagoly lakándja szép csarnokjait.
Meg-nyílik a' föld, és a' nagy hegyek
A' völgybe borzasztón leomlanak.
Lejön Meszes' csúcsáról a' dühös
Farkas-csoport, és gyermeket ragad,
Kiért kezét az annya hasztalan
Töri, 's kiált segédért szerte szét.
Mindenfelé emészt az ég' tüze,
Földindulások döntnek tornyokat,
'S idétlenül csudákat szül a' Vad.
Lelketlen és vad Helytartók, miként
Bitangolók kegyetlenkednek a'
Szegény Hazán, Erdély' szép Nemzetén;
'S egy túnya fogja majd közzé magát
Befúrni, kérkedvén eldödivel.
Hazám, Hazám, siralmas árva te!
Árván maradsz, 's keserves hányatás
Leend a' sorsod, míg nem egykoron
Száz év' után egy régi Nyúgoti
Fejdelmi Ház veénd Kormány alá.
Elébb magad ki nem pihenheted.
Ekkor fog áldás 's csendes nyúgalom
Fejér galambként rád leszállani!

(Erösb menydörgés.)

De téged is Sigmond az Úr' keze
Megsújt, 's erös átok fekvénd reád!

Nagyobb ború készül te ellened
Mint ím emez melly mostan hajt felénk.
Minthogy erőd gonoszra forgatád
Sok jámbor el vesz általad, 's rokon-
Vérben fereszted álnokúl kezed.

Örök viszály fog Nőddel kínzani,
Szerelme nem fog bóldogítani,
Mert magtalan leénd ágyad vele,
'S a' régi Báthor-Ház benned kihal!
Belölle négyet csúf halál visz el!
Téged gyanú fog, 's állhatatlan ész,
Míg élsz e' földön hányni 's gyötreni.
Te meszsze Tartományra bújdokolsz
Nyugtot keresni, melly szívben lakik,
'S ha nem találod ott nincsen sehol!
Te három ízben meg-veted Hazád
E' szép kis Édent; elméd a' ledér
Útálni fogja lelkes Nemzetét,
És meg gyalázni fényes bíborát.
De meg-veténd téged viszont Hazád,
Hazád meg átkoz, mert szívébe te
Döféd a' tőrt te hálátlan fija!
Viszont meg útál mint undok bűnét,
'S rád szórja átkát Erdély' Nemzete,
'S az meg fog egyről egygyig tégedet.
Jobbágy leszel ki fejdelem valál,
Híved ki vólt egykor mind elhagyánd,

Hazád be nem fogad keblébe, söt
Nem fog feküdni benne csontod is,
Vendég határban vendég lesz porod,
Sírodra ül majd a' Feledtetés
Útáltatásban ér a' bús halál,
'S jeled se lész melly mondja: hogy valál!

(*El tűnik a' szirtról.*)

Sigmond (*zúzatva térdre bukkik*) Irgalom Atyám! irgalom!

Gálfné. A' hol a' Mindenhető ítél, ne bíráskodjék ott gyáva halandó! (*egy rejtett gyilkot el-vet magától*) Nézd Vajda! e' gyilok szívednek vólt hegyezve, 's tudom e' gyenge aszszonyi kéz nem fogta vólna el hibázni döfését. Kedveseim' halála a' te mived vólt Kegyetlen! boszszút lihegett keblem ellened, 's halált forralt néked viszont-szerelem helyett, mellyért ostromlani meréd zúzott szívemet. Gyűlöllek Vérszopó!

Sig. (*felpattan 's kardjához kap*) Aszszony! te paradicsom' kígyója!

Gálf. Meg állj Sigmond! (*egy fekete fátylat vet magára*) Tiszteld e' szent fátyolt! András Nagy Bátyád a' Cardinál eszközlé azt ki a' Szentséges Atyától számomra, 's Amalth Abbás, Erdélyi Követe, hozá meg bűnbocsá-

natjával nékem. Én e' pillantattól ólta a' Krakkói Klastrom' Apáczája vagyok, 's tudod a' Szentegyház felett eltompúl a' földi hatalom. (*szünet — illetődéssel*) Sigmond! dúlásodra erőltetém e' gyenge aszszonyi keblet, mert a' balgatag békétlen vala, azt vélvén, hogy magasságodban boszszúnak elérhetetlen vagy. Most eszmélek, hogy a' Menny' hatalmas Ura előtt múlékony buborék a' fény és bíbor, erőtlen hatalom a' bástyák és seregek. Nem válok-meg epét víve szívemben e' világtól; Sigmond! megbocsátok néked! meg, hogy árvává földön-futóvá tevél, hogy e' szép világot kietlenné pusztítád előttem, 's virágzó életem számúzéd a' Klastrom' penészei közzé, hol egy hoszszú — hoszszú únt életet halkal fogok lesenyveszteni. (*kezét nyújtva*) Meg-bocsátok! bocsásson-meg néked a' Mindenható is!

Sigm. (*bádgyadt hangon*) Bátya! elhagyattattam égtől és földtől!

Bocskay. Embereld magadat Sigmond! a' jóban tág pálya áll nyitva a' Koronás Főknek. Országod' széleit a' Tatár dúlja, a' Keresztyénség dühösen vív Budáért a' maga bástyájáért a' pogánnyal, menj omolj a' csaták' zajába, 's vívd' ki Országodnak, hitednek és keblednek a' nyugodalmat.

Sigm. Helyesen Bátya! 's ha ezt tevém, el — meszsze el, mint költöző madár, bóldog déli tájra, el Erdély' bús vidékitől oda, hol szent hitünknek égi malasztinál, 's nyájasabb éghajlat' mosolygó súgárinál, szelídebb szív verdes az emberi keblekben. Megfáradt karom Erdély' súlyos pálczája alatt; veszéllyel 's búval van szőve a' fejedelmi bíbor; de rejtekben a' Vallás hiszem megadándja szívemnek azt a' nyugalmat, mellyet eddig csak óhajtott, de nem bírt. Menjünk! Felettünk a' zivatar — 's keblemben egy iszonyúbb! (*terjesztett karokkal*) Van e', ó van e' olly nyomorúlt jobbágyom, ki éjtszakáját megcserélné fejedelmével?!

(A' Kárpit leesik.)

954848

II. RÁKÓCZI FERENC MEGYEI ÉS VÁROSI KÖNYVTÁR
8.
MISKOLC

Útasítás a' két Haza' Színjátszóihoz.

Ha ezen darab elöadásra hoszszú lenne; azon Jelenések, mellyek egyedül a' characterek', és történet' elevenebb színezésére szólgálnak, a' Színen kimaradhatnak. Így az Első Felvonásban: a' Második és Harmadik Jelenés. — Második Felvonásban: a' Negyedik Jelenés. — Harmadik Felvonásban: az Ötödik Jelenés, és hatodiknak egy része. — Negyedik Felvonásban: a' Második Jelenés. — Ötödik Felvonásban: a' Hatodik, és Hetedik Jelenés, 's az Asztrológ' jóslásának egy része. —

Ezen kurtítást, mihelyt érkezéndem, magam kivánom megtenni.

UPM
00544
SD
241_2

Pesten,
Füskúti Landerer Lajosnál.